

Міністерство освіти і науки України
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

Факультет психології та соціальної роботи
Кафедра соціальної педагогіки і соціальної роботи

ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ
Року молоді в Україні,
встановленого Указом
Президента України
від 03.07.2010р. № 616/2008

Студентський науковий вимір соціально-педагогічних проблем сьогодення

*Матеріали наукових досліджень учасників
II етапу Всеукраїнської студентської олімпіади
зі спеціальності "Соціальна педагогіка"
11–15 травня 2010 року*

Ніжин – 2010

УДК 37.013.42:158

ББК 74.6:88.4

С 88

Рекомендовано вченою радою
факультету психології та соціальної роботи
Протокол № 8 від 05.05.2010 р.

Рецензенти:

канд. пед. наук, доц. **Конончук А.І.**,

канд. пед. наук, доц. **Хлебик С.Р.**

С 88 Студентський науковий вимір соціально-педагогічних проблем сьогодення: Матеріали наукових досліджень учасників II етапу Всеукраїнської студентської олімпіади зі спеціальності "Соціальна педагогіка", яка відбулася 11–15 травня 2010 року / За ред. А.І.Конончук. – Ніжин: Видавництво НДУ імені Миколи Гоголя, 2010. – 119 с.

У збірнику вміщені матеріали наукових досліджень учасників Всеукраїнської студентської олімпіади зі спеціальності "соціальна педагогіка", що відбулася в НДУ імені Миколи Гоголя 11–15 травня 2010 року. Тематика статей висвітлює сучасний стан та перспективи розвитку соціальної педагогіки як науки і практичної діяльності фахівців соціально-педагогічної сфери.

Матеріали збірника можуть бути використані студентами вищих навчальних закладів – майбутніми соціальними педагогами, а також учителями, соціальними педагогами, практичними психологами, спеціалістами соціальної сфери.

За зміст публікацій несуть відповідальність автори та їх наукові керівники.

ББК 74.6:88.4

Абрамова К.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Науковий керівник: заслужений працівник соціальної сфери України
Петренко В.М.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ У ПІДБОРІ ТА ПІДГОТОВЦІ КАНДИДАТІВ У ПРИЙОМНІ БАТЬКИ ТА ВИХОВАТЕЛІВ ДБСТ (НА ПРИКЛАДІ М. ЧЕРНІВЦІ)

За роки незалежності як в місті Чернівці, так і по всій Україні, зроблено значні кроки з реалізації ефективної соціальної політики щодо підтримки найбільш соціально-незахищеної групи – дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. На даний момент в місті, крім усиновлення та опіки діють інноваційні форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування – прийомні сім'ї та дитячий будинок сімейного типу (далі ДБСТ), які мають свої особливості та переваги. За самою природою, складом, особливостями виховання і педагогічним потенціалом прийомна сім'я має особливі переваги перед іншими соціальними інститутами, а саме: природність процесу виховання; емоційний контакт дитини з прийомними батьками, який ґрунтується на довірі дітей до дорослих членів родини; виховання в сімейному мікросередовищі найповніше відповідає вимозі поступового залучення дитини до соціального життя; тривалість виховного впливу батьків на прийомних дітей; інтегративний характер виховання; індивідуальний підхід до кожної дитини тощо [3, с.4]. Під час перебування дитини у ДБСТ держава не тільки фінансує, а й контролює утримання і виховання дитини, надає допомогу у її розвитку, соціалізації, організовує соціальний супровід сім'ї та дитини.

Метою даної науково-дослідницької роботи є з'ясування основних мотиваційних компонентів особистості батьків, які спонукають їх до створення прийомних сімей та встановлення критеріїв оцінки соціально-психологічної готовності кандидатів до прийомного батьківства та до виховання дітей у ДБСТ.

Розбудова в Україні сімейних форм державної опіки потребує спільних зусиль всіх учасників інноваційного процесу, вказує на необхідність вивчення психологічних особливостей феномену сімейної опіки та наукових розробок щодо успішності впровадження в практику напрацьованих технологій. Теоретичний аналіз мотивації прийомного батьківства розробляли такі науковці як Г.Бевз, М.Бернштейн, Л.Божович, О.Леонт'єв, В.Мясіщев, Д.Узнадзе, В.Ядов та ін. Роль та структура потребово-мотиваційної сфери особистості висвітлені в працях Є.Ільїна, В.Ковальова, Б.Ломова, В.Мерліна, С.Рубінштейна, В.Щадрікова [1, с.27].

Відсутність постійної значущої особи та безумовного прийняття себе, необхідність пристосовування призводить до деформації ставлення до життя, обмежує інтеріорізацію цінностей та моральних норм, зумовлює формування якісно іншого типу особистості дитини, що виховується в системі інтернатного

утримання. Саме тому, сьогодні ми все частіше бачимо випадки, коли діти виховуються не в інтернатних закладах, а в прийомних сім'ях або в дитячих будинках сімейного типу.

До осіб, які є потенційними прийомними батьками, висуваються певні медико-педагогічні вимоги, які певною мірою можна розглядати як гарантію створення у родині необхідних умов повноцінного виховання та розвитку прийомної дитини. Кандидатура батьків розглядається експертними комісіями при органах опіки та піклування. Як і у випадках оформлення інших форм сімейного утримання, тут також встановлено певні обмеження щодо кандидатів на виховання дітей [2, с.34].

Функціонування прийомних сімей потребує, безперечно, психологічної та професійної підготовки прийомних батьків, орієнтації їхньої діяльності на забезпечення реалізації інтересів саме дитини, а не на розв'язання власних проблем. У такій сім'ї мають гармонійно поєднуватись мотивація батьків стосовно створення прийомної сім'ї та інтереси прийомної дитини. Саме на засвоєнні кандидатами на створення прийомної сім'ї нових соціальних ролей – вихователів дитини-сироти спрямована одна із умов створення прийомної сім'ї – проходження батьками соціально-психологічного тренінгу [3, с.5].

Відповідно до даних соціологічного опитування, яке було проведено нами спільно із обласною організацією Ліги соціальних працівників України та Чернівецьким міським центром соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, серед проблем, які називають сім'ї як перешкоди у створенні прийомної сім'ї та ДБСТ є відсутність житлової площі, достатньої для перебування прийомних дітей.

Отже, розв'язання соціальних проблем, пов'язаних з долею дитини-сироти, є важкою і виснажливою справою, яка потребує наявності значних фінансових і людських ресурсів, тривалого часу та політичної волі державних інституцій. А це вимагає володіння достатньою інформацією і професійними знаннями, завдяки чому батьки і спеціалісти матимуть більше можливостей для вдосконалення процесу соціального супроводу самої прийомної дитини, спрямованого на створення для неї психологічного, емоційного і соціального комфорту у кожному конкретному випадку. І відповідно до даних вимог ми приймаємо безпосередню участь у розробці проекту "Розвиток сімейних форм виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування через створення умов для повноцінного проживання і виховання дітей в ДБСТ у місті Чернівці".

Література:

1. Дитина в прийомній сім'ї: нотатки психолога / Г.М. Бевз, І.В. Пеша. – К.: Український ін-т соціальних досліджень, 2001. – 101с.
2. Методичні рекомендації соціальним працівникам щодо соціального супроводу прийомних сімей / Н.М.Комарова, Т.М.Бевз, Л.С.Волинець та ін. -К., 1999.
3. Робота з дитиною у прийомній сім'ї. Методичний посібник – К.: Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2003. – 188 с.

Бартків О.

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент Дурманенко Є.А.

ДО ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ДИТЯЧИХ ТАБОРАХ

Одним із важливих засобів формування здорового способу життя молодших школярів є дитячі оздоровчі табори, що розглядаються як складова структури позашкільної освіти, основними завданнями якої є використання вільного часу дітей, зокрема, канікулярного періоду, з метою забезпечення умов для їх фізичного, інтелектуального, емоційного, духовного, морального розвитку.

Здійснюючи оздоровлення молодших школярів, дитячий заклад відпочинку зобов'язаний створити дітям безпечні умови перебування, забезпечити охорону їхнього життя і здоров'я, особистого майна, надання невідкладної медичної допомоги, страхування від нещасних випадків, реалізацію освітніх програм та змістовного дозвілля тощо [2].

Здійснений аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив нам визначити основну *мету діяльності дитячого оздоровчого табору* як розвиток у молодших школярів первинних сталих інтересів до певних видів оздоровчої діяльності, потреб у свідомому ставленні до власного здоров'я і необхідності його постійного підтримання, а також формування у них умінь і навичок задоволення потреб і запитів у повсякденному житті.

Ефективність будь-якої діяльності забезпечується позитивною мотивацією до її впровадження, тому у процесі виховання основ здорового способу життя молодших школярів у дитячому закладі потрібно, насамперед, сформувати у них мотивацію щодо здорового способу життя, озброїти їх системою знань, умінь та навичок з питань формування та поліпшення їхнього здоров'я.

Важливою умовою збереження здоров'я особистості як однієї з її цінностей, є організація відпочинку особистості, що передбачає зміну виду діяльності.

На сьогодні актуальною є тенденція, згідно якої першочерговим завданням роботи табору, поряд з оздоровленням дітей, є їх відпочинок. Це зумовлюється тим, що діти їдуть у табір саме відпочивати, тобто відновлювати сили після навчального року. Тому під "відпочинком" розуміється комплекс соціальних заходів виховного, медичного, гігієнічного, спортивного характеру, які забезпечують організацію дозвілля молодших школярів, відновлення фізичних і психічних функцій їхнього організму, сприяють розвитку духовності та соціальної активності молодших школярів, що здійснюються в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку протягом зміни [1].

У цьому контексті В.Горбинко зазначає, що основними функціями відпочинку є: *релаксаційна* – різке зниження фізичного тонуусу і психологічного розслаблення; *рекреаційна* – відновлення і розвиток фізичних і духовних сил, витрачених у процесі навчання, праці, суспільної діяльності; *компенсаційна* –

повернення дитиною утрачених сил, наприклад, коли інтелектуальне навантаження компенсується фізичною активністю і т.д [3, 58]. Отже, виходячи з такого трактування, приїзд дитини до табору, це вже відпочинок від проблем і турбот навчального року.

У контексті нашого дослідження актуальним є визначення поняття "оздоровлення", під яким розуміється комплекс заходів, за допомогою яких, використовуючи раціональний відпочинок, систему профілактичних дій щодо правильного повноцінного харчування, проведення щеплень, вакцинації та вітамінізації, можна знизити рівень захворюваності серед молодших школярів, створити умови для поєднання процесів виховання підростаючого покоління у навчальних закладах та в позашкільний час, відновити їх здоров'я.

Аналізуючи діяльність дитячих оздоровчих таборів, Ж.Петрочко особливо важливого значення надає оздоровчо-виховному процесу в таборі. Авторка *оздоровчо-виховний процес у дитячих оздоровчих закладах* визначає як систему організаційних і дидактичних заходів, спрямованих на реалізацію змісту відповідно до сучасних вимог та досягнення певного результату [1]. Оздоровчо-виховний процес має два головні аспекти: *перший* – оздоровлення і виховання як системна цілеспрямована діяльність працівників закладу, що передбачає покращення здоров'я дітей і формування їх особистісних якостей; *другий* – оздоровлення й виховання як діяльність дітей. Він організовується з урахуванням кадрового потенціалу, матеріально-технічної і програмно-методичної бази дитячого оздоровчого закладу, сучасних інформаційних технологій тощо. Якість розв'язання завдань, які постають перед дитячим оздоровчим закладом, залежить від чіткої взаємодії усіх учасників оздоровчо-виховного процесу: власника, керівництва, вихованців, педагогів та інших працівників закладу, батьків. Це зумовлено тим, що: *по-перше*, всі вони беруть участь у створенні, управлінні та реалізації оздоровчого процесу, мають суб'єктні повноваження і безпосередньо впливають на його функціонування; *по-друге*, зміст і доцільність усієї діяльності закладу спрямовані на необхідність реалізації потреб кожного учасника зміни, всього співтовариства.

Таким чином, зміст діяльності дитячих оздоровчих закладів має комплексний характер. З одного боку, він базується на включенні молодших школярів у різноманітні його види: гру, навчання, працю, спілкування; з іншого – функцію системоутворювання виконують соціокультурна, художньо-естетична, дозвіллево-розважальна, туристично-краєзнавча, фізкультурно-оздоровча та інші види діяльності.

Література:

1. Бартків О.С. Організація літньої педагогічної практики в літніх оздоровчих таборах: навчально-методичне видання / О.С.Бартків, Є.А.Дурманенко. – Луцьк, 2009. – 167 с.
2. Закон України "Про оздоровлення та відпочинок дітей": прийнятий 4 вересня 2008 року № 375-VI / Верховна Рада України
3. Методика роботи в літньому оздоровчому таборі: навч. посібник // уклад. Є.І.Коваленко, А.І.Конончук, В.М.Солова. – К. : ІЗМН, 1997. – 280 с.

Богінська О.

Херсонський державний університет

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент **Степанова О.А.**

СОЦІАЛЬНИЙ ПЕДАГОГ-ОРГАНІЗАТОР ДОЗВІЛЛЯ СТУДЕНТІВ У ЛІТНЬОМУ ОЗДОРОВЧОМУ ТАБОРІ

На сучасному етапі розвитку суспільства постає важливе питання про виховання молоді поза навчальним закладом, оскільки студентство – це основний стратегічний ресурс України.

Для того щоб зорганізувати літній відпочинок студентів, наповнити його корисними для внутрішнього світу і фізичного розвитку видами діяльності з 50-х рр. ХХ ст. радянським урядом було прийняте рішення щодо організації студентських оздоровчих таборів на морських, річкових узбережжях та в лісових зонах.

Херсонський державний університет має свій табір літнього відпочинку "Буревісник" на чорноморському узбережжі Херсонщини.

Студентський оздоровчий табір є позанавчальним закладом, що створюється з метою зміцнення здоров'я, організації активного відпочинку, задоволення інтересів і духовних потреб студентської молоді.

Вирішення завдань організації дозвілля у студентських оздоровчих таборах визначені у нормативних документах щодо роботи з молоддю: Законі України "Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні" від 5 лютого 1993 року №2998-ХІ, Декларації "Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні" від 15 грудня 1992 р. №2859-ХІІ, Примірному положенні про оздоровчий табір тощо.

Виховна робота в літньому таборі відпочинку включає розумне поєднання відпочинку, праці, спорту з пізнавальною, естетичною, оздоровчою діяльністю. Зміст, форми та методи роботи в літньому таборі визначаються його статусом, педагогічним колективом і групуються за принципами ініціативи й самодіяльності студентів, демократії та гуманізму, розвитку національних і культурно-історичних традицій, пріоритетності загальнолюдських духовних досягнень і цінностей.

Оздоровлення та відпочинок у літніх таборах протягом тривалого часу залишаються найбільш доступною і ефективною формою організації дозвілля молоді у період літніх канікул. Однак перебування поза звичним соціальним середовищем (сім'я, академічна група, референтна група), бажання відпочити змістовно, цікаво, економічно виправдано спричиняє низку проблем, пов'язаних з організацією дозвілля студентів у літніх оздоровчих таборах.

Канікули – це зміна мотиву отримання інформації з мотивом необхідності – на мотив інтересу. Регламентованість поведінки змінюється на вільне виявлення своєї особистості. Також канікули – це нове природне і соціальне середовище. Все, що оточує особистість студента поза навчальним закладом, органічно входить в його життя на короткий термін. Провідними

чинниками формування особистості стають нове природне середовище і нові люди.

З точки зору студентів, канікули – ідеальний час для відпочинку від занять, розвитку творчого потенціалу, включення в систему нових стосунків, відновлення сил, що витрачені протягом навчального року, нові можливості для особистісного росту.

З точки зору організаторів дозвілля для студентів, канікули – це продовження процесу освіти і самовдосконалення особистості через активну взаємодію людини з оточуючим середовищем, розширення поля її соціальної взаємодії, підвищення самостійності й зміна видів діяльності.

Ідеї виживання, зміцнення здоров'я, відпочинок студентів розглядаються в єдності і складають основу концепції організації дозвілля у оздоровчому таборі. Відправними положеннями концепції діяльності літнього табору відпочинку для студентської молоді є: гуманний підхід до особистості й орієнтація на інтелектуальне, емоційне особистісне і соціальне становлення. Вона реалізується через здійснення таких функцій: розвивальної, оздоровчої, культурологічної, комунікативної.

Організатором змістовного дозвілля студентів у літньому таборі відпочинку має стати соціальний педагог, діяльність якого полягає у створенні спеціального соціокультурного простору для виховання особистості, що здійснює відповідний вибір цінностей і норм суспільства. Іншими словами, такий спеціальний соціокультурний простір, котрий характеризувався би такими умовами і психологічним кліматом, в якому б студент зумів би максимально осмислити свою індивідуальність, розкрити свої бажання і потреби, досягнути своїх сил і здібностей, своє значення у житті, у суспільстві.

До педагогічних умов ефективної організації діяльності соціального педагога в студентському оздоровчому таборі можна віднести:

- гуманізацію психологічного клімату студентського оздоровчого табору;
- організацію діяльності, що дозволяє благополучно самоствердитися молоді, переведення її з позиції об'єкта розвитку і виховання в позицію суб'єкта власної життєдіяльності в таборі.

Головна ідея соціально-педагогічної діяльності в студентському літньому оздоровчому таборі – навчити всіх, хто там відпочиває, за короткий час в умовах тимчасового колективу замислюватися над створенням цікавої атмосфери, що є загально табірною справою, підпорядкованою одній ідеї: кожна мить, щогодини, щоденне життя, кожна справа, що твориться тобою і однодумцями, – це великі відкриття самого себе.

Отже, головною турботою соціального педагога стає не дисципліна, а потребово-мотиваційна сфера – справжнє ядро діяльності і поведінки людини.

Література:

1. Бех І.Д. Особистісно-орієнтоване виховання.-К.: Академія, 1996.
2. Воловик А., Воловик В. Педагогіка дозвілля.- Харків:ХДАК, 1999.
3. Сысоева М.Е. Азбука соціального педагога, вихователя, вожатого оздоровительного лагера.- М., 2001.

Бурик О.

Харківський гуманітарно-педагогічний інститут

Науковий керівник: канд. пед. наук, викл. **Чернецька Ю. І.**

РЕСОЦІАЛІЗАЦІЯ НАРКОЗАЛЕЖНОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ТРЕНІНГУ

Визначальними факторами збереження і зміцнення здоров'я української нації є умови і спосіб життя підростаючого покоління. Соціально-економічні реформи у державі зумовили зниження рівня життя, криміналізацію суспільства, дитячу бездоглядність, вживання алкоголю та наркотичних речовин. Відтак, існує протиріччя між необхідністю відтворення здорової української нації і незадовільним станом здоров'я підростаючого покоління, спричиненим вживанням психоактивних речовин. Отже, актуальність даної статті полягає у вивченні способів збереження здоров'я підростаючого покоління через подолання проблеми наркозалежності серед молоді, а метою статті є розкриття проблеми ресоціалізації наркозалежної молоді за допомогою соціально-психологічного тренінгу в умовах реабілітаційного центру.

Аналіз наукової соціально-педагогічної і психологічної літератури свідчить про те, що багато вчених розглядає наркозалежність як адиктивну поведінку (Ц.Короленко, Т.Донских, А.Личко, В.Бітенський, А.Габіані, Я.Гілінський, Л.Кессельман, В.Соболев, І.Рущенко, О.Сердюк).

Спираючись на ґрунтовні соціально-педагогічні дослідження процесу соціалізації, здійснені сучасними ученими С.Харченком, В.Синьовим, наведемо сутність дефініції "ресоціалізація наркозалежної молоді" під якою розуміємо "відновлення, збереження й розвиток соціально корисних зв'язків і відносин наркозалежного із соціальним середовищем як у період проходження ним реабілітації, так і в ході життєдіяльності після закінчення реабілітаційного курсу".

Соціально-психологічний тренінг є найефективнішою формою для роботи із залежностями. Така форма соціально-педагогічної роботи є доцільною не тільки для реабілітації наркоманів і алкоголіків, а й для подолання посттравматичних залежностей – жертв насильства, співзалежних у сім'ях наркоманів тощо.

Розглянемо компоненти тренінгу. Метою розробленого нами тренінгу є навчання наркозалежної молоді способам конструктивного вирішення особистісних проблем у сфері спілкування, самосприйняття і самоаналізу для їхньої успішної ресоціалізації. Групова динаміка відбувається у полі особистих стосунків і задається рухом від поверхневих стосунків на фазі приєднання, до конфліктних, на фазі контролю, й завершується зрілими особистісними контактами на фазі відкритості. Поведінка і роль тренера від фази до фази змінюється, саме це і робить динаміку групи керованою, дає можливість учасникам вирішувати "дитячі" проблеми, пов'язані з фазами розвитку. На фазі приєднання тренер займає позицію лідера, на фазі контролю – вимагає відповідального ставлення учасників, займаючи тверду позицію, на фазі

відкритості – підтримуюча, відкрита поведінка, що залишає простір для активності членів групи. Конструкція тренінгу має поєднання трьох спрямувань: тематичного (продиктована концепцією залежності і специфікою сприйняття у молодому віці), змістовно-технічного (пошаровий рух від зовнішніх границь до внутрішнього "Я") і динамічного (фази приєднання, контролю, відкритості). Конструкція окремого заняття визначається межами 1,5 – 2 годинної зустрічі і має таку структуру: 1) думки і почуття з приводу минулої зустрічі (висловлюються по колу, або за бажанням); 2) тренер задає тему зустрічі; 3) базова частина, під час якої відбуваються ігри, вправи, інтеракції; 4) рефлексивне обговорення подій, що відбулися як простір для формування зворотного зв'язку; надає можливість групового узагальнення досвіду стосовно проблеми залежності. Сеттинг тренінгу обумовлює проведення занять у той самий день, у той самий час, у тому самому місці. Це створює передбачуване середовище для довірливих стосунків. Важливо стежити за виконанням правил.

Соціально-психологічний тренінг є частиною розробленої соціально-педагогічної технології "Пізнай себе", яка мала на меті створення сприятливих умов для надбання необхідних соціальних навичок наркозалежними у Центрі ресоціалізації "Твоя перемога". Орієнтовна тематика проведених заходів: тема "Самосприйняття", для формування позитивної Я-концепції, виявлення рівня самооцінки, встановлення позитивного емоційного мікроклімату у групі; тема "Я – унікальне і неповторне творіння", з метою закріплення знань про себе, як про унікальну істоту, визначення свого місця в групі та мети групової взаємодії, згуртування групи; тема: "Ми з тобою єдина родина", з метою розвитку комунікаційних навичок, створення позитивного емоційного мікроклімату, проведення експрес-соціометрія; тема: "Конфлікти та причини їх виникнення", з метою аналізу сутності конфліктів, причин їх виникнення та шляхів вирішення; тема "Умій сказати "Ні", з метою вироблення навичок стверджувальної позиції у ситуаціях ризику, згуртування колективу; тема "Почуття й відчуття", з метою роботи над почуттями й відчуттями, страхами і невизначеністю, визначення палітри відчуттів, дослідження ступеню внутрішньої позиції визначеності; тема "Я очима інших людей", з метою з'ясування ролі кожним наркозалежним свого місця у колі інших людей, виявлення їхніх позитивних і негативних рис характеру за допомогою думок інших, розвиток спостережливості, формування поважного ставлення до дій і думок інших, розвиток толерантності до людей; тема "Майбутні перспективи", з метою підведення підсумків тренінгу, виявлення опірних пунктів у самопізнанні, сильних та слабких сторін особистості, визначення свого місця в групі, характеру міжособистісної взаємодії у групі, потенційних лідерських якостей у групі.

Таким чином, успішність ресоціалізації наркозалежної молоді залежить від дієвості засобів розв'язання цієї проблеми. Саме таким засобом і є розроблений нами соціально-психологічний тренінг, що дозволяє досить успішно проводити роботу з ресоціалізації в умовах реабілітаційного центру.

Вознюк Ю.

Вінницький державний педагогічний університет імені М.Коцюбинського

Науковий керівник: канд. психол. наук, доцент **Галузяк В.М.**

РОЗВИТОК ЗДАТНОСТІ ПІДЛІТКІВ ДО ПОДОЛАННЯ КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ

Хронічна стресова ситуація, викликана зростаючою соціально-економічною нестабільністю, зміною колишніх стереотипів, зростанням безробіття і соціального розшарування в суспільстві значною мірою впливають на емоційний стан і здоров'я людей, ставлять підвищені вимоги до їх здатності чинити опір негативним впливам, долати перешкоди, знаходити вихід з важких ситуацій, використовуючи конструктивні форми поведінки. В особливо вразливому становищі перебувають діти, які не володіють необхідним життєвим досвідом і психологічними ресурсами для самостійного подолання складних життєвих ситуацій, унаслідок чого підвищується небезпека їх невротизації і соціальної дезадаптації, виникнення різноманітних форм неконструктивної захисної поведінки. Часто відхилення в поведінці дітей є реакцією на стресову ситуацію і неможливість упоратися з нею. У зв'язку з цим одне із актуальних завдань соціальної педагогіки полягає в розробці теоретичних засад і методичних шляхів розвитку в дітей здатності конструктивно реагувати на складні життєві ситуації.

Розробці методичних шляхів розвитку здатності підлітків до конструктивної поведінки в складних життєвих ситуаціях може сприяти використання напрацьованих зарубіжної й вітчизняної психології та педагогіки в галузі досліджень так званої копінг-поведінки (coping behavior) – поведінки, спрямованої на подолання кризових ситуацій (Д.Амірхан, Ф.Є.Василюк, Х.Вебер, Р.М.Грановська, Р.Лазарус, І.М.Нікольська, С.К.Нартова-Бочавер, Н.О. Сирота, С.Фолькман та ін.). Незважаючи на посилену увагу дослідників до вивчення особистісних ресурсів і способів копінг-поведінки, проблема розвитку готовності дітей підліткового віку до ефективного подолання кризових ситуацій залишається поки що малодослідженою. Актуальним, зокрема, є обґрунтування соціально-педагогічних умов і засобів розвитку здатності підлітків адекватно реагувати на складні ситуації і знаходити з них конструктивний вихід. Можна констатувати існування суперечності між необхідністю розвитку готовності підлітків до подолання життєвих труднощів і неопрацьованістю концептуального і технологічного забезпечення цього процесу. Враховуючи практичну значущість вказаної проблеми та недостатню обґрунтованість шляхів її розв'язання, ми обрали тему власного дослідження: *"Розвиток здатності підлітків до подолання кризових ситуацій"*.

Об'єкт дослідження – соціально-педагогічна підтримка особистісного розвитку дітей підліткового віку.

Предмет дослідження – соціально-педагогічні умови розвитку здатності підлітків до подолання кризових ситуацій.

Мета дослідження – вивчити особливості копінг-поведінки підлітків, розробити і експериментально перевірити програму розвитку їх здатності до конструктивного подолання кризових ситуацій.

Досягнення поставленої мети потребувало розв'язання таких *завдань*:

- 1) на основі аналізу психолого-педагогічної літератури з'ясувати сутність поведінки, спрямованої на подолання кризових ситуацій;
- 2) визначити особливості і ступінь напруженості реагування підлітків у кризових ситуаціях залежно від сфери їх виникнення;
- 3) виявити домінуючі стратегії подолання стресових ситуацій у молодшому і старшому підлітковому віці;
- 4) розробити й експериментально апробувати програму розвитку здатності підлітків до конструктивного подолання кризових ситуацій.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури з'ясовано, що копінг-поведінка являє собою комплекс когнітивних, емоційних і поведінкових дій, спрямованих на подолання зовнішніх або внутрішніх перешкод, що оцінюються особистістю як напружені і перевищують її адаптивні можливості. Копінг-поведінка визначається суб'єктивним значенням ситуації для особистості і має на меті розв'язання реальної проблеми або її емоційне переживання, коректування самооцінки або регулювання взаємин з людьми. Аналіз і порівняння різних підходів до класифікації типів поведінки особистості в кризових ситуаціях дає підстави визначити декілька критеріїв диференціації стратегій копінг-поведінки: *спрямованість* (розв'язання проблеми, пошук соціальної підтримки, уникнення стресової ситуації); *сфера прояву* (поведінкова, когнітивна, емоційна); *адаптивні можливості* (адаптивні, відносно адаптивні, неадаптивні).

Емпіричне вивчення особливостей реагування підлітків на кризові ситуації дало змогу виявити низку тенденцій у застосуванні ними адаптивних і неадаптивних стратегій копінг-поведінки у різних сферах життєдіяльності: частка адаптивних стратегій подолання кризових ситуацій залишається незмінною для молодшої і старшої вікових підгруп підлітків; неадаптивні способи реагування мають тенденцію з віком зменшуватися, поступаючись місцем частково адаптивним стратегіям; найчастіше адаптивні стратегії копінг-поведінки застосовуються підлітками у сфері сімейних відносин; найменш варіативними є способи подолання кризових ситуацій, пов'язаних із здоров'ям.

Результати проведеного дослідження свідчать, що як у молодшому, так і у старшому підлітковому віці домінуючими стратегіями подолання кризових ситуацій у різних сферах життя є: пошук розв'язку проблеми, пошук соціальної підтримки, заперечення проблеми, збереження обличчя, відволікання уваги, втеча від реальності. Найменш часто використовуються такі стратегії копінг-поведінки, як: переосмислення ситуації, пошук емоційної підтримки, емоційна розрядка. Збіднений репертуар способів поведінкового, емоційного і когнітивного реагування підлітків на кризові ситуації, а також недостатнє володіння способами конструктивного виходу із них призводить до загострення внутрішньоособистісних конфліктів, активізації дезадаптивних механізмів психологічного захисту і формування відхилень у поведінці.

Експериментально доведено, що розвиток здатності підлітків до конструктивного подолання кризових ситуацій можливий на основі впровадження профілактично-корекційної програми, що складається з діагностичного-рефлексивного й тренувального етапів і забезпечує критичний аналіз підлітками власної поведінки та оволодіння адаптивними копінг-стратегіями.

Волкова О.

*Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького*

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент **Федорова О. В.**

СОЦІАЛІЗАЦІЯ СТУДЕНТІВ У СУЧАСНІЙ ВИЩІЙ ШКОЛІ

Вища освіта вступила у стадію фундаментальних змін, в основі яких лежить принципово нове мислення, орієнтоване на якісно нові умови життєдіяльності людини. Сьогодні потрібний широкоосвічений спеціаліст, котрий уміє спілкуватися і брати участь у виробленні рішень спільно з іншими людьми. Це обумовлює перехід від мети навчання у вигляді системи "знання – уміння – навички" у їх класичному розумінні до особистісних характеристик майбутнього спеціаліста, які все більше виступають у ролі безпосередніх показників рівня соціалізації студента.

У сучасній науковій літературі наявні спроби різнобічного тлумачення поняття "соціалізація". Так, філософи розглядають соціалізацію через призму родової сутності людини, яка не обмежується в часі й належить не окремим особам чи соціальним групам, а всьому людству [1]. Соціологи вважають, що соціалізація – процес розвитку особистості, який триває усе життя [2]. Психологи вбачають у соціалізації процес засвоєння індивідом соціального досвіду шляхом "входження" у соціальне середовище, систему соціальних зв'язків, опанування соціальними нормами, цінностями і культурою взагалі в результаті цілеспрямованих і неорганізованих соціальних впливів [3].

Педагогічний аспект соціалізації полягає у цілеспрямованій підготовці молоді до виконання соціальних функцій, до активної участі у соціальному розвитку.

Новий механізм соціалізації молоді має базуватися, перш за все, на тому, що кожного молодого громадянина необхідно розглядати виключно як суб'єкта соціально-індивідуальної діяльності. Реалізація цього механізму соціалізації може відбутися завдяки визначенню основних характеристик соціального становлення молоді та виявленню найгостріших актуальних проблем молодого покоління.

Під соціальним становленням особистості ми розуміємо цілеспрямовану організовану діяльність, яка включає суб'єкти соціального виховання у взаємодії з оточуючим світом, формує в них систему ціннісного ставлення до цілого світу. Успіх соціалізуючого процесу при цьому залежить від загальної спрямованості особистості, її прагнення до самоствердження, самореалізації, специфічних інтересів й досвіду.

Важливу роль у розвитку інтересів, потреб і цінностей відіграє практична діяльність студентів у ході вирішення проблем групи. Саме практична соціально-виховна діяльність є тим інструментом, що потребує водночас від педагогів-кураторів володіння необхідними методиками, формами взаємодії зі студентами.

Оволодіння моральними принципами, включення студента в технологію соціально-педагогічного процесу, формування соціально-особистісних інтересів, потреб та цінностей, набуття студентами власного досвіду соціально-корисної діяльності – це основні завдання програми соціалізації студентства, вирішення яких, на наш погляд, сприяє розвитку соціальної особистості, з її соціальною компетентністю і як спеціаліста, і як громадянина суспільства.

Технологія соціально-виховного процесу, яка спрямована на розвиток соціально значущих цінностей майбутнього спеціаліста, передбачає вирішення таких завдань:

Ї відпрацювання глибини і міцності соціалізуючих процесів;

Ї закріплення соціального досвіду студентів у різних сферах соціально-педагогічної діяльності;

Ї розвиток самостійного мислення, вміння самостійно планувати, алгоритмувати, стандартизувати професійну, самоосвітню і соціально значущу діяльність тощо.

Відповідно до описаної структури соціалізації студента зміст і технологія розвитку даного процесу передбачає засвоєння і поглиблення чотирьох основних компонентів регуляції соціального становлення: когнітивного, емоційного, поведінкового й особистісного.

Домінуючими методами соціального виховання виступають активні методи соціально-психологічного впливу: аналіз ситуацій, рольові /ділові ігри, відеокоментування різних видів діяльності, самоаналіз. В основному зміст ситуацій, як правило, становлять реальні, типові для соціально-педагогічної практики події.

Ефективність активного соціально-педагогічного виховання полягає у тому, що воно дозволяє зробити процес виховання індивідуально-орієнтованим, враховувати потреби, складнощі у соціалізуючому процесі, зосередити увагу на тих особистісних і соціально значущих якостях, уміннях і навичках, які необхідно розвивати і вдосконалювати у конкретного студента. Це забезпечує варіативність соціального виховання.

Варто зазначити, що за один рік не можна здійснити повноцінний цикл соціального становлення студента і через соціально-виховну роботу підготувати його до вирішення всіх численних проблем і суперечностей у майбутній професійній діяльності. Проте постійне включення студента у соціально-активну діяльність дозволяє звернути увагу на роль і значення соціальних якостей, дати поштовх до самовиховання студентами своїх особистісних, професійно значущих якостей і вдосконалення своєї соціальної компетентності.

Література:

1. Гершунський Б.С. Філософія образования. – М., 1998. – 300 с.
2. Краткий словарь по социологии. – М.: Эксмо, 2005. – 220 с.
3. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія: Підручник: У 2 кн. Кн.1:
4. Соціальна психологія особистості і спілкування.–К.: Либідь, 2004. – 576 с.

Гончар І.

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Науковий керівник: канд. пед. наук, **Кравченко О.О.**

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ ПРОТИДІЇ НЕГАТИВНОМУ ВПЛИВУ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ПІДЛІТКА

Неможливо уявити сучасний світ без засобів масової інформації (на далі — ЗМІ). Нові технології глибоко використовуються в навчально-виховних закладах, а також у сфері дозвілля дітей та молоді. ЗМІ заповнили увесь час і простір людства. Інформація, її поширення і масовий вплив набувають дедалі зростаючого значення у процесі розвитку та виховання особистості підлітка. Кількість часу, проведеного біля телевізора, демократичність, доступність телепродукції – все це справляє великий формуючий вплив на смаки й уподобання, які на сьогоднішній день деградує. У зв'язку з цим необхідно підкреслити особливе значення впливу засобів масової комунікації на підростаючу людину, що визначає актуальність і потребу його дослідження.

Проблему негативного впливу ЗМІ вивчали такі зарубіжні та вітчизняні вчені як: А.Бандура, В.Батиргарєєва, Р.Берон, О.Волянська, В.Голіна, Б.Головкін, В.Гончаренко, О.Гордякова, І.Даньшин, У.Динер, А.Долгова, О.Дроздов, С.Еніклопов, Г.Милграм, Б.Сентеруолл, Д.Срібняк, К.Тарасов, Дж.Тейлор, А.Тузов, І.Туркевич, В.Шакун, У.Шорт та інші.

Так, американським дослідником Гарольдом Лассуелл (Lasswell, 1948) визначено три основні функції, які засоби масової інформації виконують у суспільстві. По-перше, мас-медіа тримають аудиторію в курсі подій

По-друге, розважальні, пізнавальні програми, фільми та ін., допомагають аудиторії краще пізнати зовнішнє середовища, а це дозволяє споживачам скласти певне уявлення про оточуючий світ. І, нарешті, ЗМІ служать для передачі соціальних норм, популяризації масової культури. Однак поряд з такими важливими функціями телевізійна реальність не завжди адекватно відображає дійсне положення речей. Деякі учені вважають, що у людей, які багато дивляться телевізор, сприймання і переконання змінюються, наближуючись до того світу, який відображений у телепередачах, а не до реального. Учені називають таке явище соціальним конструюванням реальності.

Більшістю випадків в ЗМІ будь-які проблеми вирішуються засобами насильства, агресії (особливо вербальної) та аморальності вчинків, що може слугувати стимулом до протиправної поведінки. Демонструючи зразки "казкового" життя, ЗМІ викликають у підлітків почуття меншовартості, депресії, а іноді призводять і до самогубства. Телебачення викривляє будь які образи суспільно життя і створює ілюзорне уявлення призводячи до дезорієнтації підлітка у суспільстві, формує соціальну, політичну і духовну апатію, пасивність, примітивні смаки, інтереси, потреби, провокує зневажливе ставлення до справжньої культури, до історії і сучасних досягнень людської цивілізації. Все це призводить до того, що сучасна дитина, живучи здебільшого

в ілюзорному, віртуальному світі, далека від життєвих реалій. Якщо простежити за тим, що вона малює, про що розмовляє, як правило, це вигадані історії, химери, примари, істоти. Часто підліток пізнає навколишній світ за допомогою комп'ютера, телебачення, мережі Інтернет, замінюючи реальні предмети з їх специфічними можливостями, текстурами, запахами та особливостями на набір схем, площин, діаграм. Це призводить до інтелектуальної деградації. З огляду на значущість зазначеної проблеми та з метою її вирішення, нами розроблено структурно-функціональну модель, у якій представлено роль конкретних соціальних інститутів у здійсненні протидії негативному впливу ЗМІ (телебачення) на підлітків.

На *першому рівні* сім'єю, як соціальним інститутом, мають виконуватися такі суспільно важливі функції: виховання, орієнтування та допомога. Коли на екран потрапляє продукт низької якості, який може завдати шкоду психічному чи фізичному здоров'ю підлітка, батьки мають зорієнтувати дитину у правильному напрямку, дати їй зрозуміти, яка інформація є позитивною та навпаки. Але, на жаль, вчені все частіше говорять про кризу інституту сім'ї: батьки все рідше спілкуються зі своїми дітьми, цікавляться їх життям та проблемами.

Другим рівнем фільтрації негативного впливу ЗМІ (телебачення) є особистісна позиція підлітка. Він має самостійно визначити для себе, яка інформація несе користь, а яка негативну дію. Не останню роль тут відіграє розвиток самосвідомості, адекватність ставлення до отриманої інформації та активне осмислення, а не пuste спостереження.

Важливу роль у цьому процесі відіграють заклади освіти, які витупають *третьим рівнем* фільтрації негативного впливу ЗМІ (телебачення) на підлітків. Школа зобов'язана надати кожній дитині інформацію про ЗМІ, про їх дію, донести відомості необхідні для превентивного виховання і найважливіше розробити та запровадити технології, які зможуть протидіяти негативному впливу ЗМІ (телебачення) на підлітка.

Відповідно до розробленої структурно-функціональної моделі I, II і III рівні взаємодіють між собою. Адже на формування та виховання підлітка впливають як сім'я, так і школа, які у свою чергу виконують роль ревізора, контролюючи діяльність один одного.

Впровадження запропонованої моделі дасть змогу підлітку розвиватися інтелектуально, емоційно, духовно, фізично, а не спостерігати без кінця "бруд" сучасного життя, який стимулює до найпотаємніших людських проявів.

Література:

1. Бугера О.І. Проблеми використання засобів масової інформації для запобігання злочинів серед неповнолітніх : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 "Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право" / О. І. Бугера. – Київ, 2006. – 16 с.

2. Брайант Дженнингз, Томпсон Сузан. Основы воздействия СМИ / [пер. с англ. В.В. Кулебы]. – М.: Издательский дом "Вильяме", 2004. – 432 с.

Гречуха А.

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент Суховєєва Н.М.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ШКІЛЬНОЇ СЛУЖБИ ПОРОЗУМІННЯ

Школа – це середовище соціалізації дітей, при чому одне з найосновніших. Але, як показали дослідження, саме тут діти зазнають насилля або просто стають його свідками. В останній час спостерігається тенденція посилення агресивних настроїв та некерованості поведінки саме в навчальних закладах. Поруч із цим варто зазначити, що, згідно із даними МВС України, за останні 10 років кількість правопорушень, скоєних учнями загальноосвітніх навчальних закладів, зросла на 38%. Зазначена тенденція спонукає до з'ясування причин цього явища, а також пошуку ефективних способів його профілактики. У зв'язку з цим привертають до себе увагу результати досліджень, проведених неурядовою організацією Міжнародна Амністія, згідно яких від 50% до 70% українок страждають від насилля в українській сім'ї. Але ж сім'я є першим і найважливішим осередком соціалізації особистості, саме тут закладаються моделі поведінки людини у суспільстві. Проте, сім'я, де панують сварки й непорозуміння між її членами, застосування фізичної сили, ворожнеча – продукує насильницький підхід до розгляду спірних питань та конфліктів, який визначає поведінку дитини чи дорослого й у поза сімейному середовищі.

Чи можна цьому щось протиставити, змінити ситуацію, навчити людей не вдаватися до застосування фізичного чи психічного пресу або звернень до адміністративних процедур? Чи можливо відновити позитивні зв'язки між людьми, сформувати в них толерантне ставлення та повагу один до одного?

Ці питання ставимо не лише ми, вони турбують багатьох людей, не байдужих до стану нашого суспільства та його майбутнього. Вивчення та аналіз літературних джерел, а також сучасної соціально-педагогічної практики показує, що у зарубіжних країнах, а також в Україні набуває поширення застосування відновного підходу до розв'язання конфліктів із застосуванням посередництва.

Український Центр Порозуміння (УЦП) – благодійницька організація, створена з метою формування у підлітків та дорослих співробітницького підходу до розв'язання конфліктів, заохочує впровадження відновних практик у школах. Фахівцями УЦП розроблено моделі Шкільної служби розв'язання конфліктів (ШСРК). Шкільна служба розв'язання конфліктів (інша назва – Шкільна служба порозуміння) – це команда підготовлених старшокласників, або медіаторів, які допомагають своїм одноліткам розв'язувати конфлікти мирним шляхом, використовуючи в роботі відновні практики – шкільну медіацію однолітків та коло прийняття рішень – і працюють над формуванням безпечної атмосфери в навчальному закладі.

Зважаючи на загострення явища агресивних настроїв, зокрема, конфліктності серед підлітків та молоді, що врешті призводить до правопорушень та

злочинів, створення такої служби є дуже актуальним аспектом роботи соціального педагога загальноосвітнього навчального закладу. Нині в Україні діє понад 60 Шкільних служб розв'язання конфліктів у 10 областях, зокрема у ряді навчальних закладів Києва, Жмеринки, Красногвардійська, Вінниці, Дрогобича, Пирятина.

Наказом Міністерства освіти і науки України №59 від 01.02.2010 року "Про вжиття заходів щодо запобігання насильству над дітьми", рекомендується вивчити та поширити досвід впровадження в навчально-виховний процес "Шкільної медіації", як одного із способів розв'язання конфліктних ситуацій" (п.3.1).

Особливістю Шкільної служби порозуміння є те, що організовує її роботу координатор, зазвичай – соціальний педагог або практичний психолог (чи обидва разом), який пройшов підготовку і володіє знаннями та навичками з організації та керуванні ШСП. Саму ж діяльність даної служби в школі виконують медіатори – школярі, частіше старшокласники, які пройшли курс вивчення відновних практик і можуть застосувати свої знання при розв'язанні конфліктів.

Наше вивчення показало, що діяльність Шкільної служби порозуміння володіє потужним соціально-педагогічним потенціалом. По-перше, ШСП виконує соціально-профілактичну функцію: попередження конфліктів між учнями та співробітниками школи, випадків порушень дисципліни та повторних правопорушень; попередження формування негативних явищ серед учнів навчального закладу. По-друге, в її діяльності реалізується соціально-перетворювальна функція, а саме: розвиток в учнів базових навичок спілкування та розв'язання конфліктів, дружніх стосунків, посилення зв'язків між учнями та між учнями і педколективом; формування в учнів системи цінностей, відповідальності, поваги до інших тощо.

Участь у роботі Шкільної служби порозуміння дозволяє учням-медіаторам збагатитися досвідом нових соціальних ролей та цінностей, соціальної взаємодії.

Діяльність ШСП спирається на принципи добровільності (кожна із сторін конфлікту добровільно бере участь у перемовинах й усвідомлює, що рішення може бути досягнутим лише шляхом співробітництва), відповідальності (сторони несуть відповідальність за прийняте рішення та його виконання, а медіатор – за процес дотримання правил та принципів), нейтральності медіатора (медіатор не приймає позиції жодної зі сторін, не оцінює їх, однаково допомагає обом сторонам), конфіденційності (усе, що відбувається на медіації, не розголошується), чим сприяє дотриманню норм права дітей та дорослих, формує демократичну систему взаємостосунків у підлітковому середовищі, а також серед дітей та дорослих.

Таким чином, Шкільна служба порозуміння є інноваційною моделлю не лише попередження проявів жорстокості та насильства, забезпечення умов комфортного вирішення конфліктів, здійснення первинної та вторинної профілактики правопорушень і девіантної поведінки підлітків, а й важливим чинником соціалізації учнівської молоді.

Гузенко Ю.

*Кіровоградський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка*

Науковий керівник: канд. пед. наук, ст. викл. **Кравцова Т.О.**

ВПЛИВ НЕФОРМАЛЬНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДІ

В умовах розвитку демократії в Україні відбувалося зниження соціального контролю, послаблення традиційного впливу соціального середовища на світогляд та поведінку молоді.

Зазначимо, що сучасна культура демократичного суспільства неоднорідна. У такому суспільстві існує багатоманітність соціальних підгруп, які більшою чи меншою мірою, а інколи докорінно відрізняються своїми політичними, культурними цінностями та традиціями. Кожна з таких підгруп є носієм особливого світосприйняття, відповідно, формує особливу культуру, що відрізняється від домінуючої в цьому соціальному просторі і в цей час. Культуру кожної такої підгрупи називають субкультурою. Тому метою нашого дослідження є вивчення проблеми впливу неформальних організацій на формування особистості молоді. В Україні лише 2% молоді перебуває в офіційно зареєстрованих молодіжних організаціях і понад 25% знайшли місце собі у неформальних угрупованнях.

Деякі аспекти проблеми впливу неформальних молодіжних об'єднань є предметом вивчення таких вчених, як І.Ганзіна, І.Льїнського, В.Мясищева [1], М.Шимановського[4], Н.Череповської [2] та інших, які у своїх працях розкривають питання про розуміння природи інтеграції молоді у неформальних групах. Проте проблема формування особистості в неформальних об'єднаннях є ще недостатньо вивченою.

Слід зазначити, що молодіжні субкультури відволікають молодь від вирішення проблем суспільства, своїх власних та провокують, приводять її до лав незвичних, не традиційних гуртів (малих соціальних груп). Але сьогодні щодо субкультур можна чути дещо іншу думку, не таку однозначну й не активно забарвлену.

Зазначимо, що молодіжні субкультури є не лише сходинкою до індивідуального становлення молодої істоти, як числа міні суспільства, не лише іспитом на здатність до успішного становлення в чинному суспільстві, але й мають негативні сторони, зокрема, це конфліктність із старшим поколінням, нерозуміння його та небажання йти на компроміси.

Молодіжні субкультури є своєрідним експериментальним майданчиком кожного суспільства, яке дозволяє собі їх мати. У результаті таких експериментів синтезуються культурні моделі, які встановлять певний ціннісний досвід для всього людства та можуть увійти до складу майбутньої культури певного соціуму.

Дослідниками виокремлено об'єктивні причини, які обумовлюють молодь об'єднуватися в неформальні об'єднання, а також формування та існування молодіжних субкультур:

1. Соціальні фактори формування субкультур:

- криза суспільства, зокрема українського;
- криза інституту сім'ї;
- вплив засобів масової комунікації на свідомість молодої людини, а також їхня комерціалізація, яка штучно формує підвищену потребу в субкультурних ознаках.

Психологічні передумови формування молодіжних субкультур:

- для молодої людини дуже важливим є почуття ідентифікації особистості з групою, що й призводить до пошуку штучних форм відокремлення своєї групи від світу;

- потреба у самоствердженні й бажання звернути на себе увагу можуть реалізуватися через отримання певного статусу в групі;

- потреба в активності як засіб позбутися нудьги, психологічної порожнечі через збудження, активність, самореалізацію [3, 53].

Нами була проведена експериментальна робота з обізнаності і залученості студентів 1–2 курсів до участі у неформальних об'єднаннях. Результати дослідження дозволяють зробити висновок, що у Кіровоградському державному педагогічному університеті найчастіше зустрічаються такі неформальні групи, як емо, готи, скінхеди і навіть гангуро. Нами було визначено, що більшість молодих людей віком від 18–24 років на сьогоднішній день визначають для себе те, що у своєму житті вони наповнені енергією та життєвих сил, що знайшли своє призначення і цілі, що вони незалежні та життєрадісні, що людина може виконати свій життєвий план з власного бажання, що хотіли б прожити життя ще раз так як живуть зараз. А також важливими для себе вони визначають: досягнення життєвої мудрості, власної свободи, впевненості в собі, здоров'я, кохання, творчості.

Результати дослідження свідчать, що після вступу у неформальні об'єднання вони почали поважати себе, "знайшли" себе, відчули себе вільною і незалежною людиною, проте, як показало опитування, що майже половина з них почали палити цигарки, конфліктувати з рідними та оточуючими, спробували легкі наркотики та вживати алкогольні напої.

Але не можна не звернути уваги на позитивний вплив неформальних об'єднань на формування особистості молоді, адже молоді люди знаходять можливість для самовираження.

Отже, вплив неформальних молодіжних організацій може розумітися як одна із форм соціалізації особистості, де не лише відбувається засвоєння своєрідного суспільного досвіду і його активне творче відтворення, але і надається можливість проявити свою індивідуальність, на жаль, через негативні явища, а саме: вживання алкогольних напоїв, наркотичних засобів та конфліктності з формальними членами суспільства.

Література

1. Паламарюк О. Вболівальники субкультур: неформальні групи як втеча від реального життя? // День. – 29 серпня. – 2003. – С. 1–19.
2. Череповська Н.І. Формування візуальної медіа – культури особистості засобами медіа – освіти // Культура народів Причорномор'я. – 2007. – № 120. – С. 184 – 186.
3. Череповська Н.І. Роль медіа – культури у формуванні молодіжних субкультур в Україні // Соціальний педагог. – Листопад. – 2008. – № 11. – С. 51–56.
4. Шимановський М. Субкультури в Україні: штрихи до портрета // Шкільний світ. – Квітень. – 2006. – № 15.- С. 21–23.

Дерман Л.

Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського
Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент **Холковська І.Л.**

КОРЕКЦІЯ ПОВЕДІНКИ АГРЕСИВНИХ ПІДЛІТКІВ

Актуальність і ступінь дослідженості проблеми. Напружена і нестабільна соціальна, економічна, екологічна, ідеологічна ситуація, що склалася на даний час в нашому суспільстві, зумовлює зростання різних відхилень в особистісному становленні та поведінці молоді. Особливу тривогу викликає не тільки відчуженість і духовна спустошеність дітей, але й зростання проявів етичного нігілізму, жорстокості і агресивності. Найгостріше ці процеси виявляються на рубежі переходу особистості з дитинства в дорослість – у підлітковому віці. У цьому контексті закономірним виглядає посилення науково-практичного інтересу до проблем підліткової агресивності з боку як педагогів, батьків, так і дослідників. Проте спроби пояснення агресивних дій підлітків ускладнюються тим, що не тільки в буденній свідомості, але й у науковому співтоваристві явище агресії не має однозначного трактування, що перешкоджає як його розумінню, так і розробці відповідних корекційних заходів.

Аналіз наукової літератури свідчить, що проблема підліткової агресії останнім часом викликає все більший інтерес дослідників і практиків, про що свідчить стрімкий ріст кількості досліджень і публікацій з питань агресії, насильства та конфліктів. Як вітчизняними, так і закордонними дослідниками вивчалися особливості агресивної поведінки осіб різних вікових груп (Г.М.Андрєєва, К.Бютнер, О.В.Гордякова, М.Дерешкявічус, С.О.Завражин, Л.Йовайша, І.Маковська, О.К.Осницький, Л.М.Семенюк, Л.С.Славіна, І.О.Фурманов та ін.). У центрі уваги дослідників перебувають такі аспекти, як визначення суті поняття агресія; з'ясування функцій агресії, її біологічних і соціальних детермінант, механізмів формування та умов вияву; виявлення індивідуальних і статево-вікових особливостей агресивної поведінки та способів її запобігання (Ю.М.Антонян, А.Бандура, Я.Берковіц, С.М.Дубинко, М.І.Єнікєєва, Д.Зільманн, Н.Міллер, А.Р.Ратінова, В.Фрашел, Е.Фромм і ін.).

До теперішнього часу накопичена багата емпірична база досліджень, в яких проаналізована роль сімейних, дитячо-батьківських відносин у розвитку агресії, з'ясовано роль виховних впливів, зокрема, покарань, як чинників агресивності дітей, визначені особливості агресивної поведінки делінквентних підлітків (А.Бандура, Р.Уолтерс, Л.М.Семенюк, І.А.Фурманов і ін.). Разом з тим проблема особливостей агресивної поведінки в підлітковому віці поки що залишається відкритою для подальших досліджень.

Необхідність з'ясування особливостей підліткової агресивності, визначення причин, умов і механізмів її формування та засобів корекції зумовила вибір нами теми дослідження: "Корекція поведінки агресивних підлітків".

Об'єкт дослідження – фактори і прояви агресивної поведінки у підлітковому віці.

Предмет дослідження – соціально-педагогічна корекція поведінки агресивних підлітків.

Мета дослідження – з'ясувати причини й особливості прояву агресії у підлітковому віці, розробити і експериментально перевірити програму корекції поведінки агресивних підлітків.

Досягнення поставленої мети потребувало розв'язання таких **завдань**:

- 1) на основі аналізу психолого-педагогічної літератури з'ясувати сутність агресивної поведінки та основні підходи до її вивчення;
- 2) визначити причини та статево-рольові особливості агресивної поведінки у підлітковому віці;
- 3) виявити особистісні особливості агресивних підлітків;
- 4) розробити й експериментально перевірити програму корекції поведінки агресивних підлітків.

Виходячи з мети та завдань дисертаційного дослідження, нами були систематизовані і проаналізовані підходи до розгляду природи агресії: біологічні (К.Лоренц, Р.Ардрі, В.Ефроїмсон, А.Лейкі, Р.Барац та ін.), фізіологічні (Ф.Ервін, П.Карлі, В.Марк, Л.Мойер та ін.), психологічні (А.Адлер, Л.Берковітц, Дж.Доллард, Г.Зільман, Р.Лазарус та ін.), соціальні (А.Бандура, Р.Берон, Д.Річардсон, Р.Уолтерс та ін.), ситуаційні (Д.Креч, Р.Кратчфілд, А.О.Реан та ін.). Аналіз різних підходів переконує в доцільності розуміти агресію як цілеспрямовану руйнівну поведінку, що суперечить нормам і правилам співіснування людей в суспільстві, завдає шкоди об'єктам нападу (живим і неживим), заподіює фізичний збиток людям або викликає у них психічний дискомфорт (негативні переживання, стан напруженості, страху, пригніченості тощо). Найбільш продуктивним видається підхід, відповідно до якого агресивна поведінка дітей розглядається як обумовлена не стільки органічними, скільки соціально-психологічними причинами. Найбільш чітко це проявляється у підлітковому віці, коли прагнення підлітка до самостійності, нової соціальної ролі, зустрічаючи протидію дорослих, призводить до появи "зони відчуження", психологічного бар'єру, долаючи який, підлітки часто вдаються до агресії.

Дослідження фізичної, непрямой, вербальної форм агресивності дітей 10-15 років показало, по-перше, чітко виражену динаміку розвитку різних форм

агресії (фізична агресивність поступово затухає, поступаючись місцем вербальній агресивності); по-друге, прояви агресивності істотно відрізняються у хлопчиків і дівчаток підліткового віку, що пов'язано не тільки з біологічними особливостями, але й з соціальними, культурними стереотипами маскулінності та фемінності. Характерно, що хоча фізична агресивність значно більшою мірою виражена у хлопчиків, але у них з віком відбувається деяке її зниження, у той час як у дівчаток, навпаки, спостерігається зростання даної форми агресивності. Така ж тенденція спостерігається і щодо вербальної агресивності. Тобто за зовнішньою грубістю хлопчиків і скритністю дівчаток криється складна картина статево-рольових відмінностей, яка відображається в характері та проявах їх агресивності.

Враховуючи особливості прояву агресивності у підлітковому віці, нами розроблено корекційну програму, спрямовану на: зниження рівня особистісної тривожності підлітків; усвідомлення ними власних емоцій і почуттів інших людей, розвиток емпатії; навчання прийнятних способів вираження гніву, безпечних для себе і оточуючих.

Дзюба Ю.

*Чернігівський національний педагогічний університет
імені Т.Г.Шевченка*

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент **Гавриленко Т.Л.**

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З НЕПОВНИМИ СІМ'ЯМИ

Сім'я – головний осередок суспільства. Без сім'ї неможливе відтворення населення, його соціалізація і, нарешті, неможливе утворення всіх інших соціальних інституцій. Саме рівень розвитку сім'ї разом з характером праці зумовлюють суспільний порядок, за яким живуть люди в різних державах, за різних історичних умов. Водночас функціонування сім'ї є результатом специфічних соціальних процесів, що відбуваються в суспільстві. Отже, сім'я – це ніби проміжна ланка між суспільством та індивідом.

Значної уваги неповним сім'ям впродовж двадцятого століття приділяли такі дослідники як Б.Псавко, П.Старожицький, М.Соловйов, Б.Урналіс, А.Харчев, Л.Чуйко, М.Юрович та ін., які розглядали в основному проблему розлучених сімей; на неї звертали увагу також класики радянської педагогіки – А.Макаренко, В.Сухомлинський. На думку А.Макаренка краще неповна сім'я, ніж відверто неблагополучна. Увагу педагогів В.Сухомлинський звертав на вразливість дитини з неповної сім'ї та, відповідно, потреби цієї дитини щодо додаткової турботи та уваги.

На сучасному етапі проблеми неповних сімей досліджують Костів В.І., Трубавіна І.М., Капська А.Й., Целуйко В.М., Докторович М.О. та ін. Вони розглядають неповну сім'ю як різновид неблагополучної сім'ї.

Варіанти класифікації неповних сімей різні: від неблагополучної до благополучної; ознаки варіюються, передусім, в залежності від галузі науки та особистих поглядів дослідників.

Зважаючи на проблеми неповних сімей і потреби їх вирішення ми визначилися з темою нашого дослідження.

Об'єкт дослідження – соціально-педагогічна робота з неповними сім'ями.

Предмет дослідження – форми і методи роботи соціального педагога з дітьми, які виховуються у неповних сім'ях.

Мета дослідження: розкрити особливості роботи соціального педагога з неповними сім'ями.

Завдання:

- 1) розкрити особливості неповної сім'ї як соціально-педагогічної проблеми;
- 2) проаналізувати державну підтримку у роботі з неповною сім'єю;
- 3) висвітлити зміст, напрямки та форми роботи соціального педагога з дітьми, які виховуються у неповних сім'ях.

Важливість і складність такого соціального інституту як сім'я переоцінити неможливо. Багатофакторність виміру сім'ї унеможливує єдине трактування цієї категорії, але дає змогу зрозуміти важливість її як осередка фізичного та психосоціального розвитку особистості, джерела первинної соціалізації, посередника між суспільством та молодим поколінням, того потужного фактору, який має на особистість як позитивний, так і деструктивний вплив.

В умовах трансформації українського суспільства проблема неповної сім'ї та її роль у формуванні соціальної компетентності особистості стає дедалі більш актуальною. Усе частіше спостерігаються кризові явища у сімейно-шлюбних взаєминах, зокрема, неухильно зростає кількість неповних сімей. За даними Державної доповіді про становище сімей в Україні, серед сімей із дітьми майже четверту частину становлять неповні сім'ї (24,8 %), що складає 2 млн. сімей [2, с. 33].

Для того щоб точно розкрити поняття "неповна сім'я", слід звернутися до категоріальних підходів визначення терміну "сім'я". Так, довідкова література трактує категорію "сім'я" як осередок суспільства, що базується на шлюбі та кровній спорідненості, тобто стосунках між чоловіком та жінкою, батьками та дітьми. Сім'я здійснює відновлення населення та зв'язок поколінь, а також соціалізацію дітей і підтримку існування членів родини.

Неповна сім'я, виходячи із загального трактування поняття "сім'я", – це сім'я з порушеними шлюбними відносинами та певними функціями; сім'я, в якій дитина (діти) проживають з одним із батьків. Неповна сім'я характеризується специфічною формою інституювання, поширенням внутрішньої структури і деформацією подружніх та батьківських аспектів.

У роботі з неповною сім'єю соціальному педагогу слід усвідомити, що кожна конкретна сім'я, в кожному конкретному випадку потребує конкретної допомоги. Соціальний педагог має проводити реабілітаційну роботу з матерями і дітьми після розлучення, допомагати розв'язувати життєві та виховні проблеми, урегулювати питання, що торкаються інтересів дитини.

Зрозуміло, що соціальний педагог не в змозі розв'язати всі проблеми, властиві неповним сім'ям. Але змінити ставлення дитини до ситуації, яка склалася в сім'ї, відкоригувати дитячо-батьківські стосунки, надати разову адресну допомогу цілком в його силах і межах професійної компетенції. Бо рідний дім для дитини – перша, головна й нічим не замінима школа життя. Саме сім'я впливає на розвиток особистості, закладає фундамент найважливіших людських якостей, і щоб фундамент цей був міцним, сім'я повинна бути благополучною.

Література:

1. Докторович М.О. Соціально-педагогічна робота з дітьми з неповних сімей: Навчально-методичний посібник. – К.: Ленвіт, 2010.
2. Докторович М.О. Неповна сім'я модель сучасної сім'ї // Шкільний світ. – 2009. – №9 (33). – С. 33.
3. Целуйко В.М. Психология неблагополучной семьи: Книга для педагога и родителей. – М.: ВЛАДОС, 2004.

Дикун Н.

Харківська державна академія культури

Науковий керівник: канд. пед. наук, викл. **Максимовська Н.О.**

ДО ПРОБЛЕМИ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

В умовах динамічного розвитку міжкультурних зв'язків, глобалізації економічних і культурних стосунків між державами та народами всього світу, зазвичай більш тісними стають контакти між представниками різних соціальних груп. Конституція України, Декларація прав національностей України, Закон України "Про національні меншини в Україні", Державні національні програми та інші нормативно-правові акти забезпечують підтримку та збереження культурної самобутності національних меншин. Але процес входження в нове соціокультурне середовище супроводжується досить значними індивідуальними та соціальними змінами. Зокрема, студентство, яке потрапляє в інше соціокультурне середовище, може опинитися в стані дезадаптації. Складність дезадаптації полягає в тому, що в студента-іноземця відбувається перебудова всієї системи ціннісно-пізнавальних орієнтацій особистості, засвоюються нові способи пізнавальної діяльності, формуються певні типи й форми міжособистісних зв'язків і відносин з іншими представниками багатонаціонального колективу. Дослідники І.А.Петрова, Г.П.Кибасова, І.Н.Черемушнікова виділяють проблеми студентів-іноземців, що навчаються у вищих навчальних закладах (ВНЗ) інших країн: пов'язані зі статусом студента як іноземця (адаптація до незвичного соціокультурного оточення); загальні для будь-якого першокурсника (відповідність вимогам вищої школи), ускладнення з іноземним походженням; загальні для молоді на даному віковому етапі; обумовлені етнічним статусом в іншій країні. Більшість

іноземних студентів мають низький рівень поінформованості про політичну, економічну й соціальну систему України; про норми, звичаї, традиції й культури народу; про існуючу в країні систему вищої освіти. Г.Тріандіс виокремлює п'ять етапів процесу соціокультурної адаптації студентів-іноземців. Перший етап дослідник назвав "медовим місяцем". Він характеризується ентузіазмом та великими сподіваннями. На другому етапі соціокультурної адаптації стан тимчасової ейфорії минає, і людина починає себе відчувати чужинцем, робить спроби відійти від реальності, спілкуючись лише з земляками. Кульмінація настає на третьому етапі, коли індивіди, які не зуміли адаптуватися до нової культури, втрачають контроль над ситуацією, відчувають безпорадність та незадоволення. Може статись навіть так, що студент повернеться додому, не дочекавшись закінчення терміну навчання. На четвертому етапі депресія поступово змінюється оптимізмом, впевненістю та задоволенням. П'ятий етап характеризується повною адаптацією особистості до нового соціокультурного середовища. Адаптація чи дезадаптація можуть відповідно привести або не привести до взаємної відповідності індивідів й середовища. Ці процеси можуть містити в собі не тільки пристосування, але й опір, спроби змінити середовище або змінитися взаємно. Перспективним вирішенням проблеми може стати організація соціокультурної адаптації студентів-іноземців у ВНЗ, що значно полегшить процес входження індивіда до нового культурного середовища. Соціокультурна адаптація саме передбачає створення умов для ціннісного оволодіння нової культурною дійсністю. Організація цього процесу має відбуватися в структурі соціально-педагогічної діяльності. Тому для студента-іноземця, який щойно прибув на навчання до іншої країни, дуже важливою є соціально-педагогічна підтримка у ВНЗ на ранньому етапі адаптації. Важливим є, з одного боку, ціннісне прийняття адаптантими нової культури, формування толерантного ставлення до інших, з іншого – організація у ВНЗ соціально-педагогічної підтримки, співробітництво з іншими соціальними інститутами щодо спілкування з таким контингентом, впровадження дієвих соціально-педагогічних програм для роботи зі студентами-іноземцями, педагогами, адміністрацією закладу та у відкритому соціальному просторі.

Добрякова О.

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент **Павлик Н.П.**

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАКТИКИ РОБОТИ РІЗНИХ РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЩОДО ПРОФІЛАКТИКИ РАННЬОЇ ВАГІТНОСТІ

Проблема ранньої вагітності пов'язана зі збільшенням випадків вагітності дівчат віком 13–14 років та збільшенням кількості абортів серед підлітків. Профілактика ранньої вагітності серед учнівської молоді, зміна стосунків і стандартів її поведінки щодо ризиків рано завагітніти, соціальний супровід дітей, які рано завагітніли або народили і відвідують навчальні заклади, надання соціальної допомоги дітям і молодим людям, котрі опинилися перед

вибором абортів, формування толерантного ставлення до них – всі ці проблеми, як правило, розв'язуються шляхом залучення потенціалу релігійних організацій.

Теоретико-методичні і науково-практичні основи окресленої проблеми були закладені у дослідженнях педагогів (Т.А.Гурко, Ю.А.Гуркин, Г.Г.Филиппова, Н.П.Марьянчик, М.В.Ломоносов, Т.М.Горичевої, Н.І.Кигаї, Г.А.Носової, В.І.Шанайди та ін).

База дослідження: Українська Православна Церква (Спасо-Преображенський собор), Свідки Іегови, Церква "Заповіта Ісуса Христа", Римо-католицька Церква (Кафедральний собор Св. Софії), Місія в Україні.

У результаті проведеного дослідження було опитано 5 уповноважених представників різних релігійних організацій в Житомирській області, які займаються роботою з молоддю.

40% респондентів вбачають превенцію ранньої вагітності у релігійному вихованні молоді, вивченні біблійних законів, які в свою чергу допоможуть забезпечити розвиток такої внутрішньої мотивації поведінки людини, що може ґрунтуватись лише на вірі в ідеали і їх божественну природу.

60% проанкетованих, зазначили, що профілактику ранньої вагітності вбачають не лише у релігійному вихованні, а й у системній роботі з підлітками, яка несе в собі цілий методичний комплекс дій, які включають в себе: роз'яснювальну роботу, співпрацю з різними соціальними інституціями, підвищення загального рівня культури підлітків та організацію зворотного зв'язку (релігійна громада – школа – родина).

Всі респонденти зазначили, що церкви повинні займатися проблемою ранньої вагітності. Крім того, представниця Місії в Україні, зазначила, що ця робота повинна проводитись лише з дозволу батьків.

Отримані результати представників різних релігійних конфесій дають підстави стверджувати, що в Україні налагоджується взаємодія релігійних громад як з освітніми закладами, так і з кожною окремо взятою родиною щодо превенції ранньої вагітності. У своїй діяльності 40% респондентів зтикаються досить часто у своїй релігійній діяльності з профілактикою ранньої вагітності, 20% опитаних взагалі ніколи не зтикалися з проблемою ранньої вагітності.

Щодо змісту, який вкладають релігійні діячі у свою конфесійну діяльність, пов'язану з профілактикою ранньої вагітності, то результати були подвійними. Респонденти зазначали зразу по декілька варіантів. 80% опитаних концентрують увагу молоді на релігійному контексті даної проблеми, 20% наголошують на фізіологічних наслідках даної проблеми, 60% наголошують на прищепленні молодим людям моральних цінностей, 40% – пропагування здорового статевого способу життя.

80% опитаних відповіли, що молодь зверталася до релігійної організації у питанні роз'яснення проблеми ранніх статевих стосунків, а 20% наголосили, що молодь постійно звертається.

Щодо методів, які застосовують у своїй роботі церкви щодо молоді, то 40% респондентів зазначили використання бесід індивідуального характеру, проведення тренінгових занять з молоддю, читання лекцій за даною тематикою, презентування наочних матеріалів (книги, брошури, відеоматеріали, соціальна

реклама); інші 40% використовують у своїй діяльності лише лекції і 20% роблять презентації наочних матеріалів, які зазначалися вище.

Дані відповіді свідчать про те, що більшість релігійних організацій використовує дієві форми роботи з молоддю, які дають певні результати. Наприклад, із профілактичною метою виконується патронаж вагітних, немовлят або дітей до 3-літнього віку. Завдяки цьому значно скоротилися дитяча захворюваність і смертність, а також число пологових і післяпологових ускладнень.

Цікавим виявилось вивчення питання співпраці церков з іншими закладами, які також займаються проблемою профілактики ранньої вагітності. Так, 90% представників релігійних громад відзначили, що, на жаль, не співпрацюють з іншими організаціями щодо цієї проблеми. Лише представниця Місії в Україні зазначила, що їхня організація співпрацює зі школами, ліцеями та іншими освітніми закладами. Ці відповіді свідчать про те, що робота релігійних організацій несе закритий характер. Вся робота відбувається лише на рівні громади, яка проповідує ту чи іншу релігію і є закритою інституцією.

На питання, чи хотіли б ви співпрацювати з соціальним педагогом школи у своїй діяльності, 60% представників релігійних організацій зазначили, що не обізнані зі специфікою роботи соціального педагога, тому не можуть дати однозначної відповіді, 40% відповіли, що хотіли б співпрацювати із соціальним педагогом у своїй діяльності.

Отже, співпраця між соціальним педагогом і релігійними організаціями щодо превенції ранньої вагітності має місце бути. Форми та методи роботи обох суб'єктів взаємодії щодо подолання проблеми ранньої вагітності дуже схожі, в багатьох випадках інтегруються, взаємодіють; один може доповнювати іншого. Мета соціально-педагогічної діяльності щодо цієї проблеми, в першу чергу, полягає у: профілактиці раннього материнства; розпаду молодих сімей; відмови від дитини і формування усвідомленого материнства і батьківства.

Ми бачимо, що релігійні організації також проводять величезну профілактичну роботу, здійснюють багато заходів та розширюють інформаційну базу.

Отже, релігійні організації та соціальний педагог, об'єднавши свої зусилля можуть досягти основної мети превентивної діяльності щодо проблеми ранньої вагітності, а саме, зменшити кількість юних матерів.

Донченко Є.

Харківська державна академія культури

Науковий керівник: викл. **Клочан Ю.В.**

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБґРУНТУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ПІДЛІТКІВ ЗАСОБАМИ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

За останні роки волонтерська діяльність набула значного поширення у нашій країні за рахунок введення чіткого законодавчого регулювання. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 10.12.2003р. №1895 "Про затвердження положення про волонтерську діяльність у сфері надання

соціальних послуг" була створена Координаційна рада з питань розвитку та підтримки волонтерського руху. Адже саме добровільна діяльність сприяє виробленню активної життєвої позиції особистості, навичок допомоги іншим людям. Зауважимо, зміст, принципи, практичний досвід організації волонтерської діяльності, підготовку волонтерів досліджували О.Безпалько, З.Бондаренко, З.Зайцева, І.Зверева, А.Капська, Л.Коваль, Т.Лях та інші. Наприклад, З.Бондаренко розглядала специфіку організації волонтерської роботи майбутніх соціальних педагогів у вищому навчальному закладі. Т.Лях розкрила особливості соціально-педагогічної діяльності студентських волонтерських груп.

Розглядаємо соціальну активність як результат соціального виховання – процесу створення сприятливих умов у соціумі з метою становлення, розвитку, вдосконалення соціальності (визначеної потребами культурної динаміки) соціальних суб'єктів їх спільними зусиллями через усі соціокультурні сфери" [1, с. 25], де "соціальність" – "як мета соціального виховання – ієрархія соціальних цінностей, соціальних якостей, соціальної поведінки – та соціально-виховний результат – прояв індивідуального позитивно-творчого ставлення до соціального буття, зокрема, до сімейного, етнічного, релігійного, регіонального, глобального тощо" [2, с. 14]. Визначаємо соціальну активність підлітків як діяльнісне освоєння, відтворення та перетворення ними соціального середовища, прояву позитивного ставлення до громадської діяльності. Волонтерська діяльність є важливим засобом розвитку соціальної активності підлітків, оскільки не лише дає їм змогу здійснити власний внесок у розв'язання актуальних соціальних проблем, випробувати свої можливості, але й задовольняє допитливість молоді особистості, котра прагне пізнання, енергії, активної діяльності.

З метою підвищення рівня соціальної активності підлітків розроблено соціально-педагогічну програму. Завданнями програми є: набуття підлітками практичних знань щодо волонтерської діяльності та сприяння саморозкриттю підлітків у волонтерській діяльності через підбір та реалізацію соціально-педагогічних методів, залучення представників соціальних інституцій до впровадження соціально-педагогічної програми.

Об'єкт програми: підлітки.

Суб'єкти програми: автор програми, соціальний педагог, психолог ЦСССДМ, представники правоохоронних органів та медичних закладів, батьки підлітків.

Місце впровадження: волонтерське об'єднання "Сонячні діти". Програма розрахована на 3 місяці. Форми роботи: індивідуальні, групові, масові. Принципи організації волонтерської діяльності підлітків: робота добровільного помічника не має перешкоджати навчанню; не має бути одноманітною; у кожній справі, яку довірили підліткам, обов'язково має бути місце для їхньої власної ініціативи й самостійних рішень; їхня участь у волонтерському русі має бути погодженою з батьками і вчителями; робота має бути безпечною для психіки; потрібно чітко визначити засоби заохочення, ні в якому разі не обіцяти більше, ніж можна дати; не можна переоцінювати можливості дітей, особливо

вголос; важливо, щоб результати діяльності усвідомлювалися підлітками, оскільки останні мають зрозуміти свою значимість у спільній справі.

Програма містить два напрями:

- 1) навчання підлітків основам волонтерської діяльності;
- 2) самореалізація підлітків у волонтерській діяльності.

Таким чином, теоретично обґрунтовано соціально-педагогічну програму розвитку соціальної активності підлітків засобами волонтерської діяльності.

Перспективами подальших розвідок у цьому напрямі є подальше практичне впровадження соціально-педагогічної програми розвитку соціальної активності підлітків засобами волонтерської діяльності.

Література

1. Малько А.О. Теоретико-методологічні основи розвитку соціальної педагогіки: монографія / А.О.Малько. – Х. : ХДАК, 2004. – 285 с.
2. Рижанова А.О. Розвиток соціальної педагогіки в соціокультурному контексті: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра. пед. наук : спец. 13.00.05 / А.О.Рижанова; Луган. нац. пед. ун-т ім. Т.Шевченка. – Луганськ, 2005. – 44 с.

Д'яченко У.

Запорізький національний університет

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент **Заверико Н.В.**

ОСОБЛИВОСТІ МІЖОСОБИСТІСНИХ СТОСУНКІВ У СІМ'Ї, ЩО ВИХОВУЄ ДИТИНУ З ЗПР

На сучасному етапі Україна перебуває у демографічній кризі. Однією з головних причин старіння нації є низький рівень народжуваності. Спостерігається масове поширення бездітності та одностітності. За даними державного комітету статистики, дві третини сімей з дітьми до 18 років мають лише одну дитину. Загострюються проблеми утримання і виховання дітей у сім'ях, передусім, молодих, багатодітних, неповних та з несприятливим морально-психологічним мікрокліматом. Щорічно зростає кількість дітей, що народжуються з вадами фізичного та психічного розвитку.

Для дитини з затримкою психічного розвитку (ЗПР) особливе значення має сім'я. Від характеру встановлення зв'язків в системі "батьки – дитина з ЗПР" та від характеру взаємодії сімейного колективу залежить первинна соціалізація такої дитини. Тому актуальною стає проблема вивчення міжособистісних стосунків в системі сімейного функціонування у наукових дослідженнях психологічного та педагогічного напрямків.

Роль сім'ї в процесі формування особистості обґрунтували видатні педагоги та психологи Я.А.Коменський, Д.Локк, Ж.-Ж.Руссо, Г.Песталоцці, Б.Рассел, К.Д.Ушинський, П.П.Блонський та інші. Питання соціалізації та соціальної адаптації дитини з особливими потребами як важливого компоненту загальної допомоги родині, розглядали А.Венгер, Т.Н.Волковська, З.Зайцева,

І.Іванова, А.Й.Капська, М.Ніколаєва, М.Сварник, Е.Стеблева, С.Тарасюк, Л.Яскал, М.А.Галагузова, А.В.Мудрик, Л.В.Мардахаєв, Л.І.Міщик, В.І.Костів, І.Д.Зверева. Сім'ю як суб'єкт виховної діяльності досліджували А.Г.Харчев, В.В.Бойко, І.Ф.Бестужев-Лада.

Міжособистісні стосунки взагалі і, зокрема, в сім'ї були об'єктом дослідження З.Фрейда, К.Г.Юнга, Э.Берна, Е.Г.Ейдмільера, В.Черемісіна, М.В.Мясіщева, Б.Н.Алмазова, М.І.Буянова, С.В.Ковальова, Т.В.Андрєєвої, Л.Б.Шнейдер та інших. Психологію сімейних криз вивчали Н.І.Оліфірович, Т.А.Зінкевич-Куземкіна, Т.Ф.Велента.

Мета нашої наукової роботи – вивчити міжособистісні стосунки в багатодітній сім'ї, що виховує дитину з ЗПР, та розробити рекомендації щодо їх оптимізації.

Експериментальна робота проводилася протягом трьох місяців з сім'єю N. Це нуклеарна багатодітна сім'я, що виховує дитину з ЗПР.

На першому етапі нашого дослідження була зібрана первинна інформація про сім'ю:

- склад сім'ї – повна;
- кількість дітей – 6 дітей;
- їх вік – від 2 до 14 років.
- соціальний статус – середній;
- психологічний клімат – задовільний;
- житлово-побутові умови сім'ї – незадовільні (гуртожиток);
- додаткові відомості — разом з сім'єю мешкає багато домашніх тварин.

На другому етапі ми вивчали специфіку міжособистісних стосунків, стиль батьківського виховання, рівень сімейної згуртованості та адаптації, рівень батьківської мотивації, вдовolenості батьків сімейним життям та своїми ролями у ньому. Для діагностики сім'ї ми застосовували такі методики: тест "Малюнок сім'ї", опитувальник "Шкала сімейної адаптації та згуртованості (FACES-3)", тест "Сімейна соціограма" та ін.

Результати діагностування показали, що в родині панує авторитарний стиль батьківського виховання. Рівень мотивації батьківства – середній. Вдovolenість батьків сімейним життям висока. Рівень сімейної згуртованості – розділений, рівень сімейної адаптації – хаотичний. Таким чином, родина відноситься до середньо збалансованих.

Заключним етапом нашого дослідження стала розробка рекомендацій щодо оптимізації міжособистісних стосунків та визначення напрямків корекційної психолого-педагогічної роботи з даною сім'єю.

Практичні рекомендації для даної сім'ї включають 4 основні блоки:

Зміна поведінки дорослого по відношенню до дитини.

Зміна психологічного мікроклімату в сім'ї.

Організація режиму дня та місця занять.

Спеціальна програма поведінки.

Основними напрямками корекційної психолого-педагогічної роботи з даною сім'єю були визначені такі:

Організація режиму навчання, відпочинку та дозвілля дітей в сім'ї.

Формування усвідомленого ставлення батьків до прав дітей.
Забезпечення сім'ї інформацією з питань соціального захисту.
Продовження індивідуальних занять з дитиною з ЗПР.
Відвідування дитиною з ЗПР занять з музикотерапії.

Висновок: Сучасна багатодітна сім'я, що потрапляє в скрутне становище, зазвичай невзможі самостійно протидіяти негативним чинникам і потребує допомоги фахівця.

Зайцева Т.

Херсонський державний університет

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент **Степанова О.А.**

ПРОФІЛАКТИКА РАСИЗМУ І КСЕНОФОБІЇ У СТУДЕНТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Серед численних проблем нинішнього суспільства на особливу увагу стала заслуговувати проблема виявів расизму і ксенофобії у студентському середовищі.

Ударив расизм і по іміджу України. Все частіше ЗМІ повідомляють про напади людей іншої національності на іноземних студентів, яких сьогодні навчається в Україні близько 40 тисяч. Такі напади ми розглядаємо як девіантні вияви, тобто порушення студентами загальноприйнятих норм і правил поведінки.

Явище расизму залишається незвичним для нашого суспільства, котре тривалий час перебувало у складі СРСР, де проживало більше 100 національностей, а основною ідеологією був інтернаціоналізм.

Великий енциклопедичний словник пояснює ксенофобію (від гр. хепов – чужий) як "нав'язливий страх перед незнайомими особами, ненависть, нетерпимість до когось або чогось чужого, незнайомого, незвичного" [1, с. 663].

Неприйняття однією людиною іншої і породжує явище расизму та ксенофобії, що супроводжується насиллям, порушенням закону.

Проблема насильства на расовому та етнічному ґрунті у нашому суспільстві значно посилилася за останні роки. У 2005 році активізувалася "діяльність" різноманітних молодіжних неформальних об'єднань, котрі агресивно та войовничо налаштовані і сьогодні. Такі молоді люди здійснюють напади на осіб неслов'янської зовнішності – вихідців з Африки, Азії, Близького Сходу, Кавказу тощо. Жертвами нападу стають іноземні студенти, біженці та емігранти, туристи, бізнесмени працівники посольств та члени їх родин. Наприклад, у 2006 році зафіксовано 16 нападів, два з яких закінчилися смертю жертв, у 2007 році – 90 нападів, у яких загинуло 5 осіб. У 2008 році постраждало 45 іноземців, 8 з яких загинуло.

У 2005-2007 роках відповідно до статті 161 Кримінального кодексу України було порушено 7 кримінальних справ за напади на іноземців.

Расизм у студентському середовищі явище не нове, воно бере свій початок із зародження студентського руху. Перші студентські асоціації виникли у Німеччині. У 1815 р. у Йєні було офіційно оголошено про створення студентської спілки і згодом студентські об'єднання з'явилися практично в усіх університетах країни. Ідеологія цих угруповань, значний вплив на яку здійснила підсилена реакція у Європі після наполеонівських війн, носила романтичний характер і була просякнута духом патріотизму, християнства і правового радикалізму. Однак згодом романтичні студентські настрої братства і всезагальної любові стали змінюватися на негативне ставлення до студентів-юдеїв, які теж входили у такі братства.

Новітня історія расизму пов'язана з виникненням такої молодіжної субкультури як скінхеда. Це молодіжне угруповання нацистського, націоналістичного та фашистського спрямування, котре проголошує першість "білої" європейської раси, панування титульного народу, зниження прав і свобод національних меншин, коригування шлюбів, стерилізацію психічно чи фізично неповноцінних людей.

Расистські настрої серед студентської молоді в Україні отримали свій розвиток за часів державотворення, коли з'явилася можливість поширення молодіжних субкультур.

Саме рух скінхедів ліг в основу формування негативного ставлення молоді і студентської молоді, зокрема, до людей іншої раси. Проводячи пілотажне дослідження серед студентів, нами було задане питання "Чому вам не подобаються студенти іншої національності, раси?". З 320 опитаних тільки 6% дали відповідь – "Тому що вони "інші" і мені це не подобається в принципі", інші 94% не змогли чітко сформулювати свою неприязнь до людей іншої національності. Це говорить про те, що студенти просто піддаються загальним настроям, так званим, молодіжним течіям, котрі набувають популярності у молодіжному і студентському середовищі. З 94% опитаних 42% студентів дали відповідь, що майже не відчують неприязні до студентів та осіб іншої нації, раси і тільки 2% засвідчили свій абсолютний космополітизм.

Для профілактики расизму і ксенофобії у студентському середовищі ми обрали перш за все просвітницьку роботу.

Головними компонентами в просвітницькій роботі з попередження поширення ксенофобських і расистських виявів у студентському середовищі виступають глибокі знання про толерантність та певні навички розв'язання конфліктів. Знання допомагають переконати кожного в доцільності прийняття рішень і включають усвідомлення наслідків учинків, розуміння меж толерантності, а також інформацію про можливі й необхідні альтернативні дії. Важливо навчати молодь долати непорозуміння шляхом спілкування, знайомити з особливостями та ризиком конфліктних ситуацій, надаючи, таким чином, можливість кожному індивіду контролювати свою поведінку, пропонувати альтернативні способи врегулювання конфліктів і вчити застосовувати набуті знання в реальних ситуаціях.

Толерантність як особистісне утворення допомагає студенту формувати реальне уявлення про себе та оточуючих. Тому ми можемо розглядати її як основний засіб профілактики виявів расизму і ксенофобії у студентському середовищі.

Література

1. БЗС.– М., 1988. – Т. 2.
2. Головенко В., Пашков М. Збірник матеріалів про молодіжні об'єднання України.– К., 1991.
3. Кон И. Психология предрассудка // Психология национальной нетерпимости.– Минск, 1998.
4. Кукушин В.С. Воспитание толерантной личности в поликультурном социуме.– Ростов на Дону, 2001.

Іларіонова О.

Луганський національний університет ім. Т.Шевченка

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент **Краснова Н.П.**

ДЕЯКІ НАПРЯМКИ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З НЕПОВНОЮ СІМ'ЄЮ

У наш час соціальний інститут сім'ї відчуває серйозну кризу, викликану об'єктивними процесами, що відбуваються у суспільстві. Перш за все, це втрата частини функцій сім'ї, які пов'язані з порушенням традиційного укладу суспільного життя, і як наслідок, поява великої кількості різноманітних форм сімейного співжиття.

Проблеми функціонування неповних сімей не є новими для соціальної педагогіки, соціології, педагогіки та інших наук. Проаналізувавши різні підходи до характеристики неповної сім'ї, ми прийшли до висновку, що найбільш розповсюдженим її типом є розлучена, саме їй приділяється найбільше уваги у науково-дослідницькій літературі. Найменш дослідженим типом залишається неповна сім'я у котрій батько самостійно виховує дитину (дітей).

Що стосується дітей з неповних сімей, то в соціальній, соціально-педагогічній та психологічній літературі виділяють найбільш характерні риси таких дітей: занижений авторитет дитини до батьків; високий рівень тривожності, унаслідок фінансових труднощів сім'ї; підвищена частота конфліктів дитини з батьками; гнів на батьків, побоювання і фобії; порушення ідентифікації; загострення або виникнення психосоматичних порушень, погіршення успішності в житті. У зв'язку з цим, вплив на формування особистості дитини проявляється в гіперопіці, зниженій увазі до дитини, підвищеній моральній відповідальності. Тому на сучасному етапі розвитку суспільства пріоритетом соціально-педагогічної діяльності є розробка ефективних форм та методів допомоги такій сім'ї.

Залежно від характеру сімейних проблем, їх складності, гостроти або занедбаності, в роботі з кожною конкретною неповною сім'єю використовуються різні форми і методи роботи.

На нашу думку соціально-педагогічна допомога неповній сім'ї, де батько самостійно виховує дітей має надаватись комплексно та включати три основних складові: освітню, психологічну, посередницьку. У процесі реалізації згаданих

компонентів соціальний педагог повинен користуватися довгостроковими та короткостроковими формами роботи. Також слід відмітити індивідуальну та групову роботу, що здійснюється як з дітьми, так і з дорослими членами родини.

Нами було розроблено програму комплексної соціально-педагогічної допомоги неповним сім'ям, в котрих батько самостійно виховує дитину, яка на першому етапі реалізації дала певні позитивні результати зі створення сприятливого мікроклімату всередині сім'ї та гармонізації сімейних відносин, також в її рамках батькам було надано юридичну допомогу з деяких матеріальних питань.

Реалізація даної програми ґрунтується на теорії міжособової взаємодії в сім'ї, внутрішньосімейному спілкуванні; на особливостях індивідуального і особистісного розвитку дитини в умовах неповної сім'ї; на виборі конкретних методів особової і внутрішньосімейної діагностики. Добираючи відповідні методи та прийоми роботи з проблемами батьків-одинаків, соціальний педагог орієнтується на індивідуальні особливості та можливості кожного чоловіка, його внутрішній стан, рівень підготовки до виховання дітей, інтереси як батька, так і дитини.

Дана програма передбачає, що методи роботи соціального педагога і соціального педагога повинні бути психологічно проникливими, такими, які мають опору одночасно на раціональну, емоційну, діяльно-практичну сферу особистості. У програмі ми вирішили застосовувати такі методи роботи: психологічне консультування; експеримент; спостереження; тренінг; диспут; бесіда; біографічний метод; прогнозування; рольова гра.

Таким чином, реалізувавши дану програму, ми плануємо надати комплексну соціально-педагогічну допомогу неповній батьківській сім'ї, створити сприятливий мікроклімат усередині сім'ї; гармонізувати родинні стосунки та відновити виховний потенціал неповної сім'ї.

Ісаченко В.

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Науковий керівник: викл. **Балдинюк О. Д.**

ЗЛОЧИННІСТЬ НЕПОВНОЛІТНІХ ЯК НАСЛІДОК ДИСФУНКЦІЙНОСТІ СІМ'Ї

Останні роки характеризуються загостренням криміногенної обстановки, підвищенням рівня злочинності, зокрема, злочинності неповнолітніх. Аналіз причин та умов, які викликають протиправну поведінку підлітків, показує, що поряд з негативним впливом економічної нестабільності в Україні, ускладненнями матеріального характеру закладів, які відповідають за процес виховання і відпочинку учнів тощо, в сучасних умовах нового забарвлення набуває і така специфічна причина злочинів неповнолітніх як недоліки виконання обов'язків сім'ї. Значна кількість соціально дезадаптованих підлітків вихову-

ється у сім'ях із несприятливим емоційним кліматом, підвищеною конфліктністю внутрішньо сімейних стосунків. Сім'я перестає ефективно виконувати свої інституційні функції в суспільстві. Все це зумовлює необхідність вивчення особливостей дисфункцій сім'ї в Україні на сучасному етапі та їхній вплив на злочинність неповнолітніх.

Проблему впливу дисфункційної сім'ї на формування неповнолітнього злочинця досліджували учені Г.Аванесов, Ю.Александров, В.Балюк, Ю.Блущейн, Н.Гаврилова, Н.Грабовська, І.Даньшин, А.Міллер, Ж.Новицький, Д.Шестаков. Правові аспекти злочинності неповнолітніх становили науковий інтерес для В.Кудрявцева, Г.Міньковського, М.Костецького, В.Нора. Вивченню сім'ї як соціального інституту та малої групи присвячено роботи А.Антонова, О.Антонова-Турченко, В.Балцевич, М.Мацковського, В.Медкова, В.Оржеховської, А.Харчева та інші.

Дисфункційна сім'я – це сім'я, яка характеризується порушенням функціонування, має низький потенціал для вирішення завдань розвитку її членів на певній стадії свого життєвого циклу.

Відповідно до визначення поняття "дисфункційна сім'я" ми виділяємо такі її **ознаки**: неповна сім'я; сім'ї в яких є важка соматична або психічна хронічна хвороба когось із членів сім'ї; алкоголізм, наркоманія, психічне або фізичне нездоров'я, психічні або фізичні дефекти, нездатність контролювати себе в їжі або роботі; хворобливе прагнення до чистоти в усьому, що приймає форми психічного захворювання; пристрасть до азартних ігор; схильність до фізичних способів впливу на партнера або на дитину; негідність поводження з дитиною, нерозбірливість в сексуальних зв'язках за межами сім'ї. Також, на нашу думку, до ознак дисфункційної сім'ї можна віднести гіперопіку.

До основних **чинників**, котрі сприяють появі різного роду дисфункцій, належать: 1) наявність постійних конфліктів у сім'ї як між батьками і дітьми, так і між подружжям та несприятливий клімат стосунків; 2) відсутність одного з батьків; 3) аморальна або асоціальна поведінка батьків; 4) недостатня матеріальна забезпеченість сім'ї; 5) педагогічна безграмотність батьків; 6) несприятливі психологічні особливості батьків (наявність виражених акцентуацій характеру, невротичні прояви, внутрішня конфліктність та ін.); 7) неадекватна (знижена або завищена) самооцінка членів сім'ї.

У результаті аналізу літератури, а також дослідження чинного законодавства ми можемо визначити основні **шляхи** зменшення дисфункційності сімей:

1. Покращення загальної економічної ситуації в країні, що відобразиться на матеріальному становищі кожної сім'ї.

2. Підвищення ефективності реалізації програм боротьби з безробіттям, з алкоголізмом, наркоманією, домашнім насильством.

3. Оптимізація роботи соціального педагога з сім'єю неповнолітнього.

4. Забезпечення методично грамотної роботи соціального педагога з неповнолітнім.

5. Створення системи ювенальної юстиції в Україні.

6. Запровадження співпраці соціальних працівників, соціальних педагогів, педагогів, психологів з пренатальними закладами з метою просвітницької, правової, педагогічної і психологічної роботи з майбутніми батьками.

7. Створення постійно діючої державної служби або структурного підрозділу центру соціальних служб для сім, дітей та молоді, кримінальної міліції у справах дітей з надання дисфункційним сім'ям консультативної, психологічної, правої допомоги та допомоги соціального педагога.

8. Удосконалення чинного законодавства, зокрема, Цивільного кодексу України, Сімейного кодексу України, Кодексу України про адміністративні правопорушення згідно з поданими у даному дослідженні пропозиціями.

9. Впровадження механізму просвітницько-правової діяльності органів РАГС (ознайомлення осіб, які мають намір вступити у шлюб, з їхніми сімейними правами і обов'язками як подружжя і як батьків).

Враховання отриманих висновків і рекомендацій створить умови для покращення стану соціальної роботи з неповнолітніми правопорушниками та їх сім'ями, а відтак сприятиме зменшенню дисфункційності сімей та, як наслідок, зниженню рівня злочинності неповнолітніх в Україні.

Література

1. Бугера О.І. Засоби масової інформації і злочинність неповнолітніх // Бюлетень Міністерства Юстиції України. – 2006. – №12. – С. 105–111.

2. Ковчина І. Зміст і організаційно-правові форми роботи з дітьми та молоддю шкільного віку // Соціальна робота: технологічний аспект. – К.: ЦССМ, 2004. – С. 347–355.

3. Оржеховська В.М. Профілактика правопорушень серед неповнолітніх / Навчально-методичний посібник. – К., 1996. – 245 с.

4. Проблемні сім'ї: діти і батьки / За ред. Ю.М.Якубова, О.П.Антонова-Турченко та ін. – К.: Студцентр, 1998. – 137 с.

Кандиба П.

Київський міський педагогічний університет імені Бориса Грінченка

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент **Денисюк О.М.**

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДИТИНИ В УМОВАХ ПРИЙОМНОЇ СІМ'Ї

Роль сім'ї для дитини надзвичайно важлива. Батьки дають дітям життя, відповідають за догляд і виховання, беруть на себе фінансову відповідальність, мають юридичні повноваження, у тому числі на право прийняття важливих рішень від імені дітей. Батьки допомагають відчувати взаємне тепло й любов, передають дітям досвід поколінь, життєві цінності та духовність, виховують дітей, задовольняють щоденні потреби, надають зразки для наслідування, поступово прищеплюють соціальні й побутові навички, необхідні у самостій-

ному житті. Усі ці потреби життєво важливі для кожної дитини, якого б віку вона не була.

Така сімейна форма влаштування дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування як прийомна сім'я була визначена в соціальній політиці України пріоритетною, оскільки сім'я, окрім задоволення основних потреб дитини, сприяє її інтеграції в соціум та створює сприятливі умови для її соціалізації. За даними Міністерства сім'ї, молоді та спорту на 1 жовтня 2009 року в Україні функціонує 2827 прийомних сімей, в яких виховується 4730 дітей.

Прийомна сім'я – це сім'я чи окрема особа, яка добровільно взяла на виховання та спільне проживання від одного до чотирьох дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Влаштування у прийомну сім'ю дитини, яка позбавлена можливості перебувати у біологічній сім'ї, спрямоване на реалізацію її права зростати у сімейному оточенні. Найважливішими завданнями, які стоять перед прийомними батьками, є: навчити дитину бути самодостатньою, тобто бути здатною долати труднощі без сторонньої допомоги; сприяти формуванню відповідальної поведінки, а також формувати вміння прийомних дітей робити моральний вибір, контролювати свій емоційний стан та поведінку, самостійно приймати рішення, спілкуватися з однолітками та дорослими, мати здатність пристосовуватися до змін в оточуючому середовищі. Успішне виконання цих завдань й означає повноцінну соціалізацію дитини.

Соціалізація дитини в прийомній сім'ї має свої специфічні особливості та труднощі, які викликані несформованістю прив'язаності дітей, їхньою депривацією, попереднім негативним досвідом (або його відсутністю) проживання в сім'ї.

Одним із важливих механізмів соціалізації дитини виділяють адаптацію як процес пристосування, звикання до нових умов проживання, людей, нових обставин. Тривалість адаптації залежить від особливостей нервової системи дитини, віку дитини, її попереднього досвіду, умінь, знань, бажання жити в прийомній сім'ї. На процес звикання до нових умов також впливають особи, які опинилися поряд з дитиною, їхня підтримка, терпіння, допомога та любов.

Процес адаптації в новій сім'ї має двосторонній характер, оскільки як дитина, так і прийомні батьки змушені пристосовуватися один до одного.

Важливою умовою здійснення успішної соціалізації дітей є розуміння прийомними батьками її особливостей та механізмів, уміння використовувати в роботі з дітьми найбільш ефективні засоби соціалізації з урахуванням особливостей нервової системи дитини, віку дитини, її попереднього досвіду тощо.

Фактично на сучасному етапі в українському суспільстві відбуваються поступові зміни у більш позитивному сприйнятті усиновлення та піклування за сиротами. Забезпечення матеріальної стабільності сім'ї та надання фінансової допомоги з боку держави є вагомими стимулами для розвитку сімейних форм виховання сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Проте постає нова проблема – забезпечення якості у вихованні і опіки, своєчасне надання

кваліфікованої допомоги та підтримки прийомним батькам, особливо під час вирішення проблемних ситуацій.

Сучасними науковцями в галузі соціальної педагогіки і соціальної роботи (Г.Бевз, О.Безпалько, Л.Волинець, І.Зверева, А.Капська, Н.Комарова, Г.Лактіонова, І.Пеша, О.Яременко та ін.) доведено переваги організації сімейних форм опіки дітей, в т. ч. прийомної сім'ї, розроблено програми підготовки кандидатів у прийомні батьки та батьки-вихователі, програми підвищення їх кваліфікації. Проте питання соціалізації дитини в умовах прийомної сім'ї ще недостатньо представлено в психолого-педагогічній літературі.

В Україні завдання по реалізації підтримки та супроводження сімей покладено на структурні підрозділи державної соціальної служби для сім'ї, дітей та молоді та їх спеціалізовані формування. Діючий соціальний супровід не є достатнім, більшість соціальних працівників мають значні навантаження у кількості сімей. Соціальні центри не мають кваліфікованих спеціалістів із сфери практичної психології, які спеціалізуються безпосередньо на адаптації сиріт та прийомних батьків, усиновителів до нових умов. Не достатньо розвинутою є мережа центрів надання анонімних консультацій, телефонів довіри. Інформація про існування таких центрів не поширюється через ЗМІ.

Отже, проведений аналіз теоретичних джерел та результати дослідження засвідчили важливість процесу соціалізації для майбутнього дитини, її становлення як впевненої, соціально-активної особистості, яка здатна до побудови власної сім'ї в майбутньому.

Карєва Я.С.

Сумський державний педагогічний університет ім. А.С.Макаренка

Науковий керівник: ст. викл. **Радько Н.М.**

РІВНОПРАВНА МЕДІАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ШКІЛЬНИМИ КОНФЛІКТАМИ

Сучасна соціально-психологічна криза суспільства загострила низку психологічних проблем у взаєминах між людьми, зокрема, на рівні "людина-людина". Висока насиченість сучасного життя конфліктами, невміння адекватно сприймати та інтерпретувати конфлікти, використання непродуктивних форм реагування на конфлікти – все це породжує конфліктогенність особистості, середовища, суспільства [6, с. 5]. Зазначене зумовлює поширення такої соціальної девіації, як насильство в усіх його проявах.

Протиріччя між необхідністю ефективного управління конфліктами в різних сферах міжособистісної взаємодії і недостатчею відповідних методичних напрацювань зумовило дослідження В.Нагаєва, В.Курбатова, Л.Герасіної, М.Панова, Н.Осипової, Н.Грішиної, Н.Пов`якель та інших.

У зазначеному напрямі першочерговою вбачається проблема вивчення особливостей управління конфліктами у шкільному середовищі – просторі, в якому формуються моделі соціальної взаємодії нового покоління. Відповідно,

останнім часом зростає кількість робіт, присвячених навчанню школярів навичок медіаторської діяльності. Їх авторами є Р.Коуен, Д.Шапіро, В.Яценко, А.Горова, А.Нікітчук, О.Микитюк, Р.Коваль та інші.

Актуальність окресленої проблеми визначила вибір теми дослідження: "Рівноправна медіація як інструмент управління шкільними конфліктами".

Теоретичне вивчення проблеми сутності медіації, а саме: її принципів, особливостей, різновидів, технології та досвіду реалізації у шкільному середовищі дозволило визначити рівноправну медіацію як інноваційну соціально-педагогічну практику подолання конфліктів між учнями. Вона представляє собою продукт інтеграції технократичної, психоаналітичної та неогуманістичної концепцій соціалізації особистості. Особливості технології посередництва дають підстави визнати рівноправну медіацію універсальним (як корекційним, так і профілактичним) інструментом оптимізації проблеми шкільних конфліктів.

Для дослідження впливу навчання рівноправній медіації на рівень конфліктологічної компетентності школярів на базі Охтирської ЗОШ І–ІІІ ст. №1 в період з 7.09.2009 р. по 6.12.2009 р. було здійснено *соціально-психологічний експеримент*, який охопив 32 учнів 9-11-х класів. На формувальному етапі вони навчалися рівноправній медіації за адаптованою нами програмою тренінгу "Базові навички медіатора ШСРК" Українського Центру Порозуміння. Процес навчання об'єднував два плани: засвоєння теоретичних уявлень про сутнісні характеристики конфліктів і їх розв'язання; напрацювання конкретних навичок рівноправної медіації.

Результати порівняльного кількісного аналізу вхідної та вихідної комплексних діагностик за підсумками експерименту подано в таблиці 1.

Динаміка якісних змін структури конфліктологічної компетентності старшокласників за підсумками соціально-педагогічного експерименту

№ пп	Критерії готовності до ефективної медіаторської діяльності	Числове значення динаміки показників досліджуваних критеріїв (у %)
1.	Рівень упевненості в собі	+16
2.	Рівень самовладання	+41
3.	Рівень конфліктологічної компетентності	+31
4.	Рівень запобігання виникненню невдоволення	+42
5.	Роль посередника в розв'язанні конфліктів	+53
6.	Знання про конфлікт	+56

Отримані результати зазначають, що структура конфліктологічної компетентності підлітків позитивно змінюється за якісними характеристиками в результаті навчання базовим навичкам медіатора шкільної служби розв'язання

конфліктів. Такі зміни стають надбанням особистісного досвіду учнів і формують нове ціннісне ставлення до конфліктів, яке передбачає готовність до посередницької діяльності щодо їх розв'язання серед однолітків шляхом співробітництва, а не суперництва.

Таким чином, теоретичне та емпіричне вивчення проблеми рівноправної медіації у соціально-педагогічному просторі загальноосвітнього навчального закладу визначає її як інтегративний критерій, що: по-перше, засвідчує визнання гуманістичних цінностей провідними в соціально-педагогічному середовищі певного ЗНЗ; по-друге, як інноваційна соціально-педагогічна технологія виступає умовою щодо формування конфліктологічної компетентності учнів.

Література

1. Бетина А.О. Исследование структуры представлений о конфликтах у старших подростков, прошедших программу обучения равноправной медиации // Практична психологія та соціальна робота. – 2007. – №9. – С.76-79.
2. Горова О. Профілактика конфліктів у підлітковому середовищі // Психолог. – 2006. – №34. – С. 2-32.
3. Гришина Н.В. Психология конфликта. – СПб.: Питер, 2001. – 464 с.
4. Завацька Л.М. Технології професійної діяльності соціального педагога. Навчальний посібник для ВНЗ. – К.: Видавництво Дім "Слово", 2008. – 240 с.
5. Конфліктологія: [Підручник для студентів вищ. навч. закл. юрид. спец.] / Л.М.Герасіна, М.І.Панов, Н.П.Осіпова та ін.; За ред. професорів Л.М.Герасіної та М.І.Панова. – Харків: Право, 2002. – 256 с.
6. Пов`якель Н. Психологія вирішення педагогічних конфліктів / Н.Пов`якель. – К.: Шкільний світ, 2008. – 128 с.
7. Шапиро Д. Конфликт и общение: Путеводитель по лабиринту регулирования конфликтов. – Кишинёв, 1997. – 360 с.

Киричук В.Я.

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент **Бартків О.С.**

МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ У СТАРШОКЛАСНИКІВ НАВИЧОК УСВІДОМЛЕНОГО БАТЬКІВСТВА

Одним із важливих напрямів роботи соціального педагога загальноосвітньої школи з підготовки учнів до сімейного життя є формування в них адекватних уявлень про виконання батьківських ролей.

Відомо, що для школярів юнацького віку характерні певні уявлення в розумінні співвідношення між коханням і шлюбом, нереалістичність у сприйнятті себе та оточуючих, споживацькі тенденції стосовно майбутньої сім'ї та супутника життя. Однак недостатньо дослідженими залишаються інші важливі аспекти: погляди учнівської молоді на основні функції сім'ї, взаємини між батьком і матір'ю, батьками і дітьми та визначення рівнів сформованості навичок усвідомленого батьківства.

Формування навичок усвідомленого батьківства – це процес систематичного свідомо здійснюваного впливу на свідомість дитини з метою забезпечення її нормального психічного, статевого розвитку, передачі наукових знань про стать людини.

Метою формування навичок усвідомленого батьківства є організація умов для набуття і виконання батьківських ролей, готовності особистості до створення сім'ї; усвідомлення цінності сім'ї та батьківства в житті кожної людини.

Сьогодні вчені під **змістом формування навичок усвідомленого батьківства** розуміють систему знань про виконання батьківської функції людини, культури взаємин між батьком і матір'ю, шлюб і сім'ю. Система знань про виконання батьківських функцій, зорієнтована на загальнолюдські цінності, становить певний логічний взаємозв'язок різних дисциплінарних знань, які розширюються та поглиблюються з віком дитини.

Основними завданнями формування навичок усвідомленого батьківства, на думку більшості вчених є наступні: обґрунтування цінності сім'ї та батьківства в житті людини; ознайомлення з сутністю батьківства та усвідомленого батьківства; формування відповідального ставлення до виконання ролей батька/матері та батьківських функцій; формування культури поведінки та спілкування між юнаками та дівчатами; інформування про етику і психологію батьківської поведінки; ознайомлення школярів із стилями батьківської поведінки та ознайомлення з можливими наслідками батьківства у ранньому віці [2. 128].

Під час формування навичок усвідомленого батьківства соціальними педагогами, батьками, вчителями використовується ряд форм та методів. Серед найпоширеніших форм виділяють:

індивідуальні форми (етична бесіда, консультація, інформування, листування);

групові (тренінг, семінар, тести, відео лекторії, конкурси, вікторини та ін),

масові (тематичні дні, тижні, акції, вечори, конференції та ін).

Одним із основних засобів згуртування вихованців різної статі є організація їх спільної діяльності і збагачення досвіду міжстатевого спілкування, серед яких: спільні трудові справи, громадська діяльність, робота в гуртках, секціях, екскурсії, походи; організація свят, вечорів, організація взаємодопомоги хлопчиків та дівчаток.

Найбільш доцільними у формуванні навичок усвідомленого батьківства є методи, які активізують думку школярів, спонукають їх до роздумів, осмислення інформації, пошуку аргументів за і проти. Серед словесних методів досить поширеними є метод етичної бесіди, диспуту та ін. Як ефективний засіб формування усвідомленого батьківства, пізнання морально-психологічних засад побудови людських взаємин є також сюжетно-рольова гра. Під час таких ігор учасники прагнуть застосовувати свій життєвий досвід у побудові сюжетної лінії, а значить замислюватись над проблемою; сам процес гри викликає особливу емоційну атмосферу, коли у невимушеній обстановці учасники дискутують на тему кожного варіанту сюжету, типовим чи нетиповим він є у реальному житті, якими можуть бути наслідки запропонованого розв'яз-

ку проблеми; програвання ролей вимагає від учасників певної ідентифікації з дійовими особами, що розширює межі образів "Я" і "не Я".

З метою активізації пізнавальних засад статевої свідомості юнаків та дівчат, як ми уже наголошували, є метод "*мозкового штурму*", який сприяє активізації розумової діяльності, динамічності розумових процесів, здатності абстрагуватись від об'єктивних умов та існуючих обмежень, формує вміння приймати нестандартні рішення, зосередитись на вирішенні актуальної проблеми.

Дієвим у формуванні навичок усвідомленого батьківства виявився *метод можливих варіантів ("дерево рішень")*, який використовувався для раціоналізації процесу прийняття рішення в ситуації, коли неможливо однозначно розв'язати поставлене завдання. Зазначений метод ми використовували також під час аналізу соціально-моральних ситуацій, що допомогло нам досягнути повного розуміння причин поставленої проблеми, механізм прийняття складних рішень, проаналізувати суперечливі дані. Це дало змогу точніше оцінити загальний культурний, інтелектуальний рівень розвитку особистості підлітків. Ефективним, хоча і трудомістким є *дослідницький метод*, коли вихованці залучаються до самостійного формулювання морально-психологічних проблем, пошуку шляхів їх розв'язання.

Отже, методи формування навичок усвідомленого батьківства завжди спрямовані на вироблення у школярів таких раціональних установок як розуміння сутності поняття "усвідомлене батьківство"; знання стилів батьківської поведінки, усвідомлення батьківських функцій, розуміння етико-психологічних, економічних, педагогічних засад розвитку шлюбно-сімейних відносин.

Література

1. Братусь І. Формування навичок усвідомленого батьківства та ранній розвиток дитини (методичні матеріали) / Братусь І., Гулевська-Черниш А., Лях Т. // Практична психологія та соціальна робота. – 2002. – № 5. – С. 36–49.
2. Усвідомлене батьківство як умова повноцінного розвитку дитини: Метод. матер. / Під заг. ред. Г.М.Лактіонової. – К.: Наук. світ, 2004. – 107 с.
3. Характеристика батьківства // Безпалько О.В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях: Навч. пос. – К.: Логос, 2003. – С. 62–63.

Корольова К.

Національний університет біоресурсів і природокористування України
Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент **Васюк О.В.**

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАПОБІГАННЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Як свідчить історія, проблема торгівлі людьми має глибоке коріння і суспільство на різних етапах свого розвитку по-різному ставилось до неї. Але лише на початку ХХ століття розпочинається міждержавна робота, в рамках якої, світове співтовариство розглядає торгівлю людьми як проблему боротьби

із злочинністю. У зв'язку з економічною кризою велика кількість людей або втратила роботу, або працювала "в кредит", місяцями не отримуючи навіть мізерну заробітну плату. Тоді єдиним виходом з ситуації вважалося їхати на заробітки за кордон.

Способи подолання та запобігання торгівлі людьми активно досліджували такі вчені, як К.Левченко, А.Орлеан, Б.Лизогуб та інші. Різні підходи до визначення поняття та причин виникнення такого явища як "торгівля жінками", теоретичні засади здійснення профілактичної роботи щодо попередження торгівлі жінками, знаходимо у роботах таких науковців як О.Левченко, І.Трубавіна, О.Калашнік, Т.Дорошок, Л.Савіч, В.Сановська та дослідженнях Українського інституту соціальних досліджень, Міжнародної організації по міграції.

"Торгівля людьми" означає найм, перевезення, передача, переховування або отримання осіб, шляхом погрози або застосування сили чи інших форм примусу, насильницького викрадення, обману, шахрайства, зловживання владою або безпорадним станом або наданням чи отриманням плати чи вигоди для досягнення згоди особи, яка має владу над іншою особою, з метою експлуатації, яка включає в себе ... експлуатацію проституції інших або інші форми сексуальної експлуатації, примусову працю чи послуги, рабство ..., поневолення або вилучення органів [2, с. 4].

Сучасним міжнародно-правовим документом щодо протидії торгівлі людьми є Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності та Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює її. У грудні 2000 року в м. Палермо (Італія) Україна, спільно з іншими 124 країнами світу, підписала ці міжнародні документи і ратифікувала 4 лютого 2004 року на сесії Верховної Ради України [1].

Для ефективного попередження торгівлі людьми в Україні успішно діють ряд міжнародних організацій та мережа громадських об'єднань (МОМ (Міжнародна організація з міграції), Міжнародний жіночий правозахисний центр "Ла Страда – Україна" (Київ), "Джерело надії" (Вінниця) та ін. [3; 5].

Нами було проведене емпіричне дослідження з метою виявлення ставлення студентської молоді до пропозицій щодо праці за кордоном.

Щоб розв'язати поставлене завдання, ми застосували такий метод наукового пошуку як анкетування на базі Національного університету біоресурсів і природокористування України. Кількість респондентів 100 осіб, віком від 16 до 30 років (50 студентів спеціальності "Аграрний менеджмент" (АМ) і 50 студентів спеціальності "Соціальна педагогіка" (АМ). Для виявлення ставлення студентів до пропозицій нелегального працевлаштування, рівня поінформованості про права українських громадян за кордоном використовувався адаптований варіант анкети Міжнародного жіночого правозахисного центру "Ла Страда-Україна" [4]. Наше дослідження проводилось з метою з'ясування реальних знань сучасної молоді щодо торгівлі людьми та підтвердження або спростування наступної гіпотези: молодь, що навчається за спеціальністю СП ґрунтовніше володіє інформацією з досліджуваної проблеми і є стійкішою до

провокацій сторонніх осіб, ніж студенти, що навчаються за спеціальністю АМ. Вважаємо за доцільне більш докладно зупинитися на аналізі відповідей студентів на запитання анкети.

Відповідаючи на перше запитання анкети: "Чи бажали б Ви працювати за кордоном?" 63% респондентів відповіли "так" (36% – АМ, 27% – СП), що свідчить про незадоволеність молоддю перспективою працевлаштування в Україні. 20% опитаних (5% – АМ, 15% – СП) виявили бажання працювати на теренах рідної країни, 17% – не можуть визначитися з відповіддю (9% АМ, 8% – СП). За кордоном більшість студентів бачить себе менеджером – 45,1%. Даний показник свідчить про свідомий вибір професії менеджера молоддю АМ (30,3%) і їх здорове бажання працювати в обраній галузі, та не задоволеність студентами СП обраною професією (14,8%). Нянею себе бачать – 12 % (7,7% – СП і 4,3% – АМ); вчителем/ою – 12,7%; лікарем – 7,7%; танцівницею/ом – 4,9 %; робітником/робітницею у сільському господарстві – 3,5%; робітником/робітницею на виробництві – 2,8%; офіціанткою/ом – 2,8%; робітником/робітницею на будівництві – 1,4%; хатньою робітницею – 1,4% (лише студенти спеціальності СП). Також студенти АМ обрали б професію маркетолога, дизайнера, рятувника, спецназівця – 2,8%, СП – рекламного агента, психолога, музиканта, працівника соціальної сфери, директора та мріють мати власний бізнес – 3,1%.

Тішить той показник, що більшість нашого студентства (65%) усвідомлює небезпеку нелегального підробітку за кордоном, хоча й дехто (17%) хотів би ризикнути та погодитися на не досить привабливі умови роботи. Вагаються з відповіддю – 18% респондентів.

35% опитаних вийшли б заміж за іноземця/одружилися б з іноземкою (17% – АМ, 18% – СП), що свідчить про прихильність української молоді до представників інших національностей і відкритість до прийняття іншої культури й релігії та відсутність страху щодо переїзду до іноземної країни. Проти інтернаціонального шлюбу – 36% респондентів (14% – АМ, 22% – СП), 20 % – не можуть визначитись з відповіддю (10% – АМ і 10% – СП).

Про права українських громадян за кордоном мають достатній рівень інформації лише 19% опитаних. З даного питання потребують інформації 82% респондентів.

Найпопулярнішою установою щодо захисту в разі небезпеки за кордоном виявилось посольство України, до якого звернулася б більшість респондентів (33,8%), що дає нам право говорити про досить високий рівень обізнаності наших студентів у міжнародному законодавстві та достатній рівень знань про обов'язки державних правозахисних установ за кордоном. До МОМ звернулись би близько 20,2 (11,4% АМ і 8,8% СП. Послугами міліції скористалися б 17,5% опитаних (8,3% – АМ і 9,2% – СП). За допомогою до друзів звернулися б – 12,7% (6,1% АМ і 6,6% СП), а до знайомих – 9,6% студентів (3,1% АМ і 6,5% СП). Як не дивно, сучасна молодь майже не довіряє Червоному Хресту – 2,2%, церкві та релігійним організаціям – 2,2%. Неурядові організації (жіночі, молодіжні) теж не користуються популярністю – 1,3%, (1,3% АМ і 0,9% СП). І лише 0,5% респондентів – не довіряють жодній з вище згаданих установ.

За даним опитуванням ми дослідили стійкість наших студентів до пропозицій з-за кордону. Можна констатувати той факт, що сучасна молодь не в повній мірі усвідомлює небезпеку "легких грошей", і вона не має достатньої інформації з даної проблеми, яка їй є необхідною.

Гіпотеза нашого дослідження була спростована. Молодь, що навчається за спеціальністю СП рівно на стільки ж поінформована з досліджуваної проблеми і не є стійкішою до провокацій сторонніх осіб, ніж студенти, що навчаються за спеціальністю АМ. Це зумовлено сучасною економічною кризою в Україні та пропагандою ЗМІ про легкий заробіток за кордоном та безпечний відпочинок, що не завжди є "чистою монетою".

Література

1. Виступ голови "Жіночого консорціуму України" Наталки Самолевської (Київ) на семінарі Комісії людських і громадянських прав (Харків, серпень 2005) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [<http://kobza.com.ua/content/view/1210/56/>].
2. Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://zakon.nau.ua/doc/?code=994_858].
3. Міжнародна організація з міграції. Протидія торгівлі людьми – статистичні дані по Україні – Березень 2009. (70 громадських та релігійних організацій – партнери МОМ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [<http://www.iom.org.ua/>].
4. Міжнародний жіночий правозахисний центр "Ла Страда Україна". Інформаційний бюлетень №4 (липень-серпень 2001 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [<http://ls.org.ua/read.cgi?lng=ua&Id=15>].
5. Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності. Резолюція 55/25 Генеральної Асамблеї. Конвенція від 15 листопада 2000 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [<http://ctu.mvs.gov.ua/ukr/international/>].

Крючок К.

Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент Пєша І.В.

ЕКОНОМІЧНА ГРА ЯК МЕТОД ПОДОЛАННЯ СПОЖИВАЦЬКОЇ ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ В УМОВАХ ЦЕНТРУ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

Одним із напрямків вирішення проблеми захисту прав та інтересів дітей, позбавлених батьківського піклування, їхньої підготовки до самостійного життя у соціумі, забезпечення умов для їхнього саморозвитку, самовизначення, самореалізації є створення й оптимальне функціонування центрів соціально-психологічної реабілітації. Специфічні потреби і проблеми розвитку вихованців центрів визначають потребу в розробці і запровадженні методик комплексної соціально-психологічної реабілітації дітей. Питання реабілітації дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, стали предметом наукових

розробок таких вітчизняних вчених: І.Єрмаков, О.Киричук, Г.Несен, В.Нечипоренко, Н.Павлик, В.Покась, Л.Сохань та ін.

Соціальна підтримка дітей, позбавлених батьківського піклування, соціально-педагогічний захист і їхня соціально-педагогічна реабілітація набувають важливого значення і вимагають подальшого вдосконалення. Разом з тим в нормативному полі запровадження системи соціальної підтримки таких дітей часто зводиться лише до матеріальної підтримки, що формує у підлітків споживацьку поведінку і не сприяє їхній подальшій самореалізації і саморозвитку. Потреба у запровадженні ефективних методик соціально-педагогічної реабілітації дітей, позбавлених батьківського піклування, визначає **актуальність** обраної нами теми дослідження.

Об'єктом нашого дослідження є діти, позбавлені батьківського піклування.

Предметом дослідження є форми та методи соціально-педагогічної реабілітації дітей, позбавлених батьківського піклування, в умовах центру соціально-психологічної реабілітації.

Метою даної наукової роботи є розробка і адаптація методики подолання споживацької поведінки дітей, позбавлених батьківського піклування, в умовах Центру соціально-психологічної реабілітації.

Здійснений у ході дослідження аналіз психолого-педагогічних, соціальних особливостей дітей, позбавлених батьківського піклування, основних проблем та специфічних особливостей їхнього розвитку, факторів, що здійснюють вплив на становлення особистості дітей, дозволив зробити висновок, що однією з головних проблем, характерних для вихованців центру соціально-психологічної реабілітації, є соціальна *дезадаптація*, яка характеризується порушенням процесу соціалізації, і проявляється у порушенні норм моралі і права, в асоціальних формах поведінки і деформації системи внутрішньої регуляції, референтних та ціннісних орієнтацій, соціальних установок, споживацькій поведінці.

На підставі розгляду наукових праць вітчизняних вчених (І.Єрмаков, О.Киричук, Г.Несен, В.Нечипоренко, Н.Павлик, В.Покась, Л.Сохань та ін.) нами було сформовано потребу проведення комплексної реабілітації дітей-сиріт та дітей, що залишилися без батьківського піклування. Реабілітація дитини можлива тільки через оптимізацію її провідної діяльності і нормалізацію всієї системи відносин з оточуючими. Основне завдання реабілітації дітей, позбавлених батьківського піклування, полягає у зміні уявлень дитини про саму себе – її "Я – концепції" [3, с. 245].

Враховуючи соціально-психологічні особливості дітей, позбавлених батьківського піклування, з метою визначення ефективних форм та методів соціально-педагогічної реабілітації соціальних сиріт в центрах соціально-психологічної реабілітації, ми розробили і впровадили на базі БФ "Асперн" за програмою "Центр соціально-психологічної реабілітації дітей" м. Києва експериментальне дослідження. Метою дослідження було проведення оцінювання рівнів прояву соціальної дезадаптації вихованців, розробка і адаптація методики подолання споживацької поведінки дітей, позбавлених батьківського піклування.

Отже, отримані результати анкетування вихованців центру та експертної оцінки вчителів і вихователів засвідчили, що явище соціальної дезадаптації

притаманне вихованцям реабілітаційного центру у значній мірі. Робота педагогів та психологів Центру, спрямована на подолання соціальної дезадаптації: покращення психологічного здоров'я та культури, вихованців, поліпшення рівня міжособистісних стосунків та взаємодії з оточуючим світом, підвищення адаптації до умов навчання та життєдіяльності. Але, на жаль, мало уваги приділяється роботі із корегування споживацької поведінки вихованців.

Беручи до уваги особливості підліткової психології, те що провідною діяльністю підлітка є спілкування, як особлива форма активності, ми розробили програму ділової гри, орієнтованої на розвиток особистості у системі міжособистісних взаємин у групі. Мета проведення гри:

*налагодження взаємодії з вихователями і вихованцями;
корегування поведінки вихованців;
формування самостійності і активності вихованців;
мотивація до навчання;
привчання до охайності.*

Проведення ділової гри сприяло формуванню економічної компетентності, подоланню більшості проявів споживацької поведінки, формуванню конструктивних моделей взаємодії.

Методика може бути використана у проведенні соціально-педагогічної реабілітації дітей, позбавлених батьківського піклування, вихованців центрів соціально-психологічної реабілітації, притулків для дітей, закладів інтернатного типу.

Література

1. Бех І.Д. Принципи організації виховного процесу у спеціальних школах// Початкова школа. – 1995. – № 2. – С. 6-8.
2. Власова О.І. Педагогічна психологія: Навч. посібник — К.: Либідь, 2005. – 400с.
3. Овчарова Р.В. Справочная книга соціального педагога. М.: ТЦ "Сфера", 2005. – 480с.
4. Павлик Н.П. Виховна діяльність у притулку для неповнолітніх: Монографія. – Житомир: ОП "Житомирська облдрукарня", 2008. – 228 с.

Куликовський С.

Запорізький національний університет

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент **Заверико Н.В.**

ЕКОНОМІЧНА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ПІДЛІТКІВ ЗАСОБАМИ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Сучасне українське суспільство розвивається бурхливо та динамічно, що обумовлює зміну вимог до його членів. Особливе місце займає питання оволодіння економічними знаннями та уміннями як необхідної умови успішної діяльності людини. Тому економічна соціалізація є надзвичайно важливим аспектом як для індивіда окремо, так і для суспільства загалом. Від успішної

економічної соціалізації молоді людини залежить її подальша професійна діяльність, самореалізація в економічній сфері.

Актуальність розробки даної проблеми обумовлена необхідністю вирішення завдань, які виникають у суспільстві в період інтенсифікації процесів економічного розвитку, трансформації економічного простору України та світу, зокрема тих, що пов'язані з адаптацією підлітків до нових соціально-економічних умов, включення їх в економічну діяльність. Диференціація умов життєдіяльності дітей у сучасному суспільстві обумовлює різноманітність впливів на них, неоднорідність соціалізуючих процесів. Можна зазначити, що деякі підлітки виявляють економічний інфантилізм, інші дають хибну оцінку свободі ринкових відносин, проявляють девіантну (і навіть кримінальну) поведінку. Отже, питання економічної соціалізації молоді в ринкових умовах є актуальним.

У закордонних країнах накопичений досить багатий теоретичний й емпіричний досвід дослідження даної проблеми. Зокрема, у роботах А.Страусса показано стадійність у засвоєнні грошей дітьми. Б.Стейсі визначив основні об'єкти дослідження (гроші, власність, соціальні відмінності, соціально-економічні поняття), виділив вікові стадії економічної соціалізації дітей, підкреслив умовність розподілу в залежності від дії різних факторів. За даними П.Лейзер, О.Севан і Ролан-Леві, в розвиткові економічних уявлень дітей відбувається перехід від пояснювальних моделей (на основі соціальних відносин, що безпосередньо сприймаються) до моделей "прихованих" економічних відносин, що дає можливість дітям та підліткам усвідомити економіку як систему.

Основними напрямками, які розглядаються в роботах з проблем економічної соціалізації, є: а) розуміння дітьми економічного світу дорослих (А.Берті, У.Бомбі, В.Бургард, Г.Боне та ін.); б) поведінка дітей у самокерованих економічних системах, заощадження грошових мас і т.п. (Д.Дос, К.Форд, Д.Веблі, К.Левін, К.Левіс); в) діти та їхня роль в економіці домашнього господарства (Ф.Гудноу, С.Хіл, П.Лейзар, Я.Плінер, В.Забуковіч, В.Поліч); г) кишенькові гроші та їх роль у житті підлітка (М.Абрамовіч, Д.Фезер).

У вітчизняній науці тема соціалізації підлітків досліджується досить активно такими науковцями як І.Зверєва, Н.Заверико, Н.Лавриченко, А.Капська, С.Савченко, С.Харченко та ін. Дослідження економічної соціалізації у вітчизняній науці почалося лише в останнє п'ятиріччя (Г.Авер'янова, О.Козлова, Н.Побірченко, В.Москаленко), тому обрана тема є актуальною.

У дослідженнях економічної соціалізації розглядається широке коло факторів, що впливають на свідомість та поведінку індивіда: економічні ресурси, економічні традиції, економічні ролі, соціальна зрілість. У процесі економічної соціалізації саме ці зазначені фактори соціально-психологічного простору зумовлюють засвоєння первинних уявлень про економічний устрій суспільства.

Мета статті – розглянути особливості економічної соціалізації підлітків в умовах тимчасового колективу засобами гри.

Експериментальна робота проводилася на базі дитячого оздоровчого табору "Салют" м.Бердянськ Запорізької області впродовж літа 2009 року. Метою нашого дослідження було формування економічної культури підлітків. Під час проведення дослідження реалізовувалися такі завдання: ознайомлення підлітків з основними чинниками економічної діяльності, формування системи тимчасових впливів на підлітка для засвоєння основних знань та вмінь щодо економічної діяльності, створення ігрового простору. Для реалізації завдань дослідження було обрано тимчасовий колектив як модель економічного суспільства, із незнайомими гравцями ринку, однаковими стартовими умовами, однаковою можливістю проводити економічну діяльність. У процесі економічної гри можна було відстежити розвиток індивідуальних та колективних уявлень щодо функціонування економічної системи. Включеність дітей в ігрову діяльність сприяла більш швидким темпам адаптації дітей до тимчасового дитячого колективу та допомагала підвищити індекс його згуртованості.

Для реалізації завдань дослідження нами була розроблена економічна гра, спрямована на сприяння активній участі дітей в житті табору та розвитку їх економічних умінь. В процесі ігрової діяльності реалізовувався такий перелік завдань: формування активної позиції дітей; динамічне згуртування колективу; сприяння адаптації дітей під час організаційного періоду, формування мотивації на суспільно-корисну діяльність; контроль за виконанням режиму дня. Суть гри полягає у тому, що діти заробляли внутрішньо табірну грошову одиницю за виконання режимних моментів, активну участь у табірному житті, перемоги у конкурсах та спортивних змаганнях, різноманітну корисну діяльність. Найкращі загони визначалися кожні три дні та наприкінці зміни і нагороджувалися цінними подарунками. Табірні гроші можна було витратити на різноманітні заходи. Результатами гри були активні економічні дії дітей та їх конструктивна діяльність. Педагоги табору, в свою чергу, отримали потужний контрольний-корекційний інструментарій.

Можна зазначити, що навички, отримані дітьми від час економічної гри, реалізуються впродовж життя. Такі ігри можна застосовувати не лише в умовах табору, а й у шкільній та позашкільній діяльності.

Максимова Ю.

РВНЗ "Кримський гуманітарний університет"

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент **Богінська Ю.В.**

СТИЛІ ВЗАЄМОВІДНОСИН У МОЛОДІЙ СІМ'Ї

Постановка проблеми. Родинні стосунки – це система міжособистісних стосунків, тобто система установок, орієнтації, очікувань, стереотипів, через які люди сприймають і оцінюють один одного. Народження сім'ї починається саме з подружніх стосунків.

Виходячи з того, що подружні стосунки постійно розвиваються та змінюються, час від часу в стосунках подружжя можуть виникати деякі "непередбачені" зміни. Поступово молоде подружжя починає помічати, що брак "зсередины" сприймається інакше, чим передбачалося.

Таким чином, молодята вступають у перший кризовий період шлюбу, пов'язаний, по Е.Дювалю [3], з перейняттям на себе подружніх зобов'язань, освоєнням подружжям батьківських ролей, прийняттям факту появи в сім'ї нової особи. Кризовий період можна розглядати як хворобу сім'ї, яка не завжди закінчується розлученням. Успішне подолання криз в сім'ї залежить і від стилю взаємовідносин, що склалися в ній.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам сучасної сім'ї присвячено багато досліджень в різних галузях науки. У галузі соціологічного дослідження сім'ї значний вклад внесли С.Голод, Т.Гурко, М.Мацьковський, А.Харчев, Н.Юркевич та ін.

Психологічному дослідженню сім'ї присвячено роботи В.Дружиніна, В.Століна, А.Бодальова, А.Слізарова, А.Холмогорової, А.Захарова, Н.Обозова, А.Волкової, І.Сергієнко, В.Титаренко, В.Торохтій, Т.Трапезникової, Е.Ейдемільера та ін.

Проблемам молоді сім'ї присвячено дослідження Б.Говако, І.Дементьєвої, А.Дмитренко, В.Зацепіна, Е.Калмикової, А.Капської, А.Кочетова, В.Мельшутіна, В.Сисенко, Е.Тийт, С.Шуман, Ю.Якубової та ін.

У той же час проблема протікання кризи у молодій сім'ї, взаємозв'язок особливостей реагування подружжя на конфліктні ситуації із задоволеністю шлюбно-сімейними стосунками у молодій сім'ї вивчена недостатньо.

Мета статті – аналіз та характеристика основних стилів взаємовідносин у молодих подружніх сім'ях у перші роки спільного життя.

Виклад основного матеріалу дослідження. Існує наступна класифікація поведінки подружжя у шлюбі:

1. Партнер орієнтований на рівноправ'я в сім'ї (прагнення до прийняття рівних позицій щодо відношення один до одного).
2. Романтичний партнер (велике значення мають сентиментальні символи).
3. Батьківський партнер (бере на себе функції турботи, виховання).
4. Дитячий партнер (спонтанність, безпосередність, імпульсивність, безпорадність, слабкість).
5. Рациональний партнер (стежить за дотриманням прав та обов'язків).
6. Товариський партнер (шукає супутника – товариша, не претендує на романтичну любов).
7. Незалежний (уникає зайвої інтимності).

При успішному поєднанні цих стилів поведінки у сім'ї відношення можуть мати стабільний і успішний характер, але якщо погляди партнерів на взаємовідносини не співпадуть, це призведе до великої кількості конфліктних ситуацій.

Американський психотерапевт і теоретик психоаналітичного напрямку Е.Берн [2] розглядає стилі взаємовідношення з точки зору транзактного аналізу:

1) стан "Я", схожий з образами батьків (спілкування з позиції батька, коли один (чи обидві людини) беруть на себе роль "батьків");

2) стан "Я", автономно спрямований на об'єктивну оцінку реальності (один (чи обидві людини) знаходяться в стані "дорослого");

3) стан "Я", все ще діючі з моменту їх фіксації в ранньому дитинстві і архаїчні пережитки (один (чи обидві людини) приймають роль "дитини") тощо.

При невдалому поєднанні транзакцій між тими особами, що взаємодіють, може виникнути конфліктна ситуація.

Відомою є класифікація стилів взаємовідносин К.Левіна [1]:

- авторитарний (явне домінування одного партнера, прагнення до лідерства, небажання йти на поступки);

- демократичний (рівноправ'я, взаємодія, спільне вирішення виникаючих проблем);

- ліберальний (немає явного лідера, вільний стиль спілкування, пасивність в вирішенні проблем).

У цілому стиль поведінки зазвичай залишається постійним, але при певних ситуаціях, якщо змінюються обставини, то можлива адаптація, удавання до іншого стилю або їх комбінування.

Висновки. Міжособистісні стосунки між подружжям в молодих сім'ях в цілому характеризуються, з одного боку, авторитарною, лідируючою позицією в сім'ї, а з іншого – альтруїзмом і прагненням до тісної співпраці в стосунках, поступливістю і в потребі у допомозі, і довіри з боку оточення.

Література

1. Андреева Г. М. Социальная психология. – М.: Аспект-пресс, 1999. – 376 с.

2. Берн Э. Игры, в которые играют люди (психология человеческих взаимоотношений). Люди, которые играют в игры (психология человеческой судьбы). – СПб.: Университетская книга АСТ, 1998. – 399 с.

3. Эйдемиллер Э.Г., Добряков И.В., Никольская И.М. Семейный диагноз и семейная психотерапия: учебное пособие. – М.: Речь, 2003. – 336 с.

Мартінова С.М.

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент **Мельник Л.П.**

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА У ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ ЗАКЛАДІ

Актуальність і ступінь дослідженості проблеми. У теперішній час соціально-економічних перетворень актуальним є підготовка висококваліфікованих фахівців. Для визначення оптимальної відповідності особистісного потенціалу до вимог професії важливим є проведення профорієнтаційної роботи у загальноосвітніх закладах. Недостатнє дослідження профорієнтаційної роботи як напрямку професійної діяльності соціального педагога зумовило вибір теми дослідження.

Об'єкт дослідження – профорієнтаційна діяльність соціального педагога у загальноосвітньому закладі.

Предмет дослідження – форми і методи профорієнтаційної діяльності соціального педагога у загальноосвітньому закладі.

Мета дослідження – вивчити особливості організації профорієнтаційної роботи соціального педагога у загальноосвітньому закладі.

Завдання дослідження:

1. Розкрити зміст і напрямки профорієнтаційної роботи соціального педагога у загальноосвітньому закладі.

2. Визначити форми і методи профорієнтаційної роботи соціального педагога у загальноосвітньому закладі.

3. Розробити програму профорієнтаційної роботи соціального педагога у загальноосвітньому закладі.

Теоретичне обґрунтування підходів до розв'язання проблеми. Питанню профорієнтації приділено увагу у вітчизняних та зарубіжних психолого-педагогічних дослідженнях (М.М.Захаров, Є.О.Клімов, А.К.Маркова, Л.М.Мітіна, І.С.Кон, Н.А.Побірченко, Н.С.Пряжніков, В.В.Рибалка, В.Д.Сахаров, М.Н.Симоненко, С.Н.Чистякова та ін.). Профорієнтація – система психолого-педагогічних, методичних та державних заходів, що допомагають людині обґрунтовано вибрати професію з урахуванням як власних інтересів та здібностей, так і потреб суспільства у висококваліфікованих кадрах. Профорієнтаційна робота повинна включати наступні напрями: профінформацію, діагностику, корекцію особистісного розвитку, оцінку можливих зовнішніх перешкод на шляху до професійних цілей і визначення шляхів їх подолання, морально-емоційну підтримку підлітків, допомога в конкретних професійних виборах, плануванні життєвих і професійних перспектив.

Специфіка профорієнтаційної роботи соціального педагога з молодшими школярами спрямована на формування суспільної спрямованості та розвитку почуття готовності до праці. Соціальний педагог здійснює профорієнтаційну роботу в середній школі, ознайомлюючи учнів з групами професій, з представниками кожної професії. Особливості такої роботи соціального педагога зі старшокласниками полягають в інформуванні останніх про найбільш розповсюджені професії, засоби та умови оволодіння певною професією, формування стійкого професійного інтересу та адекватних мотивованих професійних намірів.

Основні форми профорієнтаційної роботи соціального педагога: художні і технічні гуртки, факультативні курси, екскурсії, тематичний вечір, диспут, зустріч з представниками різних професій, батьками учнів, випускниками школи, день відкритих дверей. У профорієнтаційній роботі соціальний педагог використовує такі методи: бесіди, лекції, елементи методу спостереження, активні методи навчання (ділові ігри, рольові ігри, профорієнтаційні ігри).

У нашому дослідженні профорієнтаційна робота у школі включала в себе:

1. Констатувальний етап, на якому досліджувалася схильність учнів до різноманітних типів професій, визначення типу особистості, виявлення видів професійної спрямованості учнів, визначення професійної мотивації. Діагно-

стичний етап проводився з учнями 9,11 класів (60 досліджуваних). За визначенням схильності респондентів до певного типу професій за методикою "Диференційно – діагностичний опитувальник" Є.О.Клімова отримано результати: "людина – техніка" – 17% учнів, "людина – природа" – 10 %, "людина – людина" – 25%, "людина – знакова система" – 15%, "людина – художній образ" – 33%. За тестом Дж.Голланда з визначення типу особистості ми одержали дані: реалістичний – 14%, інтелектуальний – 8 %, соціальний – 32%, конвенціональний – 8%, підприємливий – 15%, артистичний – 23%. Відповідно до методики діагностики професійної спрямованості Б.Басса виявлено: спрямованість на себе – 33%, спрямованість на спілкування – 40%, спрямованість на справу – 27%. Головними мотивами вибору професії за опитувальником "Ваша майбутня професія" Л.Лучко є: потяг до самостійності та незалежності – 2 %, бажання цікаво жити – 7%, матеріальне благополуччя – 25%, впевненість у власних здібностях, необхідних для певної сфери діяльності – 33%, суспільна значущість професії – 10%.

2) Формувальний етап, який передбачав проведення тренінгових занять зі школярами, спрямований на усвідомлення взаємозв'язку між особистими цілями і професійним вибором. Мета формувального етапу – допомогти респондентам змінити головні мотиви, які призводять до вибору професії. З досліджуваними проведено тренінгові заняття. Наприклад, мета тренінгового заняття "Усвідомлений вибір професії", допомогти учням у визначенні своїх професійних інтересів. Використані такі вправи: "Най-най-най"- усвідомлення особливостей професій, пов'язаних із престижністю, "Приміряйте професію" – ознайомлення із змістом діяльності на конкретній професії, "Кар'єра" – ознайомити з алгоритмом створення професійної кар'єри, "Ситуації" – визначити мотиви вибору професії на прикладах, "Що мені робити" – створення поетапної моделі досягнення своєї мети, "Мої життєві цінності" – визначення основних життєвих цінностей, їхнього взаємозв'язку з майбутньою професією. Тренінгове заняття на тему: "Професія – основа життєвого успіху" включало вправи: "Портрет професіонала" – розкрити уявлення про особистість професіонала, зіставивши зі своїми життєвими цінностями, "Змагання мотивів" – допомогти зрозуміти особливості усвідомленого вибору професії, "Менеджер з персоналу" – формування уявлень про різні професійні компетенції, "Випадковий вибір професії" – показати наслідки випадкового вибору професії, "Мої професійні бажання" – усвідомлення зв'язку професійних бажань з місцем роботи. У тренінговому занятті на тему "Мій вибір" використані вправи: "Фактори вибору професії" – ознайомити із причинами вибору професій, "Рейтинг помилок" – аналіз та захист від них, "Що впливає на самовизначення?" – визначення впливів факторів, "Дорожня карта" – усвідомлення шляхів досягнення професійної мети. Для перевірки ефективності тренінгових занять проведено повторну діагностику мотивів вибору професії за опитувальником "Ваша майбутня професія" Л.Лучко. За результатами порівняння первинної і вторинної діагностики мотиви вибору професії зазнали змін. Особливо змінився мотив матеріальне благополуччя – з 25% на 17%, потяг до самостійності та незалежності – з 25% на 20%, суспільна значущість

професії – з 10% на 14%, бажання цікаво жити – з 7% на 3%, впевненість у власних здібностях, необхідних для певної сфери діяльності – з 33% на 35%.

Висновки. Соціальний педагог бере участь у проведенні діагностичної роботи та здійснює просвітницьку діяльність, використовуючи різноманітні форми та методи профорієнтаційної роботи. Результати формувального експерименту довели ефективність проведення тренінгових занять для зміни мотивації професійного вибору. **Перспективами** подальшого дослідження цієї проблеми є організація співпраці різних спеціалістів, створення ефективної діагностичної програми і просвітницьких заходів для професійного самовизначення старшокласників.

Марченко О.

*Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К.Д.Ушинського*

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент **Колбіна Л.А.**

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА КОРЕКЦІЯ ТРИВОЖНОСТІ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ІГРОВОЇ ТЕРАПІЇ

Всебічний розвиток і виховання підростаючого покоління – не лише завдання, а й обов'язкова умова побудови нового гуманно-демократичного суспільства, що стосується основних проблем, пов'язаних з розбудовою державності України. Вирішення цього загального завдання реалізується через формування духовно та фізично здорової людини. Процес здійснювався нами шляхом реалізації запропонованої експериментальної програми соціально-педагогічної корекції тривожності молодших школярів засобами ігрової терапії.

Життєвий попередній досвід дитини молодшого шкільного віку, накопичений нею до надходження в школу, може допомогти їй включитися в нові соціальні відносини, спільну діяльність, адаптуватися до умов, що змінилися. Однак недостача подібного досвіду чи нездатність володіти собою можуть привести до негативних наслідків, які суттєві для емоційно-особистісного досвіду дитини молодшого шкільного віку. Негативний емоційний досвід може породити високу тривожність цих дітей.

Спочатку експериментальна програма соціально-педагогічної корекції рівня тривожності у дітей молодшого шкільного віку проводилася за допомогою недирективного методу ігрової терапії

При використанні недирективної ігротерапії в роботі з тривожними молодшими школярами принцип природності може стати одним з єдино можливих способів побудови відносин між дитиною молодшого шкільного віку і соціальним педагогом. Пов'язано це, на наш погляд, з тим, що високотривожні діти молодшого шкільного віку з небажанням вступають у нову ситуацію взаємодії, навіть за умови, що дитина буде знайома із соціальним педагогом і із самим процесом гри, це не знизить її рівень тривожності при відвідуванні ігрової кімнати в перший раз. Тому діти молодшого шкільного віку з високою

тривожністю або починають грати в безпечні, знайомі для них ігри, або діють обережно і хаотично, чітко орієнтуючись на реакцію соціального педагога. Однак не можна не відзначити, що часто зустрічаються діти молодшого шкільного віку, які на перших сеансах відмовляються не тільки грати, але й узагалі вступати в які б то не були взаємини з терапевтом. Подібна тактика поведінки може з'явитися в тривожних молодших школярів навіть у випадку їхньої добровільної згоди на роботу в ігровій кімнаті. Починаючи ігротерапевти часто вважають таку поведінку дитини результатом власних помилок і тому намагаються "змусити" дитину грати чи направити, відструктурувати уже пройдені дитиною дії, тому що на їхню думку робота починається з того моменту, коли дитина молодшого шкільного віку починає діяти в ігровій кімнаті.

Подібна помилкова думка соціального педагога не дозволяє високо-тривожній дитині молодшого шкільного віку відчувати себе комфортно, з одного боку, а з іншого боку – така тактика поведінки терапевта не дозволяє учневі стати учасником нового процесу взаємодії "дорослий-дитина" із установленням нових взаємин. Природно, що в такому випадку ця дитина поводить себе звичним чином і в результаті сеансів ігротерапії не вдається знизити її рівень тривожності. Тільки за умови розуміння соціальним педагогом того, що терапевтичний процес починається з визнання права дитини молодшого шкільного віку робити чи не робити що-небудь в ігровій кімнаті, можливий подальший позитивний розвиток відносин.

Далі нами було застосовано експериментальну програму соціально-педагогічної корекції рівня тривожності у дітей молодшого шкільного віку за допомогою директивного методу ігрової терапії

Для корекції тривожності в дітей молодшого шкільного віку методом директивної ігрової терапії проводиться цикл занять по програмах, наповнених змістовними іграми, які запропоновані дорослим дитині саме цього віку, зі стандартним рольовим способом взаємодії між ними.

Отже, нами було застосовано два методи ігрової терапії: директивна і недирективна. Проведення корекції з використанням цих методів підтвердило їхню ефективність. Про це можна судити по зміні поведінки дітей молодшого шкільного віку, що пройшли курс ігрової терапії, і по зниженню в них рівня тривожності.

Приведені результати, дозволяють говорити про можливість корекції рівня тривожності в молодшому шкільному віці. Оскільки, крім якісної характеристики існує і кількісний показник рівня тривожності, необхідно розглянути його зміни, порівнявши результати до і після корекції в кожній групі дітей. Варто взяти до уваги те, що показники до 20% відносяться до низького, від 20 до 50% – до середнього, а більш 50% – до високого рівня тривожності.

Це дозволяє простежити кількісні зміни у середині кожної групи. Так, порівнюючи результати контрольної групи, у період до і після корекції, (у самій корекції ці діти участі не приймали), ми можемо побачити, що кількість дітей з показниками тривожності 64% збільшилась на трьох чоловік, 71% – на одного, з'явився навіть один результат 79%. Якщо взяти до уваги, що всі показники

вище 42,9% інтерпретуються як висока тривожність, то можна говорити про те, що у всіх дітей молодшого шкільного віку контрольної групи рівень тривожності – високий. Такі діти виявляли себе як неспокійні, боязкі і невпевнені в собі, їм нерідко бувало важко зосередитися. Вони часто хворіли, скаржилися на поганий апетит і сон. Страх перед можливою невдачею не дозволяв їм прийматися за що-небудь нове і цікаве разом з іншими дітьми.

Аналіз отриманих результатів підтверджує, що експериментальна програма соціально-педагогічної корекції рівня тривожності у дітей молодшого шкільного віку була ефективною за допомогою недирективного і директивного методів ігрової терапії.

Мензак Є.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Науковий керівник: асист. Андрійчук С.В.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА ВІЛ-ПОЗИТИВНИХ ЛЮДЕЙ У ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

У сучасних складних соціально-економічних умовах більшість населення України перебуває за межами бідності. Високий рівень безробіття, широкий рівень соціальної незахищеності, швидке поширення міграційних процесів – все це послаблює соціальну інфраструктуру, а разом з тим знижує ступінь захищеності громадян в суспільстві. Ці процеси поглиблюються ще одним фактором, про який у нашій державі воліють не згадувати, тоді як у розвинених країнах Західної Європи його вже більше тридцяти років визначають однією з основних соціальних проблем. Мова йде про епідемію ВІЛ/СНІДу.

З 1987 р. до 1 січня 2009 р. в Україні офіційно зареєстровано 141 277 ВІЛ-інфікованих громадян, з них 26 804 хворих на СНІД. Померло від захворювань, зумовлених СНІДом, 15 200 хворих. Показники поширеності ВІЛ-інфекції та СНІДу становили 198,6 та 22,5 на 100 тис. населення, відповідно. Найвищі рівні поширеності ВІЛ-інфекції залишаються в Дніпропетровській (455,2 на 100 тис. нас.), Одеській (454,0), Донецькій (442,9), Миколаївській (434,3) областях, м. Севастополь (334,8) та АР Крим (268,6). Хоча Чернівецька область не займає перші місця у цих списках, останні два роки тут спостерігається тенденція до різкого збільшення кількості ВІЛ-позитивних осіб. Станом на травень 2009 року на Буковині зареєстровано 479 ВІЛ-інфікованих, з яких хворих на СНІД – 103 особи. За три місяці цього року в Чернівецькій області взято на облік 32 особи, з них 21 – інфікована статевим шляхом, 3 парентеральним і 8 новонароджених від ВІЛ-інфікованих матерів.

Беручи до уваги актуальність та складність цієї проблеми і враховуючи незначний ступінь її розкриття в теорії та практиці соціально-педагогічної роботи, обрано тему наукового дослідження: "Соціально-педагогічна підтримка ВІЛ-позитивних людей в Чернівецькій області".

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні особливостей соціально-педагогічної підтримки людей, які живуть з ВІЛ, у м.Чернівцях та в області, а також у розробці моделі (проекту) закладу, який би надавав комплексну допомогу ВІЛ-позитивним та їх найближчому оточенню.

Теоретичні дослідження проблеми ВІЛ/Сніду знаходимо у працях Т.Авельцевої, Н.Аряєва, Л.Гриценока, А.Дащук, Б.Денисова, В.Запорожана, І.Зверєвої, А.Лагоди, В.Олефиренко, В.Сакевича, Т.Семигіної, Ю.Спиженко, В.Сучека, А.Терніченко, І.Ткачука, Л.Черникова, О.Яременко та багатьох інших. Детальним є висвітлення причин, шляхів поширення, способів захисту від ВІЛ-інфекції, але недостатньо висвітленими залишаються питання соціально-педагогічної роботи з ВІЛ-позитивними та їх найближчим оточенням, особливо немедичний догляд та проблема формування позитивного ставлення суспільства до людини, ураженої інфекцією.

Соціальна робота з даною категорією людей повинна проводитися з урахуванням принципу соціальної інтеграції та взаємодопомоги, формуючи у суспільства толерантне ставлення до громадян, яких торкнулася ця проблема. Соціально-педагогічна підтримка ВІЛ-позитивних людей здійснюється в рамках первинної, вторинної та третинної профілактики. *Первинна профілактика* ВІЛ/СНІДу охоплює все населення і передбачає розповсюдження інформації для запобігання деструктивній поведінці та негативним звичкам, а також інформації про здоровий спосіб життя. *Вторинна профілактика* скерована на запобігання способам ризикованої поведінки, які зустрічаються в суспільстві чи в окремих соціальних групах. *Третинна профілактика* – це комплекс соціальних, освітніх та психомедичних заходів, спрямованих на покращення особистого та соціального статусу ВІЛ-інфікованих людей, а також на їх реінтеграцію в сім'ї, навчальні установи і, по можливості, залучення до громадської діяльності для підвищення самооцінки та формування почуття власної значущості [3, с. 271].

Соціально-педагогічна підтримка ВІЛ-позитивних осіб в Чернівецькій області здійснюється Чернівецьким обласним центром профілактики та боротьби з ВІЛ/СНІДом, Чернівецьким обласним відділенням "Всеукраїнська мережа людей, що живуть з ВІЛ/СНІДом", кабінетами довіри у лікувально-профілактичних закладах міста та області. Послуги консультативного характеру надаються громадськими організаціями: Чернівецьким міським благодійним фондом "Життя заради життя", Чернівецьким обласним благодійним фондом "Нова сім'я", Чернівецьким обласним громадським молодіжним об'єднанням "Сучасник". Та жодна з цих установ і організацій не забезпечує комплексну підтримку ВІЛ-позитивних людей, незалежно від стадії їх захворювання. Більше того, немає жодного закладу, де б здійснювався паліативний догляд за хворими у стадії СНІДу. Заходи з формування позитивного ставлення суспільства до ВІЛ-позитивних є несистематичними, не дають помітних результатів. Саме тому необхідним є відкриття Центру, який би забезпечив не тільки первинну і вторинну профілактичну роботу, дав можливість ВІЛ-позитивним не тільки отримати необхідну медичну, психологічну, соціальну допомогу, але й влаштувати свій побут, реалізувати свої потенційні

можливості, відновити втрачені соціальні зв'язки тощо. Проект такого закладу розроблений нами в рамках проведення наукового дослідження.

Отже, соціально-педагогічна підтримка ВІЛ-позитивних осіб – це не тільки наслідок складної епідемічної ситуації, що склалася в Україні і на Буковині за останні десятиріччя, а й забезпечення здоров'я кожного з нас, боротьба за виживання усієї української нації. І лише комплексний підхід до розуміння і вирішення проблеми дасть змогу перемогти "чуму ХХ століття".

Література

1. Соціальна робота з людьми, які живуть із ВІЛ/СНІДом / Т. Семигіна, О. Банас, Н. Венедиктова та ін. – К., 2006. – 620 с.

2. Соціальна робота у сфері ВІЛ/СНІДу і залежностей / Під ред. К.Кріхельдорф, І.Петрюк. – Чернівці, 2009. – 336 с.

Михно Т.

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент **Качалова Т.В.**

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДОПОМОГА ДІТЯМ ІЗ СІМЕЙ, ЯКІ ОПИНИЛИСЯ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ (В УМОВАХ СІЛЬСЬКОЇ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ)

Актуальність. Проблема непривабливості сільської місцевості є продуктом прогресуючого розподілу українського суспільства на два прошарки – бідних та заможних. Проте економічна стагнація на селі позбавляє конкуренції його мешканців з міським населенням за рівнем якості життя. Це особливо гостро простежується у відносинах між міським та сільським населенням.

Категорії "сільській", "сільське" сприймаються більшістю суспільства як синонім бідності, відсталості. Ринкові відносини ставлять перед молоддю вимоги якісної освіти, фахової підготовки. Сільська молодь у своїй переважній більшості позбавлена доступу до якісної освіти, поліпшених побутових умов проживання, дозвільної інфраструктури. Криза аграрного комплексу позбавляє сільських дітей можливості адекватного існування зараз та унеможливорює подальше планування свого життя у селі. Тому взагалі молодих сімей на селі стає дедалі менше, а залишаючись на селі, ці сім'ї зіштовхуються з великим колом проблем не лише матеріального забезпечення, а і культурного, соціального розвитку власних дітей.

Незайнятість є однією з найголовніших причин бідності на селі. Структура споживання і рівень життя основної маси сільських сімей залишаються за межею наближення до соціальних стандартів. Все це спонукає багатьох до споживання алкоголю, вони перестають звертати увагу на свою сім'ю, ігнорують виховання своїх дітей.

Понад 70% навчальних закладів у сільській місцевості потребують капітального ремонту. На початок 2009–2010 навчального року зафіксовано скорочення кількості учнів сільських загальноосвітніх навчальних закладів на 25,6%.

Таким чином, можна констатувати, що опинилися в надзвичайно складних умовах діти із сільської місцевості. Тому обрана нами тема є досить актуальною і потребує детального вивчення та визначення шляхів її вирішення.

Вивченням даної проблеми займається багато вчених, серед яких слід назвати В.М.Шахрай, О.В.Безпалько, Т.Ф.Алексєєнко, Р.В.Овчарову, І.Д.Зверєву, Г.М.Лактіонову, А.Й.Капську та інших.

Метою дослідження є визначення особливостей соціально-педагогічної допомоги дітям із сімей, які потрапили в складні життєві обставини в умовах сільської загальноосвітньої школи.

Об'єктом дослідження є соціально-педагогічна робота з дітьми із сімей, які потрапили в складні життєві обставини в умовах сільської загальноосвітньої школи.

Предметом даного дослідження є особливості і напрямки надання соціально-педагогічної допомоги дітям із сімей, які потрапили в складні життєві обставини в умовах сільської загальноосвітньої школи.

Відповідно до вищезазначеної мети, поставлені такі завдання дослідження:

1. Проаналізувати наукову літературу з даної проблеми.
2. Визначити особливості мікросоціуму сімей, які потрапили в складні життєві обставини, що проживають в сільській місцевості.
3. Визначити пріоритетні напрямки в роботі соціального педагога з дітьми із сімей, які потрапили в складні життєві обставини в умовах сільської загальноосвітньої школи.

Сім'я, яка потрапила в складні життєві обставини – це сім'я, яка в силу об'єктивних або суб'єктивних причин втратила свої виховні можливості, внаслідок чого в ній складаються несприятливі умови для виховання дитини. До них належать: сім'ї, де батьки – алкоголіки, наркомани, ведуть аморальний спосіб життя, вступають у конфлікт з морально-правовими нормами суспільства; сім'ї зі стійкими конфліктами між батьками, батьками і дітьми; неповні сім'ї; зовні благополучні сім'ї, які систематично припускаються серйозних помилок, прорахунків у сімейному вихованні через низьку педагогічну культуру та неосвіченість (сім'ї, де взаєностосунки з дітьми носять формальний характер; де відсутня єдність вимог до дитини, має місце бездоглядність, надмірна батьківська любов, надмірна суворість у вихованні, застосування фізичних покарань, сім'ї "нових українців" та ін.)

Метою констатувального експерименту було виявлення сімей, які потрапили в складні життєві обставини та визначення напрямів і змісту соціально-педагогічної допомоги дітям з цих сімей.

В експерименті взяли участь 22 сім'ї першокласників Лебедівської сільської загальноосвітньої школи І–ІІ ступенів, Конотопського району Сумської області.

В експерименті було використано наступні методи: інтерв'ю, анкета та матриця визначення показника благополуччя сімей.

У результаті діагностування із 22 сімей було виявлено 7 сімей, які потрапили в складні життєві обставини.

На підставі результатів констатувального експерименту були розроблені програми соціально-педагогічної допомоги дітям із визначених сімей.

Моцар Н.

Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г.Шевченка

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент **Завацька Л.М.**

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З НЕПОВНОЛІТНИМИ ЗАСУДЖЕНИМИ ДО ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ БЕЗ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Одним із актуальних і соціально значущих завдань, що стоять перед нашим суспільством сьогодні, безумовно, є пошук шляхів зниження росту злочинності серед молоді і підвищення ефективності її профілактики. Необхідність якнайшвидшого вирішення цього завдання обумовлена не тільки тим, що в країні продовжує зберігатися досить складна криміногенна ситуація, але, насамперед, тим, що в сферу організованої злочинності втягується усе більше і більше неповнолітніх кримінальних угруповань, створених підлітками, які скоюють небезпечні злочини, число яких неухильно росте. Злочинність молодіс і приймає стійкий рецидивний характер. А така криміналізація молодіжного середовища позбавляє суспільство перспектив встановлення у швидкому майбутньому соціальної рівноваги і благополуччя.

Активно вивчають соціальні і соціально – педагогічні чинники скоєння злочинів неповнолітніми В.М.Синьов, Г.О.Радов, В.І.Кривуша, О.В.Беца, І.Д.Зверева, СІ.Яковенко.

Низка досліджень В.П.Лютого, О.А.Сорокіної, П.В.Кочергана, А.Й.Капської, І.Д.Зверєвої, О.В.Безпалько, СЯ.Марченко, Г.М.Лактіонової, М.Доуела, П.Марша присвячена змісту і формам діяльності кримінально-виконавчої інспекції з неповнолітніми та аспектам взаємодії державних органів, соціальних інститутів щодо ресоціалізації неповнолітніх, які скоїли злочини та схильні до протиправної поведінки.

Метою нашого дослідження є вивчення особливостей взаємодії фахівців соціальних інституцій у роботі з неповнолітніми засудженими до

виконання покарань без позбавлення волі. Визначена мета конкретизується в наступних завданнях: 1) розкрити особливості злочинної поведінки як соціально-педагогічної проблеми; 2) проаналізувати зміст та організацію соціально-педагогічної роботи у діяльності кримінальної міліції та кримінально-виконавчої інспекції; 3) висвітлити специфіку взаємодії соціального педагога зі спеціалістами супроводу у роботі з неповнолітніми засудженими до покарань без позбавлення волі.

Об'єктом дослідження є соціально-педагогічна робота з неповнолітніми засудженими до покарань без позбавлення волі.

Предметом дослідження є зміст та організація соціально-педагогічної роботи з неповнолітніми засудженими до покарань без позбавлення волі.

Серед періодів життя людини підлітковий вік – один із самих важких та критичних періодів становлення людини як біологічного виду і як особистості. Цей вік нестабільний, важкий, і виявляється, що він більше, ніж інші періоди життя, залежить від реальностей довкілля. Це період відчайдушних спроб пройти через "усе".

Вивчаючи витoki і причини злочинності, стає очевидним, що правопорушення – це соціальне, історично обумовлене явище. Соціальне воно передусім тому, що утворюється зі специфічних актів соціальної поведінки людей – конкретних суспільно небезпечних дій. Ці акти поведінки являють собою порушення соціально-моральних і разом з тим юридичних норм, встановлених державою. Своїми коренями злочинність сягає в негативні соціальні умови життя людей.

На даному етапі розвитку кримінально – виконавчої інспекції фахівці, які складають їх основний штаб, не мають достатнього досвіду соціально-психологічної та педагогічної роботи з неповнолітніми, не в повній мірі володіють прийомами та методами роботи з ними, відчують відсутність допомоги у роботі з боку громадських організацій та добровільних помічників.

Наше дослідження ґрунтується на аналізі діяльності кримінально-виконавчої інспекції стосовно ресоціалізації неповнолітніх, засуджених до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі та характеристиці перспективної взаємодії у цій роботі з центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

Основні функції кримінально-виконавчої інспекції: облік неповнолітніх; встановлення контактів з неповнолітнім та його батьками; первинне дослідження поведінки, проблем та особистості неповнолітнього і його сім'ї; надання інформації щодо неповнолітнього до соціальних служб і кримінальної міліції у справах неповнолітніх; координація співпраці соціальних служб і кримінальної міліції у справах неповнолітніх, освітніх закладів, інших установ та організацій щодо ресоціалізації неповнолітнього; проведення індивідуальної профілактичної роботи з неповнолітнім; контроль за відбуванням покарання, за поведінкою неповнолітнього; збір і систематизація інформації щодо процесу та результатів роботи з неповнолітніми.

Таким чином, у ході нашого дослідження були проаналізовані основні перспективні аспекти взаємодії працівників кримінально-виконавчої інспекції зі соціальними інспекціями у роботі з неповнолітніми, які засуджені до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі.

Література

1. Інновації в роботі з ресоціалізації неповнолітніх, засуджених до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі: Метод, матеріали / За заг. ред. В.П. Лютого. – К.: Держ. Соц. служба для сім'ї, дітей та молоді, 2005.-104 с.
2. Оржеховська В.М. Профілактика правопорушень серед неповнолітніх: Навч. – метод. посіб. – К.: ВіАн, 1996. – 352 с.
3. Соціальна робота з неповнолітніми, які перебувають у місцях позбавлення волі. // За ред. Синьова В.М. – К., 2003. – 222 с.

Мошків М.

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент **Сабат Н.В.**

ГЕНДЕРНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ІЗ НЕПОВНИХ СІМЕЙ

За останні роки надзвичайної популярності набули гендерні питання, причому, вони розглядаються в тісному взаємозв'язку з проблемами сім'ї, адже гендерні ролі батьків – найперший зразок поведінки для дітей, які часто будують власну гендерну ідентичність згідно з батьківськими моделями життя. При обмеженні досвіду батьківських гендерних ролей (що спостерігається в неповній сім'ї) спостерігаємо прогалини в гендерному розвитку особистості. Такі діти часто не отримують повноцінного досвіду міжгендерних стосунків, що може позначитися на формуванні гендерних ролей та гендерної ідентичності, спричинити проблеми при створенні в майбутньому власної сім'ї та у вихованні дітей.

У контексті нашого дослідження цінними є оригінальні теоретичні роботи зарубіжних фахівців із жіночої проблематики (С. де Бовуар, Б.Фрідан, К.Хорні, К.Гіліган, Дж.Ландрам та ін.), а також сучасні гендерні дослідження різних сфер життєдіяльності (Т.Говорун, О.Кікінежді, В.Кравець, М.Скорик, Л.Смоляр, В.Суковата, В.Титаренко та ін.). Проте дуже часто дослідники ототожнюють гендерне виховання зі статевим, що, на нашу думку, не зовсім правильно. Крім того, вони не беруть до уваги вплив структурної неповноти сім'ї на процес гендерного виховання дітей.

Нами охарактеризовано сутність і зміст гендерного виховання; розкрито особливості неповної сім'ї як середовища ускладнення гендерних стосунків; проведено емпіричне дослідження з метою вивчення особливостей гендерного виховання дітей із неповних сімей; обґрунтовано умови ефективного виховання дітей різної статі з неповних сімей.

Базою нашого дослідження виступала Івано-Франківська ЗОШ № 2. У дослідженні брали участь учні 7–9 класів, загальна кількість яких становить 105 осіб, з яких 14 хлопців та 18 дівчат виростають (чи тривалий час перебували) в умовах неповної сім'ї. Це дало можливість порівняти рівень гендерного виховання школярів із повних та неповних сімей.

Для дослідження сформованості гендерних якостей нами було виділено чотири основних параметри: самооцінка належності особи до відповідної статі, визначення рівня фемінності (маскулінності) особи, рівень ознайомлення з особливостями виконання сімейних ролей, визначення рівня емпатії. Під час проведення дослідження велику роль відіграла правильно підібрана послідовність застосування методик та строге дотримання анонімності виконуваних завдань. Для забезпечення надійності результатів ми взаємоперевіряли отримані відомості про рівень сформованості гендерних якостей за окремими показниками. Для цього використовувалося поєднання різноманітних методик (анкетування; опитування; тестування, як-от тест Сандри Бем, який ми використовували для визначення рівня фемінності, маскулінності; ігрові методики та

вправи: "Добре бути чоловіком, добре бути жінкою", "Валізи для жінки та чоловіка", "З якої казки?", "Пограємо у сім'ю", "икніж-иківолоч"); рольова гра "Заблоковані функції").

Відповідно до результатів дослідження виділено основні умови, за дотримання яких гендерне виховання дітей із неповних сімей буде ефективнішим:

- 1) врахування особливостей маскулітного і фемінного розвитку;
- 2) ідентифікація подружніх і батьківсько-дитячих ролей;
- 3) компенсація відсутності батьківського (материнського) впливу.

Вважається, що основною метою гендерного виховання виступає виховання "справжнього чоловіка" чи "справжньої жінки", проте ми вважаємо, що основні зусилля потрібно спрямовувати на виховання особистості, яка буде поєднувати в собі найкращі маскулітні та фемінні риси характеру, тобто андрогінної особистості.

Проведене дослідження не вичерпує всіх проблем гендерного виховання, адже сім'я є хоча й основним, проте не єдиним агентом гендерної соціалізації дитини. Окремого дослідження потребують питання гендерного виховання дітей із неповних сімей у школі, культурному середовищі, інших соціальних інститутах.

Наконежна О.

*Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка*

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент **Тюльпа Т.М.**

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ АРТ-ТЕРАПІЇ У РОБОТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З ДІТЬМИ

Актуальність обраної нами теми є обґрунтованою, адже саме зараз, як ніколи в умовах інтенсивних соціальних трансформацій, у пошуку шляхів виходу з конфліктних і кризових ситуацій людині будь-якого віку потрібні креативність і досвід внутрішньої гармонізації. Саме арт-терапія здатна актуалізувати внутрішній потенціал кожної людини, сприяти зціленню, встановленню гармонії особистості, формувати творчу позицію людини. **Об'єкт:** арт-терапія як соціально-педагогічний метод. **Предмет:** використання соціальним педагогом казкотерапії у роботі з дитячою агресією.

Мета: ознайомитися з особливостями методу арт-терапії, зокрема, казкотерапії в роботі з дитячою агресією, прослідкувати результативність застосування даного методу у роботі з агресивними дітьми.

Арт-терапія – метод зцілення за допомогою творчості, що застосовується у психотерапії, психосоматичних клініках та в соціальній сфері.

Терапія мистецтвом є посередником при спілкуванні клієнта і соціального педагога на символічному рівні. Образи художньої творчості відбивають усі види підсвідомих процесів, включаючи страхи, конфлікти, спогади дитинства, мрії, тобто, ті феномени, які ставши відомими, допоможуть соціальному педагогу вирішити проблему.

Вивченням даної теми відповідно займалися: Зігмунд Фрейд, Карл Юнг, Едіт Крамер, Маргарет Наумбург.

Виділяють наступні різновиди арт-терапії: музикотерапію, танцювальну терапію, драмотерапію, казкотерапію, бібліотерапію, маскотерапію, етнотерапію, ігротерапію, кольоротерапію, фототерапію, куклотерапію, оригамі тощо.

Казкотерапія є одним з найцікавіших методів арт-терапії. Казка з її багатим виховним потенціалом та емоційною забарвленістю дозволяє вирішити безліч психолого-педагогічних завдань.

У розвитку казкотерапії можна виділити чотири етапи: усна народна творчість, збирання і дослідження казок і міфів, психотехнічний, інтегративний.

Центральна ідея казкотерапії, спрямованої на подолання дитячої агресії, виглядає наступним чином: її не треба боятися! Агресія потрібна дитині, щоб відстояти своє "я", яке розвивається.

Для діагностики агресивної поведінки молодших школярів були використані такі методи як спостереження та анкетування.

Безумовно, при оцінці агресивності дитини особливу увагу слід приділяти синдромам, що описують вороже відношення до дорослих і дітей, а також недолік соціальної нормативності.

Спостереження за поведінкою учнів 3-го класу Покошицької ЗОШ І–ІІІ ст. проводилось протягом тижня відповідно до 15 показників прояву агресивності: вегетативні ознаки і зовнішні прояви агресивності; тривалість виходу із стану роздратування, гніву; чутливість до допомоги дорослого; відношення до особистого прояву агресій; недостатність в прояві гуманних відчуттів; реакція на нову обстановку та обмеження; реактивність, чутливість до агресії інших; прояв агресії у присутності інших; прояв фізичної агресії, спрямованої на предмет; прояв агресії, спрямованої на інших дітей; прояв агресії, спрямованої на дорослих; прояв агресії, спрямованої на себе; прояв агресії, спрямованої на тварин; прояви вербальної агресії; прояви фізичної агресії.

По закінченню діагностики рівня агресивності, ми склали програму по застосуванню казкотерапії у роботі соціального педагога з дитячою агресією, мета якої – формувати усвідомлення особистісних емоцій і почуттів інших людей, навчати дитину технік і способів керування власним гнівом, розвивати вміння керувати деструктивними емоціями.

Термін даної програми складав 3 тижні, по закінченню яких ми знову провели діагностику рівня агресивності дітей. У ході спостереження у дітей було виявлено зниження рівня агресивності. Таким чином, можна сказати, що використання казкотерапії соціальним педагогом є ефективним методом у подоланні дитячої агресії.

Висновки.

Мистецтво як специфічна художня форма відображення світу, є засобом гармонізації душевного стану людини, і засобом пізнання внутрішнього світу дитини. На думку провідних психологів, опанування вчителем та соціальним педагогом деяких потужних психотерапевтичних прийомів та форм роботи дозволить цілеспрямовано, свідомо та систематично піклуватися про психічний

стан учнів. Результати наших педагогічних пошуків та аналіз останніх психолого-педагогічних публікацій свідчать, що саме використання мистецтва може стати тим психотерапевтичним фактором, який є цілком доступним для педагога. Синкретичне поєднання різноманітних елементів арт-терапії ефективно впливатиме на психічний стан дитини та матиме не стільки лікувальний, скільки і корекційний характер.

Організація спонтанної художньо-творчої діяльності допоможе соціальному педагогу відчинити двері у внутрішній світ дитини, відчувати її своєрідність та неповторність, визначити її психічний та емоційний стан, сприятливість соціального оточення, ресурсний потенціал, приховані комплекси, страхи чи проблеми, що особливо важливо на початковому етапі знайомства. Образи, що виникають в уяві і фіксуються на папері, здатні допомогти дітям виявити та передати досить безпечним способом всі ті пригнічені почуття, думки, прагнення та бажання, що приховуються ними десь глибоко в душі. Такі фантазії, на думку В.Окландер, можна використовувати як місток до розуміння внутрішнього світу дитини.

Олексюк О.

*Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка*

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент Тюльпа Т.М.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ

Духовне оновлення та національне відродження України, докорінні зміни, які пов'язані з переходом до нових економічних відносин в усіх сферах життя суспільства, вимагають нових підходів до вирішення проблем освіти й виховання підростаючого покоління. Стан освіти демонструє ефективність і надійність перетворювальних явищ та подій сьогодення, коли успіх розвитку суспільства та престиж держави визначаються результатами творчої діяльності всіх громадян, що в свою чергу зумовлює підтримку обдарованих дітей з боку уряду (Указ Президента України "Про додаткові заходи щодо державної підтримки обдарованої молоді", програма "Обдаровані діти" та ін.). Обдарованість і розвиток творчих здібностей особистості виступають умовою перетворення, оновлення і гармонійного розвитку нашої держави. Проте, у зв'язку з різноманітними соціально-психологічними проблемами, обдаровані діти та молодь часто не здатні розвивати та реалізовувати свої здібності, що зумовлює необхідність надання кваліфікованої соціально-педагогічної підтримки та допомоги.

Об'єкт дослідження: феномен обдарованості підлітків.

Предмет дослідження: рівень мотивації на досягнення успіху в обдарованих підлітків як соціально-педагогічна проблема.

Мета дослідження: визначити причини виникнення та розвитку соціально-педагогічних проблем у обдарованих підлітків та шляхи їх подолання.

У сучасних умовах розвитку загальноосвітньої школи соціалізація обдарованих учнів є нагальною проблемою, розгляд і розв'язання якої спонукали дослідників до переосмислення проблем соціалізації особистості (І.Бех, М.Боришевський, О.Киричук, Н.Лавриченко та інші); психолого-педагогічних основ формування особистості (І.Булах, Г.Костюк, Н.Кузьміна, Л.Савенкова, О.Савченко В.Рибалка та інші); особливостей соціально-педагогічної діяльності з дітьми та молоддю (І.Зверева, А.Капська, О.Карпенко, Л.Міщик, та інші); проблем професійного становлення особистості педагога та підготовки його до навчально-виховної діяльності (С.Гончаренко, І.Зязюн, М.Євтух, В.Кан-Калик, та інші); підходів до діагностики творчих здібностей учнів (А.Зак, О.Лук, Л.Фрідман та інші); різних напрямків формування творчої особистості вчителя (Ю.Азаров, М.Євтух, Р.Шакурова, А.Щербаков).

Базуючись на сукупності психолого-педагогічних підходів нами визначено обдарованість як індивідуальний когнітивний, особистісний та мотиваційний потенціал, що дозволяє особистості досягти високих результатів в одній або декількох галузях; єдність різноманітних здібностей, що забезпечує найбільш успішне виконання поставлених завдань.

Обдарованість багатогранна, її прояви залежать від віку й характеризуються значною індивідуальністю, яка визначається виключно своєрідним поєднанням різних сфер психіки обдарованої людини. Також, для оцінки обдарованості використовуються різноманітні критерії, такі як: а) вид діяльності й сфери психіки, що її забезпечують; б) міра сформованості обдарованості; в) форма прояву; г) широта прояву в різноманітних видах діяльності; д) особливості вікового розвитку.

Внаслідок цього обдарованість виділяється за: широтою прояву – загальна або спеціальна; типом передбачуваної діяльності – інтелектуальна, академічна, творча, художня, психомоторна (спортивна), конструкторська, лідерська (організаторська) й та ін.; інтенсивності вияву підвищеної готовності до навчання – обдаровані, високообдаровані, виключно або особливо обдаровані (таланти й вундеркінди); виду прояву – явний і прихований той, що не проявився; темпу психічного розвитку – обдаровані з нормальним темпом вікового розвитку або ж із значним його випередженням; вікові особливості прояву – стабільні або ті, що проходять (вікові); особистісним, гендерним (соціально-статевим) та іншими особливостями.

Представлений перелік основних ознак обдарованості дає змогу виокремити кілька напрямків роботи з виявлення чинників, що визначають найефективнішу роботу обдарованих дітей порівняно з їх однолітками, які мають менший рівень розвитку обдарованості. Визначені дослідниками ознаки явно вказують на наявність трьох груп чинників, вплив яких прослідковується в характеристиках обдарованих особистостей. Це фізіологічні чинники обдарованості, психологічні та соціальні.

Дослідуючи проблему феномену обдарованості в науковій літературі, ми дійшли висновку, що такий компонент структури особистості як мотивація на досягнення успіху, тісно пов'язаний з самореалізацією обдарованих підлітків.

З цією метою ми провели практичне дослідження взаємозв'язку між рівнем розвитку обдарованості в учнів та їх рівнем мотивації на досягнення успіху серед учнів восьмого класу. При діагностиці були використані такі методики як "Виключення понять", "Закономірності числового ряду", "Визначення понять" та "Методика діагностики личности на мотивацию к успеху Т.Елерса". На основі отриманих результатів ми зробили висновок, що діти з високим рівнем інтелектуальної обдарованості мають нижчі показники рівня мотивації на досягнення успіху в порівнянні з їх менш обдарованими ровесниками. Слід відмітити, що у відсотковому співвідношенні кількість дівчаток з високим рівнем розумового розвитку переважає кількість хлопчиків. Це може бути пов'язане з більшою старанністю дівчаток, ніж хлопчиків, що спричинена особливостями гендерного виховання.

На основі отриманих результатів діагностики ми виробили подальшу модель роботи з даною групою обдарованих дітей з метою підвищення у них такої особистісної риси як мотивації на досягнення успіху. З цією метою був проведений тренінг "Мотивація результативної діяльності", який сприяв підвищенню у дітей мотивації на досягнення успіху.

Дослідження показали, що обдарованим підліткам притаманний, як правило, низький рівень мотивації на досягнення успіху. Саме це є причиною того, що ці діти мають деякі проблеми із творчою самореалізацією. Тому для успішної соціалізації та реалізації у соціумі обдарованих підлітків важливою є соціально-педагогічна допомога.

Пейчева М.Д.

Бердянський державний педагогічний університет

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент **Губенко О.І.**

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З МОЛОДІЖНИМИ НЕФОРМАЛЬНИМИ ОБ'ЄДНАННЯМИ

Бурхливі соціальні зміни, економічна нестабільність, перехід до ринку праці, падіння реального життєвого рівня населення, соціальне розмежування, знецінення престижних у минулому професій призводять до того, що у молоді складається враження про застарілість ідеалів та цінностей батьків. Соціально-економічне життя стає все більш непередбачуваним, а відсутність сталих поглядів, ідеалів призводять до втрати почуття захищеності у юнацтва, руйнують їх моральні переконання. Ідеали, які намагаються прищепити навчальні заклади, все більше не співпадають із реальним життям. Тому останнім часом молоді люди шукають "соціального прихистку" у неформальних об'єднаннях.

У соціально-педагогічній теорії й практиці означену проблему вивчали Л.Володимиров, А.Герд, І.Башкатов, А.Толстих та інші. Науковцями встановлено, що причинами створення неформальних об'єднань є: реакція на недоліки роботи з молоддю; прагнення проявити самостійність; бажання задовольнити

потреби та інтереси; необхідність у спілкуванні; як прояв молодіжної свідомості й розвитку.

Неформальна група – це індивіди, які взаємодіють один з одним на основі неформальних зв'язків. Як правило, таке об'єднання – відносно невелика кількість індивідів, пов'язаних спільними контактами, цілями і завданнями. У такій групі є лідер, довкола якого об'єднані інші члени. На відміну від формальної групи (реальної або умовної спільноти, що має юридично фіксований статус) неформальне об'єднання не має правового підтвердження [1].

Під терміном "неформальна група" позначають відразу кілька об'єктів, соціальна природа яких є різною. По-перше, це угруповання переважно підліткові, всередині яких організаційні відносини виражені або дуже слабо, або, навпаки, дуже сильно із загрозою використання фізичної сили. Самоціллю подібних неформальних спільностей у більшості є спілкування, а головним внутрішнім принципом – групова солідарність. Такі неформальні групи служать засобом самовизначення, завдяки чому неповнолітній знаходить своє місце у відношенні "я-ми-вони". По-друге, до неформалів сьогодні відносяться учасники різних самодіяльних об'єднань. Серед них – екологічні групи, історико-культурні об'єднання і політичні клуби. По-третє, до неформальних організацій, колективів часто відносять тих, хто включений у масові національні та суспільні рухи [1].

Досліджуючи неформальні об'єднання молоді, Д.Ольшанський наводить їх класифікацію: "музичні" (металісти, брейкери, бітломани, роллінги); "в спорті й довкола нього" (фанати, рокери, секції різних видів боротьби); "правоохоронці" (любера, "афганці", "фураги", "стригуни"); екстремальні угруповання (вуличні, дофеністи, мажори); "філософські" (хіппі, юні марксисты, молоді лєнінці, демократичні соціалісти і т.д.); "політичні" (пацифісти, ностальгісти, панки, чорносотенці "Пам'яті"); на екологічному й екокультурному ґрунті [2].

У дослідженні, проведеному під керівництвом Н.Синягіної, наведені причини, що приводять підлітка у неформальну групу: самотність (27%), нерозуміння батьків (24%), конфлікти між батьками (20%). Респонденти виділили риси характеру, які подобаються їм у підлітках неформальних груп: уміння постояти за себе (54%), сміливість (40%), незалежність (53%) [4].

У роботі з неформальними підлітковими та юнацькими групами особливу увагу слід приділити найбільш актуальним проблемам сьогодення молоді людини віком 15-18 років, серед яких: попередження жорстокості та агресії; профілактика вчинення правопорушень, злочинів; запобігання вживанню алкогольних напоїв, токсичних і наркотичних речовин, тютюнопалінню; профілактика азартних ігор, лихослів'я; превенція переслідувань окремих неповнолітніх; подолання аморальної поведінки.

У соціально-педагогічній практиці існує два основних напрями роботи з попередження й подолання асоціального спрямування неформальних груп неповнолітніх: опора на індивідуальну й групову роботу з попередження асоціальних проявів (індивідуальні консультації, групові тренінги); корекцію й втручання в педагогічний процес (індивідуалізація навчання й виховання,

корекція виховних впливів і оптимізація взаємодії керівника групи, педагогів з учнем) [3].

Соціально-педагогічну роботу з неформальними об'єднаннями слід здійснювати за певними етапами: ознайомлення з групою, її лідером і членами; вибір основних показників і критеріїв роботи за результатами здійснення соціального діагнозу; здійснення безпосередньої профілактичної роботи з неформальною групою та її членами; корекція відхилень від соціальних норм поведінки; аналіз результативності соціально-педагогічної роботи з неформальним об'єднанням неповнолітніх [3].

Отже, соціально-педагогічна робота з неформальними об'єднаннями дозволить попередити, вчасно виявити та вирішити проблеми, що виникають всередині об'єднання та при взаємодії його з оточуючими.

Література

1. Косарецкая С.В. О неформальных объединения молодежи / С.В.Косарецкая, Н.Ю.Синагина. – М.: Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2004. –159 с.
2. Ольшанский Д.В. Неформалы: Групповой портрет в интерьере / Д.В. Ольшанский – М.: Педагогика, 1990. – 192 с.
3. Соціальна робота з дітьми та молоддю: проблеми, пошуки, перспективи // За заг.ред. Пінчук І.М., Толстоухової С.В. – К.: УДЦССМ, 2000. – Випуск 1. – 276 с.
4. Технологии социальной работы с детьми и подростками: Сб. статей / Под ред. В.Н. Каласьева. – СПб., 2001.– Выпуск 1. – 264 с.

Петрук К.

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент **Мельник Л.П.**

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОГО БАТЬКІВСТВА ЗАСОБАМИ СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ

Актуальність теми: Сьогодні соціальна реклама є досить новою та малодослідженою проблемою у вітчизняній соціальній та соціально-педагогічній роботі. Недосконалість законодавчої бази, відсутність контролю за дотриманням правових норм у використанні реклами, недостатній механізм переконання через відсутність відповідних спеціалістів у сфері створення рекламної продукції – все це робить проблему соціальної реклами актуальною.

Актуальність дослідження соціальної реклами ми бачимо як в теоретичній потребі уточнення поняття і місце феномена у ряді існуючих комунікативних практик, так і в практичній значущості проблеми. Зокрема, в рамках нашого дослідження, актуальним є вивчення та створення соціальної реклами на тему усвідомленого батьківства як малодослідженої та вагомої проблеми сьогодення. Саме неусвідомлене батьківство виступає першопричиною сирітства, алкоголізму, схильності дітей до кримінальних дій, асоціальної чи аморальної поведінки.

Метою нашого дослідження був аналіз рівня дієвості та сприймання соціальної реклами серед молоді та ефективність її впливу на формування позитивної установки в контексті усвідомленого батьківства.

Завдання дослідження:

Проаналізувати наявні літературні джерела з питань соціальної реклами як методу формування самосвідомості індивідів.

З'ясувати теоретичні аспекти проблеми формування усвідомленого батьківства.

Розробити зразки рекламної продукції соціального характеру та проаналізувати рівень дієвості соціальної реклами в аспекті проблеми усвідомленого батьківства.

Сформувати позитивну модель поведінки, щодо формування свідомої установки відповідального батьківства через застосування рекламних технологій.

Практичне значення роботи: розроблені зразки соціальної реклами можуть використовуватись як елементи рекламної стратегії з проблеми усвідомленого батьківства при центрах соціальних служб для сім'ї дітей та молоді, дружніх клініках для молоді, відділах дошлюбного консультування при РАГСі.

В Україні відповідно до Закону України "Про рекламу" соціальною рекламою є "інформація будь-якого виду, розповсюджена в будь-якій формі, яка спрямована на досягнення суспільно корисних цілей, популяризацію загальнолюдських цінностей і розповсюдження якої не має на меті отримання прибутку" (ст. 1 Закону).

Дослідженням проблеми соціальної реклами займалися такі науковці як Н.Арацка, Т.Астахова, Л.Березовець, О.Грубіна, С.Ісаєва, Є.Курочкіна. У своїх працях вони підтримують думку, що метою соціальної реклами є прагнення її автора зосередити увагу на важливій суспільній проблемі конкретизувати певне явище.

Відповідно до нашої мети дослідження нами була розроблена соціальна реклама на тему усвідомленого батьківства. Дослідження передбачало використання таких рекламно-інформаційних форм як плакату-образу, буклету та відеоролика.

З метою дослідження і перевірки ефективності впливу даних рекламних зразків на формування позитивної установки щодо усвідомленого батьківства, нами було розроблено і проведено анкетування серед студентської молоді віком 17–23 років. Вибіркова сукупність складалася із 2 груп – це незаміжні юнаки і дівчата та молоді люди, що перебувають у шлюбі.

За результатами анкетування отримано наступні дані: 60% респондентів стверджують, що соціальна реклама стимулює до замислення над власним способом життя; 28% вважають соціальну рекламу дієвою і такою, що змушує відмовлятися від багатьох шаблонів небажаної поведінки; 12% засвідчили байдуже ставлення до реклами соціального характеру.

Дослідження питань усвідомленого батьківства показало наступні результати: 86% опитаних розуміють поняття "усвідомлене батьківство" як бажання подружжя мати дитину, зокрема, це незаміжні молоді люди. Тоді як 14% респондентів стверджують, що це психологічна і матеріальна підготовка

подружжя до народження дитини. Даної точки зору дотримуються молоді люди, що перебувають у шлюбі. 90% респондентів зауважили, що сформована моральна, соціальна і духовна установка перед тим як стати батьками є необхідною умовою. Із них 50% вважають, що найкращу інформацію про виховання дитини можна отримати від власних батьків, 40% зауважили доцільним звернення до психолога у галузі дошлюбного консультування і 10% найкращим джерелом інформації вважають Інтернет-джерела і спеціальну літературу.

Протягом 4 місяців респондентам була представлена соціальна реклама у вигляді плакату-образу, відеоролик та розповсюджені буклети. Після чого було проведено повторне опитування. Досліджувані повинні були у письмовому вигляді дати відповідь на наступні питання: чи стимулює дана соціальна реклама до замислення над проблемою усвідомленого батьківства та формування позитивної моделі поведінки; чи вплинула вона на характер відповідей, що давалися в попередньому опитувальнику; виявити характер впливу зразків рекламної продукції на емоційну сферу респондентів.

Близько 60% опитаних стверджують, що соціальна реклама стимулює до роздумів щодо формування позитивної моделі поведінки; позитивно і яскраво впливає на емоційну сферу. Особливу увагу молодь (46%) звернула на поради, що були зазначені у брошурі, щодо питань усвідомленого батьківства. Таким чином, вагомим елементом формування установки на усвідомлене батьківство є демонстрація соціальної реклами серед цільової аудиторії протягом певного періоду.

Пироговська І.

***Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка***

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент **Сорока О.В.**

ОСОБЛИВОСТІ АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Одним із стратегічних завдань реформування освіти в Україні, згідно з державною національною програмою "Освіта", є формування освіченої, творчої особистості, становлення її фізичного, психічного і морального здоров'я. Розв'язання цього завдання передбачає обов'язкове психолого-педагогічне обґрунтування змісту і методів навчально-виховного процесу, а також вимагає від соціальних педагогів переосмислення свого ставлення до дитини, її потреб, прагнень та бажань. Однак, іноді нам не вистачає знань про ці особистості, на які ми б хотіли орієнтувати свою педагогічну діяльність, адже кожна із них – надзвичайно своєрідна і неповторна.

Та є шлях, який може допомогти пізнати та зрозуміти внутрішній світ дитини – це доволі незвичне для шкільних аудиторій поєднання соціальної педагогіки, творчості, мистецтва та елементів психотерапії.

На думку провідних психологів (Л.С.Виготського, О.М.Васіної, М.Четика, К.Хайді, Ш.Чарлза, Д.Брауна, Дж.Педдера, М.Паркера ті ін.), опанування соціальним педагогом деяких посильних психотерапевтичних прийомів та форм роботи дозволить цілеспрямовано, свідомо та систематично піклуватися про психічний стан учнів. Результати педагогічних пошуків (Деркач О.О., Лебедевої Л.) та аналіз останніх психолого-педагогічних публікацій свідчать, що саме використання мистецтва може стати тим психотерапевтичним фактором, який є цілком доступним для соціального педагога. Синкретичне поєднання елементів арт-терапії, казкотерапії, ігрової, танцювально-рухової та музичної терапії ефективно впливатиме на психічний стан дитини та носитиме не стільки лікувальний, скільки профілактичний і корекційний характер.

Використання арт-терапії у навчальному процесі початкової школи допоможе налагодити ефективну комунікативну взаємодію з учнем у ході спільної художньо-творчої діяльності, більш глибоко пізнати внутрішній світ кожної дитини, відчуті її неповторність, особистісну своєрідність, визначити домінуючі потреби та інтереси, діагностувати емоційний та психічний стан школяра, рівень шкільної та соціальної дезадаптації та побудувати навчально-виховний процес на основі особистісно-зорієнтованого підходу та провідних принципів гуманізації та демократизації.

Метою наукової роботи є розкрити можливості арт-терапії у роботі з дітьми молодшого шкільного віку.

Завдання:

провести діагностику шкільної дезадаптації першокласників;
розробити й апробувати корекційну арт-терапевтичну програму для першокласників.

Методи дослідження: аналіз філософської і психолого-педагогічної літератури; кольорорисуночний тест діагностики психічних станів молодших школярів; тест тривожності Темпла, Амена, Доркі; констатуючий, формуючий експерименти.

Останнім часом можна констатувати становлення нового напрямку розвитку арт-терапії – педагогічного, що передбачає не тільки пошук психічних розладів чи відхилень особистості, а й розглядається швидше як різновид творчої діяльності з деяким "лікувальним ефектом" і полягає в певній "соціальній терапії" особистості та корекції стереотипів її поведінки засобами художньої творчості.

У світлі останніх психолого-педагогічних досліджень, що констатують динаміку зростання тривожності, шкільної та соціальної дезадаптації учнів, виникає потреба пошуку додаткових засобів та методів впливу, якими змогли б скористатися вчителі в процесі класної та позакласної виховної роботи.

У якості методів збору інформації про респондентів нами використувалися психодіагностичні методи. Дослідження проводилося на базі 1-А класу ЗОШ № 7 м.Тернополя (34 учня) протягом вересня-жовтня 2009 року. Як основна діагностична методика для виявлення тривожності у молодших школярів нами використовувалося проєктивне тестування.

Традиційно про рівень адаптації дитини до шкільного навчання прийнято судити, виходячи з психоемоційних і соматичних компонентів першокласників. Психоемоційний компонент рівня адаптації першокласників досліджувався за допомогою методики "Кольорорисуночний тест діагностики психічних станів молодших школярів".

Шукаючи найадекватніші форми використання арт-терапевтичних технік у навчально-виховному процесі початкової школи, ми вирішили вдатися до інтеграції різних видів мистецтв, а саме, ігрової терапії, образотворчої терапії, казкотерапії у навчально-виховному процесі початкової школи.

Враховуючи психологічні особливості дітей молодшого шкільного віку (6-7 років), нами було проведено комплекс корекційних ігрових занять, мета яких полягала у зниженні рівня тривожності у першокласників (12 занять).

У запропонованій корекційній програмі використовувались наступні методи й техніки: рольові ігри; образотворча терапія; моделювання зразків поведінки; казкотерапія.

Варто зазначити, що тривожність у дітей, які пройшли курс арт-терапії у поєднанні з казко- та образотворчою терапією, достовірно знизилася. Після корекції у дітей практично не спостерігалось показників високого рівня тривожності.

Таким чином, використовуючи методи арт-терапії, нам вдалося довести результативність корекції рівня тривожності у дітей молодшого шкільного віку. Розроблена корекційна програма щодо подолання дезадаптації першокласників може бути використана соціальними педагогами і практичними психологами у професійній діяльності.

Підкамінна Ю.

Харківський гуманітарно-педагогічний інститут

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент **Рассказова О.І.**

ВИВЧЕННЯ ФЕНОМЕНУ ГЕМБЛІНГ-ЗАЛЕЖНОСТІ У РОБОТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

Сьогодні все частіше мінливе та непередбачуване життя, економічні та соціальні негаразди, психологічна напруга, стреси призводять до перенавантаження людини. Незадоволення реальним життям та бажання відпочити від його ускладнень є однією з найважливіших потреб у житті сучасної людини, причому способи та форми відходження від реальності, які може обрати особистість, є надзвичайно різноманітними та не завжди соціально позитивними, а іноді навіть мають патологічний характер. Однією з таких форм є адиктивна поведінка, коли життя людини, її стан, інтереси та звички починають залежати від певного фактору (наркотиків, алкоголю, їжі, роботи, сексу, азартних ігор тощо).

Сьогодні залежність від азартних ігор, що у науковій літературі визначається як ігроманія, лудоманія і гемблінг-залежність, широко розповсюджена

у світі і, зокрема, в Україні. При чому до участі в азартних іграх залучаються все більш широкі прошарки населення (від підлітків до людей похилого віку, від заможних до бідняків). Цей факт пояснюється різноманіттям видів та форм азартних ігор, які розраховані на різні категорії населення з різним рівнем доходів і інтересами, а також не складністю правил більшості азартних ігор, для участі у яких не потребується особливих умінь, освіти.

У психологічному, педагогічному та соціально-педагогічному аспекті дане явище вже здобуло певної наукової розробки (Лічно А.Є., Жмуров В.А., Шабанов А.Д., Штакельберг О.Ю., Овчарова Р.В.). Виходячи з аналізу праць вчених необхідно відзначити, що попри давню історію та широку розповсюдженість проблеми розвитку у людини залежності від азартних ігор, багато що в появі та розвитку такої адикція у людини залишається недостатньо вивченим та немає чіткого алгоритму дій з профілактики ігроманії.

Результативність профілактики гемблінг-залежності в більшості залежить від рівня готовності спеціалістів до організації даного процесу та від професійної компетентності фахівця.

Термін "професійна компетентність" фахівця – одне з найуживаніших нових понять, що з'явилися в педагогічній науці та освітній практиці нашої країни в останнє десятиріччя. Уведення кожного нового поняття потребує наукового обґрунтування, уточнення, розробки й тлумачення, зокрема педагогами, якщо це стосується збагачення понятійно-термінологічного апарату педагогіки за рахунок тих чи інших понять, які використовуються в різних зарубіжних системах, у міжнародних угодах, інших документах тощо. У Національній доктрині розвитку освіти України в ХХІ ст. (провідному документі розвитку освіти до 2010 р.) серед провідних завдань формування особистості зазначається необхідність набуття компетентності. Освіта в Україні є відкритим соціальним інститутом. Суб'єкти системи освіти співпрацюють з міжнародними інституціями та організаціями, які для здійснення своєї діяльності покликані залучати педагогів, дітей та молодь з метою набуття ними соціальної компетентності й досвіду в питаннях взаєморозуміння, толерантності, побудови спільного європейського дому, культурного різноманіття і водночас для збереження та примноження власних культурних надбань.

На увагу заслуговують ідеї російського педагога А.Хуторського, який визначає освітню компетенцію як сукупність смислових орієнтацій, знань, умінь, навичок і досвіду діяльності учня щодо певного кола об'єктів реальної дійсності, необхідних для здійснення особистісної і соціально значущої продуктивної діяльності. Він визначає загально-предметні, предметні, а також ключові компетенції, які в свою чергу поділяються на ціннісно-смислову, загальнокультурну, навчально-пізнавальну, інформаційну, комунікативну, соціально-трудова та компетенцію особистісного самовдосконалення.

Вітчизняна педагогіка вже має певні напрацювання в цьому напрямі. Проблему компетентності на різних рівнях аналізу розробляють С.Гончаренко (тлумачення явища компетентності), І.Тараненко (компетентність як здатність до найефективнішого застосування знань), А.Василюк (сучасні підходи до компетентності вчителів у Польщі), К.Корсак (цивілізаційна компетентність),

І.Ящук (життєва компетентність особистості), В. Ковальчук (соціальна компетентність учителя), О.Овчарук (європейські підходи до проблеми компетентності), А.Михайличенко, В.Аніщенко (професійна підготовка на основі стандарту компетентності) та ін.

Проблема розповсюдженості серед населення залежності від азартних ігор стала особливо актуальною у нинішній час розвинутих комунікацій. З появою Інтернету, казино стало доступним у кожному домі, де є комп'ютер. Тому, враховуючи всю складність проблеми, до її вирішення потрібно підходити дуже компетентно, а для цього спеціалістам потрібно постійно вдосконалюватися, підтверджувати свій рівень компетентності. А така проблема, як ігроманія, та робота в напрямку щодо профілактики та корекції гемблінг-залежності є важливим напрямом діяльності соціального педагога, який потребує особливої підготовки.

Попович О.

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент **Ворощук О.Д.**

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ

Духовне оновлення України, процес демократизації суспільства, що значною мірою впливають на всі сфери людської життєдіяльності, передбачають створення сприятливих умов для утвердження атмосфери творчості і співробітництва, багатогранного розвитку особистості дитини, її здібностей і талантів.

Саме тому сьогодні актуальним є завдання щодо створення сприятливого соціального середовища для розвитку творчої особистості юного громадянина. Мається на увазі не лише вплив сім'ї, школи, громадськості на формування особистості, а й тих факторів, які важче виявляються, прогнозуються, а саме: творче, культурне, релігійне оточення індивіда, національні традиції, суспільно-економічні явища, засоби масової інформації тощо. За цих умов система соціальної допомоги виступає своєрідним координатором роботи по узагальненню різних впливів на розвиток творчої особистості. В умовах сьогодення обдаровані діти є основним творчим та науковим потенціалом держави, гарантією її соціально-економічного та наукового процвітання. У цьому сенсі виявлення обдарованих першочергова.

Так, до проблеми обдарованості звертались Н.Анікіна, О.Гавеля, В.Ковальова, О.Кульчицька, В.Моляко, Л.Прокопів та ін. Метою нашої статті є вивчити та проаналізувати особливості роботи соціального педагога в Центрі дитячої творчості з обдарованими дітьми.

До завдань соціального педагога, що працює в Центрі дитячої творчості входить: виявлення, навчання і розвиток обдарованих дітей, супровід і підтримка інновацій у роботі з обдарованими дітьми, вивчення вікових і індивідуальних особливостей дитини, робота з сім'ями з питань навчання і розвитку обдарованої дитини, проведення діагностики і прогнозування, а також

розробка рекомендацій, що сприяють оптимальному навчанню і розвитку обдарованої дитини.

Якісною характеристикою кожної особистості є здібності. При діагностиці обдарованості слід визначити рівень розвитку конкретного виду здібностей, віднайти риси характеру, що сприяють творчим успіхам особистості, мотиви, стиль поведінки і спілкування. З метою діагностики обдарованості використали проєктивні та вербальні методики П.Торенса, анкету на визначення здібностей за методикою Хаана і Каффа. Ми виявили, що всі діти, які відвідують ЦДТ обдаровані. Оцінку за інтелектуальними тестами ми доповнили тренінговими методами, спостереженнями, бесідами, опитуваннями.

У результаті спостереження за обдарованою дитиною ми реєстрували такі показники її поведінки у діяльності: допитливість (96%), прояви пізнавальної активності (80%), рівень мовленнєвої продуктивності у спілкуванні (76%), наявність фантазії (97%), вміння розв'язувати певні завдання, схильність до винахідництва (80%).

Задля отримання інформації про внутрішнє спонування та стан здібностей дитини ми використали метод опитування. Так, на запитання щодо улюблених видів занять, то 25% дітей комфортно почувають себе у школі і їх улюблене заняття – навчання; 25% – вдома і допомагати батькам, 50% – на вулиці (включно позашкільні установи) і їх заняття – ігри, музика, малювання. 25% опитаних обговорюють свої плани з дорослим, 20% готові поділитись з однолітками, 10% вважають, що про їх плани, задуми мають знати і дорослі, і однолітки, 35 % вважають, що плани – це їх особиста справа. Діти у поведінці найчастіше наслідують вчителів, батьків, друзів з вулиці. Вихід зі складних ситуацій 45% дітей бачать вдома (підтримка батьків), 25% – в школі (вчителі) і 30% – на вулиці. Як бачимо, обдаровані діти проявляють себе у позашкільному середовищі і вплив на їх розвиток найчастіше мають дорослі. Соціальному педагогу ЦДТ потрібно проводити роботу з батьками і вчителями з виявлення схильності до різного виду занять, прояву творчих поривань, кмітливості і винахідливості.

Діти привітно зустрічають такі форми роботи як тренінги. З дітьми ми провели цікавий і ефективний тренінг креативності. Нами виявлено приховані здібності дітей, також відбулося подолання міжособистих, емоційних, психологічних бар'єрів, що ускладнюють розвиток обдарованих дітей.

Отож, побудова стратегії роботи з обдарованими дітьми у ЦДТ передбачає її всебічне вивчення. Це є одним з першим етапів допомоги соціального педагога обдарованій дитині.

Савіцька Ю.

***Кіровоградський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка***

Науковий керівник: канд. пед. наук, ст.викл. **Кравцова Т.О.**

"ШКОЛА ВОЛОНТЕРІВ" ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛІЗАЦІЇ, РОЗВИТКУ І САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ВОЛОНТЕРА ТА ПРОФІЛАКТИКИ НЕГАТИВНИХ ЯВИЩ

У добу реформування держави, становлення нових соціально-економічних, політичних, культурних відносин все актуальнішим є пошук оптимальних шляхів соціалізації особистості, її соціальний захист, а саме, через волонтерську діяльність молоді, яка є одним із засобів соціалізації та самореалізації особистості.

Зауважимо, що саме тому все більше уваги приділяється розвитку суб'єктних якостей особистості, що відповідає тенденції подальшої гуманізації загально філософських і педагогічних підходів до формування останньої.

У зв'язку з цим, велике значення має вже накопичений досвід у сфері вивчення питань доброчинності та волонтерства завдяки таким ученим як І.Зверєва, А.Капська, Л.Лактінова, Н.Комарова, О.Безпалько, О.Брижовата, С.Толстоухова, О.Яременко, Т.Голованова, І.Пінчук, Р.Вайнола, О.Карпенко, О.Шатохіна та інші [1; 3; 4; 6].

Проте теоретичних та практичних доробок з питань волонтерського руху, волонтерства обмаль, до того ж вони зосереджені в більшості на вивченні цього феномену як важливого ресурсу соціальної роботи.

Тільки поставлене на порядок денний вивчення волонтерства як засобу соціалізації самих учасників волонтерського руху через активізацію та спрямування їхньої діяльності у соціально позитивне русло, механізмів цього процесу, умов, необхідних для більш оптимального його протікання, актуалізує дану проблему.

Саме тому метою даного дослідження є: з'ясувати вплив "школи волонтерів" на формування особистості та створення можливостей для самореалізації її учасників.

Отже, волонтерство – це діяльність, спрямована на допомогу іншим, яка здійснюється не заради грошової компенсації, матеріальної користі й не ґрунтується на примусі; це добровільний вибір, що відображає особисті погляди і позиції; це активна участь громадянина в житті суспільства, що виражається у суспільній діяльності в межах різного роду асоціацій. Волонтерська діяльність студентської молоді сприяє покращенню якості життя, особистому процвітанню й поглибленню солідарності, реалізації основних потреб на шляху до більш справедливого і мирного суспільства, більш збалансованому економічному і соціальному розвитку [2; 7].

Відзначимо, що відбувається комплексний розвиток особистості завдяки використанню різноманітних та нестандартних форм та методів роботи в "Школі волонтерів": лекції, бесіди, колоквиуми, дискусії, семінари –

практикуми, конференції, "круглі столи", ділові ігри, вправи на розв'язання різних особистісних завдань, "мозковий штурм", тренінги, вулична робота, зокрема, вулична ігротека, акції соціального спрямування, тематичні дискотеки, "волонтерський театр", виступи на телебаченні тощо [5; 6].

Волонтер набуває не лише теоретичних знань, а й практичних навичок. Зауважимо, що наш досвід роботи з підготовки волонтерів, дає змогу зробити висновки, що молодь, яка відвідує "Школу волонтерів", набуває навичок спілкування з різними віковими та соціальними категоріями населення, досвід ділового спілкування й ділової поведінки, відбувається розвиток лідерських якостей, розвиток творчості особистості, набуття навичок вирішення проблем та виходу з конфліктних ситуацій, відбувається формування здорового способу життя не лише серед оточуючих, а й в особистості самого волонтера. Крім того, така людина отримує більш глибокі знання з соціальних проблем, більш реальні уявлення про спосіб життя різних верств населення, відбувається самоактуалізація та самореалізація (яка, як відомо за пірамідою потреб за А.Маслоу, є найбільшою та найвищою серед усіх потреб особистості) завдяки переходу до нового, більш активного способу життя, самоствердження через відчуття себе корисним, отримання більш соціально поважного статусу тощо.

Таким чином, відбувається і професійне становлення волонтера, який з легкістю може працювати в соціальній сфері після закінчення "Школи волонтерів", оскільки його діяльність проходить за такими напрямками: соціально-реабілітаційна робота, попередження та подолання негативних явищ у молодіжному середовищі; соціальна опіка і соціальний захист осіб, котрі потребують підтримки; соціальний розвиток молоді та її інтеграція у суспільство.

Відзначимо, що відповідно до поставлених завдань, у ході дослідження було визначено найбільш ефективні засоби вторинної соціалізації та самореалізації студентської молоді та волонтерів, тобто підтверджено гіпотезу про те, що завдяки участі студентської молоді у "Школі волонтерів", відбувається комплексний розвиток особистості молодих людей.

На основі аналізу отриманих даних проведеного дослідження виявлено, що нетрадиційні форми роботи з профілактики негативних явищ здійснюють більш ефективний вплив на формування у молоді адекватного відношення до наркоманії, алкоголізму, тютюнопаління, проституції тощо порівняно зі звичайними формами навчання і виховання у школах та вищих навчальних закладах.

Зауважимо, що ми обґрунтували значення розвитку особистісних якостей та набуття нових знань, умінь, навичок через волонтерську діяльність. Зокрема, слід зазначити, що, наприклад, завдяки участі волонтера у різноманітних формах роботи з людьми, таких як акції, тренінги, "волонтерський театр", виступи по телебаченню тощо, відбувається розвиток таких важливих здібностей, як організаторські та творчі, набуття комунікативних навичок та розвиток лідерських якостей. А вони, в свою чергу, є запорукою кар'єрного та професійного зростання людини. Адже якою діяльністю не займалася б людина, навички ефективного спілкування необхідні їй як у роботі з колегами, підлеглими, вищими посадовими особами, так і з клієнтами, бо кожна людина – індивідуальна та потребує свого підходу. Це стосується й інших навичок, вмінь,

якостей людини, які є необхідними не лише в роботі, а й у повсякденному житті.

Отже, "Школа волонтерів" спрямована на збагачення та розвиток духовного, інтелектуального, культурного, професійного світу особистості.

Література

1. Волонтерство. Порадник для організатора волонтерського руху /Укл. Т.Л. Лях, авт. кол.: О.В. Безпалько, Н.В. Заверіко, І.Д. Зверева, Н.В. Зімовець та ін. – К.: ВГЦ "Волонтер", 2001.
2. Волонтерський рух в Україні: тенденції розвитку / Вайнола Р.Х., Капська А.Й., Комарова Н.Н. та ін. – К.: Академпрес, 1999.
3. Голованова Т.П., Гапон Ю.А. Волонтерство в соціальній роботі як феномен цивілізованого суспільства. – Запоріжжя: ЗДУ, 1996.
4. Організація волонтерського руху у вищих навчальних закладах: Діагностичний інструментарій: Методичні розробки /Укл. Т.О. Рудякевич – Житомир: ЖДУ, 2004.
5. Підготовка волонтерів та їх роль у реалізації соціальних проектів /Заг. ред. І. Звереві, Г. Лактіонової. – К.: Науковий світ, 2001.
6. Технологізація волонтерської роботи в сучасних умовах /За ред. проф. А.Й. Капської. – К., 2001.

Самойленко Н.

*Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К.Д.Ушинського*

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент **Колбіна Л.А.**

ДІАГНОСТИКО-ПРОФІЛАКТИЧНА РОБОТА З ПІДЛІТКАМИ З АДИКТИВНОЮ ПОВЕДІНКОЮ

Актуальність дослідження зумовлена тим, що на сучасному етапі розвитку та становлення українського суспільства особливе занепокоєння викликають поширення наркоманії в молодіжному середовищі, зниження віку, з якого починають вживати наркотичні засоби та психотропні речовини, проникнення наркотиків до закладів освіти. Мають місце непоодинокі випадки виявлення фактів незаконного обігу наркотиків безпосередньо в навчальних закладах та на прилеглих до них територіях, затримання неповнолітніх у стані наркотичного сп'яніння, вилучення наркотичних засобів та психотропних речовин у школах та вищих навчальних закладах. На сьогодні наркоманію зараховують до проблем соціальних. Отже, необхідною складовою роботи з профілактики наркоманії є своєчасне виявлення підлітків "групи ризику" та надання їм психолого-педагогічної допомоги.

У своїй роботі ми звузимо дослідження адитивної поведінки до зловживання суто наркотичними речовинами.

Оскільки вживання наркотичних засобів створює проблему в суспільному житті та здоров'ї особистості, в наукових дослідженнях вчених її розглядають у

сукупності трьох взаємопов'язаних критеріїв: медичного, правового та соціального. Відомо, що залежність організму від уживання наркотичних засобів має загальні особливості, які полягають у подібності проходження стадій звикання. Учені виділяють такі етапи розвитку адиктивної поведінки: етап перших спроб, етап пошукового полінаркотизму, етап вибору переважаючої речовини, етап групової психічної залежності.

Умовно можна виділити чотири основних групи факторів, які сприяють розвитку адиктивної поведінки:

1. Моральна незрілість особистості: негативне ставлення до навчання, відсутність соціально узгодженої активності та соціально значущих установок, вузьке коло й нестійкість інтересів, відсутність захоплень і духовних запитів.

2. Несприятливе мікросередовище: неповна сім'я, сильна зайнятість батьків, спотворені сімейні стосунки, що приводять до неправильного засвоєння соціальних ролей, неправильне виховання.

3. Індивідуально-біологічні особливості особистості: спадкова обтяженість у відношенні психологічних захворювань і алкоголізму, важкі соматичні захворювання в ранньому дитинстві, органічні ураження мозку.

4. Індивідуально-психологічні особливості, нервово-психічні аномалії особистості: низький опір емоційному навантаженню, підвищена тривожність, імпульсивність, схильність до ризикованої поведінки, недостатня соціальна адаптація.

Адиктивна поведінка – це поведінка людини, для якої притаманне прагнення до відходу від реальності шляхом штучної зміни свого психічного стану, завдяки прийому різноманітних хімічних речовин чи постійній фіксації уваги на певних видах діяльності з метою розвитку та підтримання інтенсивних емоцій. У результаті такої поведінки людина існує у своєрідному "віртуальному" світі. Вона не тільки не вирішує своїх проблем, але й зупиняється в особистісному розвитку, а в окремих випадках навіть деградує.

За результатом проведення анкетування експрес-діагностики наркотичної залежності соціально неадекватної поведінки учнів серед підлітків, 48% школярів 7 класів та 37% 8 класів ніколи не палили і впевнені, що цього не робитимуть. Відповідно ставлення до алкоголю – 10% опитуваних семи-класників та 11% учнів восьмих класів ніколи не пробували спиртних напоїв і в подальшому цього не збираються робити. Майже чверть опитуваних підлітків уживають спиртні напої регулярно (28% та 22% відповідно).

Ставлення до вживання наркотиків категорично негативне. Відповідь одностайна – "не вживав і ніколи не вживатиму" – 100 % опитуваних підлітків. Подібне ставлення до наркотично діючих речовин, зокрема, клею, ацетону, гасу, але з деякими змінами.

Можливо, це пов'язано з тим, що наркотично діючі речовини помилково сприймаються деякими підлітками як такі, що не викликають залежності так швидко, як наркотики.

За результатами діагностичного дослідження 95% семикласників та 91,6% восьмикласників ніколи не обговорювали з близькими друзями можливість спробувати наркотичні речовини. Проте 5% учнів шостих класів мали розмову

з друзями щодо бажання спробувати ці речовини. 8,4% опитаних дев'ятикласників відповіли, що разом з друзями спробували наркотичні речовини, але в подальшому не планують їх уживати.

За результатами діагностичного дослідження нами було розроблено та проведено тренінг з підлітками 7–9-х класів Одеської ЗОШ I–III ступеня №18 на тему "Профілактика наркоманії", який показав свій позитивний результат. По-перше, більш повними і адекватними стали уявлення, поняття; розширилися інтереси, зросли суспільно-значимі мотиви щодо формування здорового способу життя і відповідної поведінки; мало місце зростання передбачення наслідків своїх вчинків. По-друге, діти підліткового віку переважно навчилися адекватно оцінювати вчинки своїх друзів, однолітків, однокласників, давати адекватну самооцінку, здійснювати самоконтроль у різних ситуаціях.

Отже, аналіз результатів даного дослідження засвідчив, що результат буде ефективним, якщо проводити серед підлітків якомога більше тренінгів та різноманітних заходів з даної проблематики.

Сахневич О.А

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент **Павлик Н.П.**

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ДО СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ

Актуальність представленого дослідження зумовлене низькою ефективністю і цілеспрямованістю соціальної реклами на безпосередню цільову аудиторію. Причинами цього ми виділяємо низку протиріч, що існують в сучасному українському суспільстві: боротьба за здоровий спосіб життя – поширення алкогольної реклами (в тому числі під час трансляції спортивних ігор); застаріле законодавство – новий рівень розвитку засобів масової інформації; внесення поправок до законів – відстрочення терміну виконання цих приписів; розширення мережі інформаційних послуг – негативний соціальний контекст функціонування цих мереж.

Масову комунікацію (одним із засобів якої є реклама) досліджували М.Вебер, Л.Гассуел, К.Ховланд, П.Лазарфельд, К. Левін, І.Катц, К.Розенгерн, З.Неменверт, Дж.Гербнер. Вивченням психологічних прийомів впливу реклами на особистість людини займаються такі науковці як Б. Обретько, О. Снарський, Л. Мельник, А. Марочко та ін.

Тому **завданням** нашого дослідження є: виявлення ставлення до реклами та обізнаність з явищем соціальної реклами студентської молоді.

Емпіричне дослідження проводилося серед студентів Житомирського державного університету імені Івана Франка та Житомирського національного агроекологічного університету.

Використаний метод гніздової вибірки. Кількість респондентів становила 112 студентів.

Було проведено порівняльний аналіз отриманих результатів студентів, що навчаються за спеціальністю "Соціальна педагогіка" та студентів, що навчаються на механічних спеціальностях. Результати можна побачити в таблиці.

Питання	Варіанти відповідей	студенти, що навчаються за спеціальністю "соціальна педагогіка"	студенти, що навчаються на механічних спеціальностях
Чи довіряєте ви рекламним зверненням	так	3,5%	3,7%
	так, але не завжди	26,7%	22%
	так, але дуже рідко	42%	44,4%
	не довіряю жодним рекламним зверненням	28%	30%
Якщо так, то якій більше?	тій рекламі, де продукцію рекламують діти	8,7%	3,7%
	там, де продукцію рекламують знаменитості		22%
	де продукцію рекламують пересічні громадяни	10,5%	7,4%
	довіряють більше лише тій рекламі, що відповідає їх потребам	59,3%	77%
Як ви відноситеся до заборони транслявання спиртних напоїв на телебаченні	позитивно	62%	81,5%
	вважають, що ця заборона не мала сенсу	20,7%	26%
	не розуміють, навіщо вводити такі заборони	1,1%	3,7%
	все одно	16%	7,4%
Соціальна реклама на вашу думку – це	це інформація, що спрямована на досягнення суспільно-корисних цілей	38,2%	44%
	це комерційна реклама	8%	11%
	це реклама, що носить політичний контекст	2,3%	22%
	це реклама, що висвітлює соціальні проблеми сучасності	52,9%	22%
На вашу думку, соціальна реклама на сьогоднішній день	є непотрібною	5,8%	15%
	розвивається	40,7%	33%
	занепадає	5,8%	-
	стає популярною	38,4%	44%
Соціальна реклама для вас асоціюється з	радістю	-	3,7%
	образою	-	-
	тривоною	23,3%	7,4%
	роздратуванням	7%	26%
	надією	61,6%	77%
Якби ви створювали соціальну рекламу, то присвятили б її	безробіття	26%	26%
	опіці над людьми похилого віку	8%	-
	дитячій інвалідності	36%	15%

проблемі	економічним проблемам	16%	40,7%
Які законодавчі акти вам відомі, що регулюють рекламну діяльність	закон України "Про рекламу"	18,6%	18,5%
	Положення про соціальну рекламу в системі соціальних служб для молоді України	3,5%	-
Які механізми впливу реклами на споживача вам відомі		переконавання, навіювання, емоційне зараження, порівняння, гіпноз, шок, НЛП, 25-й кадр, та інші	різноманітні акції(26%)

Роблячи висновок варто зазначити, що студентська молодь в переважній більшості позитивно відноситься до соціальної реклами та перспектив її розвитку. Але, на жаль, соціальна реклама на сьогоднішній день, не має значного впливу на пересічних громадян. Тому може слугувати і той приклад, що студенти, які навчаються на механічних спеціальностях, співвідносять соціальну рекламу з комерційною та політичною.

Незважаючи на пільги, які надаються виробникам соціальної реклами, все ж ми маємо мало зразків такої реклами. Особливо це стосується телебачення. Постійно поновлює ряди соціальної реклами Фонд Олени Франчук "АНТИСНІД". Ще однією рекламною спробою була реклама острову Хортиця, але, досить часто, після даного ролику вмикали рекламу також Хортиці, але вже горілчаного виробу, тому і суть соціальної реклами, відходила на задній план, або ж просто затиралась. Були також інші спроби соціальної реклами, але вони були малоефективними. Тому, серед проблем неефективності соціальної реклами ми виділили:

- невідповідність інформації віку реципієнтів;
- мала доступність;
- неякісне виготовлення реклами;
- неврахування гендерного аспекту;
- відсутність висококваліфікованих фахівців, що цікавляться розробкою реклами в соціальній сфері.
- наголос на негативі, а не на позитиві, що відштовхує від сприймання інформації.

Семенюк М.

Київський міський педагогічний університет імені Бориса Грінченка

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент **Веретенко Т.Г.**

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-ВОЛОНТЕРІВ ДО СОЦІАЛЬНО-КОРИСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Одна з умов забезпечення соціально-педагогічної діяльності – це достатня кількість людських ресурсів для вирішення таких проблем як-то: профілактика наркотичної залежності, ВІЛ/СНІДу та ризикованої поведінки молоді, соціальна реабілітація дітей з особливими потребами, ресоціалізація осіб, які повернулись з місць позбавлення волі, соціальний супровід прийомних сімей тощо. На жаль, кадрове забезпечення закладів соціальної сфери не відповідає вимогам сьогодення, не вистачає професійно підготовлених фахівців для реалізації різних напрямів соціально-педагогічної діяльності. Саме тому останнім часом в Україні активно стимулюється благодійна діяльність та розвивається волонтерський рух.

Волонтерський рух в Україні – одна з найефективніших форм роботи з молоддю. Він є невичерпним джерелом набуття громадянської освіти, дає людині можливість реалізувати себе у служінні суспільству, тому швидко поширюється. Зростає кількість громадських об'єднань і організацій, діяльність яких спрямована на надання соціальної допомоги різним верствам населення.

Сьогодні у державі функціонують такі досить потужні Центри волонтерського руху як:

Координаційна рада з питань розвитку та підтримки волонтерського руху при Міністерстві праці та соціальної політики;

Всеукраїнський громадський центр "Волонтер";

Ресурсний центр розвитку громадських організацій "Гурт";

Український державний центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та ін.

Роль волонтерства у соціальній сфері визнана на державному рівні, що знаходить своє підтвердження в окремих законодавчих документах, зокрема, у законах України "Про соціальну роботу з дітьми та молоддю", "Про соціальні послуги", в яких добровільна праця волонтерів визнається як необхідна та суспільно корисна.

Питання доброчинності та волонтерства у вітчизняній науці і практиці досліджували О.Безпалько, О.Брижовата, Р.Вайнола, І.Грига, М.Дейчаківський, Л.Дума, З.Зайцева, А.Зінченко, І.Зверева, Н.Заверико, І.Іванова, Н.Івченко, А.Капська, О.Карпенко, Л.Коваль, Н.Комарова, О.Кузьменко, О.Лисенко, Т.Лях, В.Назарчук, І.Пінчук, Ф.Ступак, С.Толстоухова, І.Трубавіна, О.Шатохіна, О.Яременко.

Вітчизняні дослідники спрямовують свою увагу на зміст волонтерства, принципи та практичний досвід організації волонтерської діяльності, питання практичної підготовки волонтерів до роботи з різними категоріями населення.

Особливість волонтерського руху в Україні полягає у тому, що найчисельнішою групою волонтерів, які працюють у соціальній сфері, є учнівська та студентська молодь.

Так, у вересні 2008 року була заснована школа волонтерів при Інституті психології та соціальної педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка спільно з Всеукраїнським громадським центром "Волонтер" у рамках проекту "Школа добрих звичок" для вихованців притулків м.Києва та Київської області.

Основними завданнями школи волонтерів є: сприяння зайнятості студентської молоді у волонтерській діяльності; створення умов для підвищення рівня кваліфікації волонтерів; популяризація волонтерського руху серед студентів; створення умов для підвищення якості послуг, які надаються студентами-волонтерами; сприяння удосконаленню студентами своїх знань, умінь та навичок з психології та соціальної педагогіки.

Студенти, які займаються у школі волонтерів, мають широкі можливості для реалізації свого потенціалу, а саме: безпосередня робота з дітьми різних категорій, що перебувають у спеціалізованих закладах; проведення та організація багаторазових акцій; співпраця з засобами масової інформації щодо висвітлення діяльності волонтерів з метою сприяння розвитку волонтерського руху; активна участь у роботі школи волонтерів.

Отже, виникає потреба в організації школи волонтерів на базі вищих навчальних закладів, де волонтери-студенти можуть здобути знання, необхідні їм для подальшої діяльності, взяти участь у розробці програми тренінгових занять з ними, що створить умови для реалізації їх умінь, талантів та найкращих особистих якостей, отримати супервізію досвідчених фахівців.

Сидорчук М.С.

НПУ імені М.П.Драгоманова

Науковий керівник: викл. **Соляник М.Г.**

ВОЛОНТЕРСЬКА МОЛОДІЖНА СТУДІЯ ЯК ЕФЕКТИВНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

Проблема збереження і зміцнення індивідуального та громадського здоров'я населення набула останнім часом значної актуальності в усьому світі. Значною мірою це стосується й України. Природно, що особливу турботу викликає здоров'я молодого покоління – найбільш перспективної частини суспільства.

Саме тому є досить важливим підібрати доступні та ефективні методи навчання, які дали б змогу сприяти формуванню відповідального ставлення до здоров'я, активізувати внутрішній потенціал для протидії негативним звичкам, надати можливість розібратися з наслідками впливу різних факторів на стан здоров'я людини та сформувати необхідні навички для ведення здорового способу життя серед молоді [3].

Незаперечним фактом є те, що спосіб життя кожної людини формується в молодому віці. Очевидно, що запровадження здорового способу життя може позитивно вплинути на стан здоров'я не лише дітей і молоді, а й усього населення країни [4].

Одним із ефективних методів формування здорового способу життя молоді є метод є "рівний-рівному", що розуміє під собою процес, завдяки якому добре навчені та зацікавлені молоді люди проводять неформальні чи організовані освітні заходи зі своїми однолітками (людьми такого ж віку, походження чи

тими, що мають такі ж самі інтереси) протягом певного періоду життя, які спрямовані на розвиток їх знань, відносин, уявлень та навичок, а також на покращення їх можливостей нести відповідальність та захищати власне здоров'я.

Група однолітків, з якою спілкується молода людина, має великий вплив на стиль її поведінки. Це справедливо у відношенні як ризикової, так і безпечної поведінки. Навчання за методом "рівний-рівному" використовує цей вплив однолітків позитивним чином. Основу такого навчання складає довіра, авторитет, якого заслуговує молодь. Молоді люди, які беруть участь у навчанні за методом "рівний-рівному", часто віддають належне факту, що спілкування між однолітками та тими, що навчаються, в цьому випадку стає легше. Викладачі та учні мають спільні інтереси, надають перевагу одній і тій самій музиці, одним і тим самим відомим людям, користуються однією мовою, говорять на одні і ті самі теми та мають однакові рольові потреби [1].

Метод "рівний-рівному" став предметом дослідження як зарубіжних, так і вітчизняних вчених, таких як: І.Беха, В.Грушка, І.Лисенка, О.Петрика, М.Рибачука, Л.Сущенко та ін. Незважаючи на високу результативність згаданих наукових досліджень, варто підкреслити, що в них перевага надається навчальним засобам формування у студентів здорового способу життя і недостатньо використовуються можливості соціально-педагогічної роботи для розв'язання поставленої проблеми, зокрема, позитивний вплив і досвід волонтерської діяльності в залученні юнаків та дівчат до здорового способу життя.

Об'єкт нашого дослідження: формування здорового способу життя у молодіжному середовищі.

Предмет дослідження: форми та модель роботи з формування здорового способу життя серед студентської молоді.

Мета дослідження: розробити модель формування здорового способу життя серед студентської молоді за методом "рівний-рівному".

У ході дослідження поставлено такі **завдання:**

- визначити особливості запровадження здорового способу життя серед студентської молоді;

- виявити ефективні форми та методи навчання молоді здоровому способу життя;

- розробити модель по формуванню здорового способу життя за допомогою волонтерської діяльності.

Серед студентів першого курсу було проведено опитування з метою вивчення актуальних питань для молоді, за яким було визначено, що таким виступає здоровий спосіб життя та його формування.

Нами було проведено дослідження серед студентської молоді, яке передбачало проведення тренінгів за методом "рівний-рівному" та читання лекцій на тематику здорового способу життя..

Як показала практика, запропонований нами метод є доступнішим та ефективнішим у формуванні здорового способу життя порівняно з іншими методами навчання, оскільки така освіта розширює можливості молодих людей: дає їм можливість брати участь у процесах, які безпосередньо

стосуються їх самих, а також право на доступ до інформації та послуг, необхідних для захисту їх власного здоров'я.

Результати дослідження спонукали нас до створення волонтерської студії за методом "рівний-рівному" на базі нашого Інституту соціальної роботи та управління і Центру здорового способу життя Державного інституту розвитку сім'ї, молоді та спорту при Міністерстві України у справах сім'ї, молоді та спорту, яка працює у напрямку здорового способу за методом "рівний-рівному", та розроблено програму по роботі з молоддю, яка включає в себе проведення тренінгів на тематику здорового способу життя серед учнівської та студентської молоді.

Метою діяльності волонтерської студії є: популяризація здорового способу життя серед дітей та молоді в Україні; розвиток тренерської діяльності на волонтерських засадах; сприяння формуванню сприятливого соціального середовища для впровадження ідеології здорового способу життя серед молоді; профілактика негативних явищ у молодіжному середовищі. **Завданнями студії є:** розробка та проведення тренінгів за методом "рівний-рівному" по формуванню здорового способу життя серед учнівської та студентської молоді.

Література:

1. Зимівець Н.В., Лещук Н.О. та ін. Методика освіти "рівний-рівному": Навч.-метод. посібник. – К.: Навчальна книга, 2002. – 127с.
2. Оттавська Хартія за пропаганду здорового способу життя. Матеріали міжнародної конференції з пропаганди здорового способу життя. 17-21 листопада 1986р., Оттава, Онтаріо, Канада.
3. Формування здорового способу життя молоді. Проблеми, перспективи. – К.: Український інститут соціальних досліджень, 2000.
4. Формування здорового способу життя: активна участь молоді / Н.М.Комарова, А.Г.Зінченко, Д.М.Дікова-Фаворська та ін. – К. Український інститут соціальних досліджень, 2005. – 88с. – (Формування здорового способу життя молоді; Кн. 10).

Сініцина Ю.Ю.

Національний університет біоресурсів і природокористування України.

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент **Сахневич В.І.**

ДЕВІАНТНА ПОВЕДІНКА ПІДЛІТКІВ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Підлітковий вік викликає особливий інтерес вчених. Через свої яскраві характеристики його часто називають "важким віком". Саме в підлітковому віці у хлопчиків і дівчаток спостерігається *девіантна поведінка*, яка має характер відхилення від прийнятих у суспільстві норм і правил. Розрізняють такі види девіантної поведінки: та, що відхиляється від норми психічного здоров'я і яка, відхиляється від морально-етичних норм людського суспільства [2, с. 74].

Питанню девіантної поведінки присвятила увагу низка вчених, у науковому доробку яких – підходи до пояснення причин виникнення девіацій:

умови сімейного виховання та міжособистісної взаємодії (А.Коуен), негативна соціальна реакція (Е.Лемерт, Г.Беккер, Е.Гофман), регулювання соціальних норм (Е.Дюркгейм, Ф.Нант) та ін. А вітчизняні дослідники девіантних проявів (Зейгарник Б.В., Личко А.Є., Максимова Н.Ю., Захаров А.Н., Гройсман А.Л.) внаслідок соціально-психологічної деформації особистості поділяють відхилення на *раптові, неочікувані, зумовлені своєрідністю вікових* (переважно підліткових) особливостей та *девіантну поведінку як результат та прояв тривалого процесу деформації особистості* [3, с. 51].

Вчені встановили, що людина не народжується девіантною, а стає такою поступово в процесі своєї життєдіяльності. Окрім того, вони також наголошують, що саме *підлітковий вік* є найбільш сприятливим для різноманітних форм прояву девіацій [2, с. 120]. Відхилення від соціальних норм у підлітковому віці (за Овчаром О. М.), не дивлячись на велику різноманітність, мають деякі загальні причини – це: *соціальна нерівність, морально-етичний чинник девіантної поведінки та навколишнє середовище* [4]. Поширеним проявом девіантної поведінки є *агресія* (лат. *aggressio* – напад), що означає фізичну або словесну поведінку людини, спрямовану на пошкодження або зруйнування. З метою вияву агресивності і з'ясування емпатійних здібностей у підлітків нами було проведено дослідження (за опитувальником Басса-Дарки) і анкетування (за В.В. Бойко). За одержаними результатами методики Басса-Дарки нами зроблені такі висновки: у підлітків 13–15 років відхилені від норми показники агресії, в нормі вона лише у 38 % опитаних, у 32% – низька, а у 30% – висока. Ворожість в нормі лише у 32% респондентів, у 2% – низька і у 64% – висока ворожість. Щодо емпатійності підлітків, то у 74% вона занижена, 14% мають дуже низький рівень і лише 10% респондентів притаманний середній рівень емпатійності. Оскільки агресія та ворожість – прямий і поширений вияв девіантності, то сучасні підлітки схильні до девіантної поведінки. Підліткам з девіантною поведінкою потрібна допомога в соціальній адаптації, оволодінні соціальними ролями, культурно-моральними нормами і цінностями, соціальна підтримка.

З метою подолання девіантної поведінки підлітків доцільно використовувати такі види допомоги: *соціально-медична, психолого-педагогічна, правова, матеріальна та інформаційна* [1, с. 20–21]. Формами соціально-психологічної допомоги в роботі з девіантними підлітками є профілактика й корекція когнітивних розладів у формі *вправ і ігор*. Рання профілактика, тобто попередження девіантної поведінки, може дати більш ефективний результат. Психолого-педагогічні засоби профілактики й корекції девіантної поведінки дають вагомий ефект, якщо застосовуються у формі сполученого сугестивного та когнітивного впливу [5, с. 213].

Література:

1. Діяльність центрів соціальних служб для молоді України : сучасний стан і перспективи розвитку. – Київ. – 1999.
2. Максимова Н.Ю. Психологія девіантної поведінки: підручник / Н.Ю.Максимова. – К. : Вид-во Київ. ун-ту, 2008. – 248 с.

3. М'ясоїд П.Я. Загальна психологія: навч. посіб. / П.Я. М'ясоїд. – К. : Вища шк., 2004. – 487 с.

4. Овчар О.М. Щодо суті девіацій в поведінці людей / О.М. Овчар. // Наукові записки. Національний університет Острозька академія // Серія "Психологія і педагогіка". – Острог, 2001. – Вип. 2 – С. 41-48.

5. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія : посібник / Л.Е. Орбан-Лембрик. – К. : Академвидав, 2003. – 448 с.

Скиба М.

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент **Майборода Г.Я.**

ВИКОРИСТАННЯ МЕДІА РЕСУРСІВ У СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПІДЛІТКІВ В ІНТЕРНАТНИХ ЗАКЛАДАХ

За даними державного комітету статистики в Україні на 2009 рік налічується близько 100679 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Під опікою родичів знаходиться близько 61600 дітей, інші знаходяться у державних закладах піклування, перебування в яких значно впливає на їх процес соціалізації. Досвід педагогів, які працюють у закладах інтернатного типу, результати психологічних та соціологічних досліджень свідчать, що вихованці цих закладів є не готовими до самостійного життя в суспільстві, безпорадними при вирішенні проблем дорослого життя.

Значним джерелом інформації для підлітків в інтернатних закладах є медіа. Але серед цієї категорії дітей спостерігається бездумне, "всеїдне" поглинання інформації з медіа ресурсів, яке призводить до продукування негативних стереотипів поведінки, інтеграції в асоціальні групи, неможливості протистояти негативним впливам середовища[4].

Оскільки діти, позбавлені батьківського піклування виховуються в умовах інтернатних закладів, тобто в умовах закритого соціального інституту, то і процес соціалізації цих дітей має ряд специфічних особливостей.

Якщо загалом розглянути негативні чинники, які затримують та деформують соціалізацію вихованця інтернатного закладу, то їх умовно можна розподілити на групи: психотравмуючі чинники, соціально-педагогічні чинники, економічно-територіальні [2].

В умовах ізоляції інтернатної системи виховання дія механізмів дещо деформується. Слід зазначити, що у цьому випадку вагомим фактором соціалізації виступають засоби масової комунікації, оскільки вони одночасно є окремим механізмом як інститут соціалізації, так і складовими факторами впливу інших механізмів. Тому мас-медіа виступає одним із найвпливовіших чинників соціалізації. Отже, поряд з традиційними видами роботи з підлітками в інтернатних закладах, доцільно буде звернутись до досвіду медіа-освіти – напряму в педагогіці, що виступає за вивчення закономірностей масової комунікації і має на меті розвиток критичного мислення, набуття досвіду

взаємодії із засобами масової комунікації, розвиток комунікативних та творчих умінь, кращу інтеграцію в інформаційне суспільство. Основними засобами роботи з дітьми в аспекті медіа-освіти є медіа-ресурси [4].

Медіа-ресурси – це друковані чи електронні джерела інформації. Вони поділяються на друковані (газети, журнали, буклети, книги), аудіовізуальні (радіомовлення, кіно, музика, телебачення, відеозаписи) [3].

Аудіовізуальні ресурси як фактори впливу на соціалізацію підлітків в інтернатних закладах, мають безліч цікавих медійних об'єктів для пізнання, тому саме на роботу з цими ресурсами слід звернути увагу при роботі з цією категорією дітей.

Модель соціалізації у медіа-просторі передбачає два етапи: архетипний(сприйняття медіа інформації) та інструментально-когнітивний(втілення в життя сприйняті рольові позиції медійних об'єктів) [1].

Робота з медіа-ресурсами передбачає впровадження різних методів їх використання. У найбільш загальному вигляді ці методи можна розділити на: 1) "метод аналізу медіа-тексту"; 2) "метод створення медіа-тексту"; 3) "метод зображення медіа-тексту"[5].

Дослідження було проведено на базі Шполянської школи-інтернату I-III ступенів. У ньому взяли участь 56 дітей. Метою нашого дослідження є аналіз впливу медіа-ресурсів на соціалізацію підлітків в інтернатних закладах. На підготовчому етапі було проведено діагностичну роботу, яка дала змогу виявити основні проблеми соціалізації дітей в умовах інтернатної системи виховання та дізнатись особливості сприйняття аудіовізуальної інформації цієї категорії дітей.

На формуючому етапі дослідження діти безпосередньо працювали з медіа-ресурсами в ході роботи відео клубу "Друзі". Діяльність кіноклубу "Друзі" передбачала наступну схему: вибір медіа-ресурсів, переважно з кінопродукції; розробка кіноафіш; оформлення приміщення та робота з ведучими; колективний перегляд; обговорення сприйнятої інформації; творчі завдання для учасників клубу.

У роботі з підлітками в інтернатних закладах ми використовували наступні технологічні прийоми: замороження кадру; початок і кінець; привабливання аудиторії; імітація.

Повторний констатуючий етап діагностики проблем вихованців інтернатних закладів показав ефективність введення роботи з медіа-ресурсами в процес соціалізації дітей цієї категорії.

Результати дослідження засвідчили, що медіа-ресурси необхідно використовувати у соціально-педагогічній роботі з метою підготовки вихованців інтернатних закладів до самостійного життя.

Література

1. Бондаренко С. В. Социальная система киберпространства как новая социальная общность / С. В. Бондаренко // Научная мысль Кавказа. – 2002. – № 12. – С. 32–33.

2. Виноградова Е. В. Особенности межличностных отношений в детских домах и школах-интернатах / Е. В. Виноградова. – М. : Просвещение, 1992. – 150 с.
3. Енциклопедія освіти / за ред. В. Г. Кременя. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
4. Латышев Ю. О. Развитие медиа в интернатных учреждениях / Ю. О. Латышев // Медиаобразование. – 2008. – № 2. – С. 52–63.
5. Федоров А. В. Медиаобразование / А. В. Федоров. – Таганрог : Академия, 2007. – 228 с.

Соценко А.

Національний педагогічний Університет ім. М.П.Драгоманова

Науковий керівник: ст. викл. Міхєєва О.Ю.

УСВІДОМЛЕНЕ БАТЬКІВСТВО ЯК УМОВА ПОВНОЦІННОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ

Становище сім'ї як структурної соціальної одиниці значною мірою відображає загальний стан усього суспільства, усі протиріччя й наслідки процесів, які відбуваються в ньому.

Вирішення проблем молодих сімей у галузі освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення, формування в молоді орієнтацій та установок на цінності сім'ї й сімейного способу життя є важливою умовою успішної реалізації здійснених в Україні політичних та економічних реформ, оптимізації процесів відтворення населення, виховання здорового покоління майбутніх громадян. Таким чином, молода сім'я як соціальний інститут, на який в основному покладається вирішення демографічної проблеми й створення найкращих умов для повноцінного розвитку дитини та з яким пов'язуються подальші суспільні перетворення в країні, потребує уважного вивчення та глибокого аналізу основних потреб молоді сім'ї та розробки на цій основі відповідних програм її становлення, розвитку й підтримки.

Актуальність проблеми, популяризація ідеї усвідомленого батьківства й недостатня розробленість цієї проблеми у вітчизняній педагогічній теорії зумовили вибір теми дослідження: **"Усвідомлене батьківство як умова повноцінного розвитку дитини"**.

Аналіз філософської, психологічної, соціально-педагогічної літератури свідчить про наполегливі пошуки вченими умов і механізмів сімейного виховання та відповідального батьківства. Значний внесок у дослідження питань батьківства та сімейного виховання зробили вітчизняні вчені: О.Духнович, О.Запорожець, А.Макаренко, М.Стельмахович, В.Сухомлинський, К.Ушинський та інші. Саме К.Ушинський і М.Стельмахович дали визначення сім'ї як важливого природного осередку, де виховуються діти. П.Лєсгафт у своїх роботах обґрунтував мету, завдання, зміст і методи сімейного виховання.

Серед дослідників, які найбільш плідно займалися вивченням соціології сім'ї, можна назвати насамперед І.Бєстужева-Ладу, Ю.Вишневецького, М.Мацьковського, Т.Шеляг, А.Харчева, І.Ноя, І.Рейса (США); А.Жирар,

Л.Руссель (Франція); С.Гудман, Л.Давідофф, Л. Ірвін, П.Ласлет, Л.Полок, Р.Флетчер (Велика Британія) та багато інших соціологів.

Проблема педагогічної культури батьків, а також просвітницької роботи з батьками, зокрема, з молодими сім'ями, широко представлена в дослідженнях науковців України і країн СНД: Ю.Азарова, Т.Алексєєнко, О.Безпалько, І.Беха, Г.Ващенко, З.Зайцевої, М.Зинов'євої, А.Капської, Т.Медіної, Р.Овчарової, Л.Островської, О.Петровського, В.Постового, І.Трубавіної та ін. Все ж, проблема формування навичок усвідомленого батьківства у молодих сімей не знайшла достатнього висвітлення у працях вітчизняних учених.

Об'єкт дослідження – феномен усвідомленого батьківства.

Предмет дослідження – формування у молодих батьків навичок усвідомленого батьківства соціально-педагогічними засобами.

Мета дослідження – дослідження теоретико-методичних засад та практичного досвіду формування усвідомленого батьківства; розробка соціально-педагогічних тренінгових програм формування навичок усвідомленого батьківства.

Визначена тема дослідження зумовила необхідність вирішення таких **завдань**:

- Охарактеризувати на основі аналізу наукових джерел сутність усвідомленого батьківства як соціально-педагогічного явища.

- Розкрити потреби дітей як основу формування навичок усвідомленого батьківства.

- Здійснити аналіз соціально-педагогічного досвіду формування навичок усвідомленого батьківства в Україні.

- Розробити та впровадити технологію формування навичок усвідомленого батьківства у молодих батьків на базі ДНЗ-ЦРД "Росинка".

При проведенні експериментальної частини роботи, було здійснено комплексний аналіз соціально-педагогічної сутності понять "батьки", "батьківство", "усвідомлене батьківство", основних компонентів батьківства тощо; визначено особливості розвитку дитини на різних вікових етапах; розроблено тренінгові методики розвитку навичок усвідомленого батьківства у молодих батьків. Нами було розроблено тренінгову методику "Усвідомлене батьківство як умова повноцінного розвитку дитини дошкільного віку" та експериментально перевірено її ефективність на базі Вишнівського дошкільного навчального закладу-центру розвитку дитини "Росинка". У дослідженні взяли участь 140 батьків, з яких 70 увійшли до складу контрольної, 70 – до складу експериментальної групи. Тренінг тривав 20 годин і передбачав проведення 10 занять по 2 години кожне. Розроблена нами методика розрахована на батьків, людей, які виконують батьківські функції, а також спеціалістів, які працюють у галузі дошкільного дитинства. Ефективність експериментальної методики доведена і графічно представлено у вигляді рисунків.

Література

1. Алексєєнко Т.Ф. Основні концепції та філософія змісту виховання батьків // Почат. школа. – 1996.

2. Вачков И.В. Основы технологи группового тренинга. – М.: Ось. – 2000. – 224 с.
3. Зверева І.Д. Соціально-педагогічна робота з дітьми та молоддю в Україні: теорія та практика. – К.: Правда Ярославичів, 1998. – 333 с.
4. Лисовский В.Т. Молодежь: любовь, брак, семья. (Социологическое исследование). – СПб.: Наука, 2003. – 368 с.

Станченко К.

РВНЗ "Кримський гуманітарний університет"

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент **Богінська Ю.В.**

ОСОБЛИВОСТІ ДИТЯЧО-БАТЬКІВСЬКИХ ВІДНОСИН У НЕПОВНИХ СІМ'ЯХ

Постановка проблеми. Серйозні соціально-економічні та духовно-моральні труднощі сучасного життя є істотним фактором, який дестабілізує традиційні сімейні відносини. Зросла кількість розлучень, а в зв'язку з цим - кількість неповних сімей. У монобатьківських сім'ях у дитини відсутня можливість знайомитися із зразком нормальних сімейних взаємин, що тягне за собою односторонній характер психічного розвитку дитини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Головна тенденція у розвитку інституту сім'ї останніх років відзначена А.Харчевим і полягає у факті "розділення батьківства та сім'ї", точніше шлюбу, і знаходить вияв у поширенні неповних (перш за все материнських) сімей [6]. О.Бондарчук зазначає процес трансформації сучасної сім'ї як соціального інституту, послаблення виховного потенціалу сім'ї та її дезорганізації [1]. У працях І.Прибиткової розкрито взаємозв'язок структури сім'ї і демографічна ситуація в Україні [5].

Основна мета статті: проаналізувати соціально-психологічні проблеми дитячо-батьківських відносин у неповній сім'ї.

Виклад основного матеріалу дослідження. У дослідженні брали участь 35 підлітків у віці від 12 до 15 років, 11 з яких виховуються у неповній сім'ї, з них – 6 дівчаток та 5 хлопчиків.

Причиною неповних сімей є розлучення батьків. Результати проективної методики "Малюнок сім'ї" [7] свідчать, що діти, які пережили розлучення батьків порівняно недавно (рік і менше) виявляють по відношенню до близьких і навколишніх людей агресивність і ворожість. У сім'ях, період розпаду яких складає 3-6 років, дитина ідентифікує себе з батьками, відчуває свою приналежність до родини, однак присутні також емоційна напруженість, почуття неповноцінності в сімейній ситуації.

За допомогою методики "Метод комплексної експрес-діагностики особливостей сімейної атмосфери, сімейного виховання і ставлення батьків до дітей" (МЕДОС) Р.Овчарової (шкала "Самодіагностика типового сімейного стану") [4] визначено рівні почуття провини, тривожності та нервово-психічного напруження дітей з повних і неповних сімей, а також інтегральний показник сімейної тривоги як типового стану дітей. В цілому загальні середні бали прояву почуття провини у підлітків з повної і неповної сім'ї фактично

однакові. Порівняльний аналіз рівнів прояву тривожності у підлітків з повних та неповних сімей представлено на рис. 1.

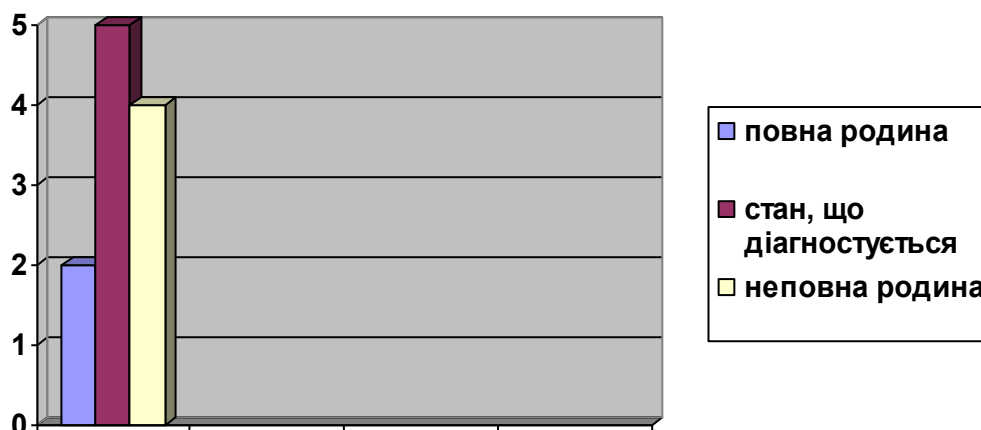

Рис. 1. Рівень тривожності дітей з повної та неповної сімей

Рівень нервово-психічного напруження підлітків з повних та неповних характеризується як досить високий.

Згідно з інтегральним показником сімейна тривога як типовий сімейний стан діагностується у дітей молодшого підліткового віку з неповної (материнської) родини.

За допомогою особистісного опитувальник "Я-концепція" Е.Пірса і Д.Харріса (шкала "Положення в сім'ї") [4], виявлено, що для дітей з повних і неповних сімей характерно високий рівень задоволеності своїм становищем у сім'ї.

Висновки. З отриманих емпіричних даних випливає, що формування емоційно здорової дитини залежить від її спілкування з обома батьками, діти з неповних сімей потребують психологічної допомоги. Особливо мають потребу в цьому діти, чий батьки нещодавно розлучилися, тому що ця ситуація є для них психотравмуючою.

Література

1. Бондарчук О. І. Психологія сім'ї: Курс лекцій. – К.: МАУП, 2001. – 96 с.
2. Голод С. И. Будущая семья: какова она? – М.: Знание, 1990. – 64 с.
3. Денисенко А. Л. Роль сім'ї у вихованні дітей / Денисенко А.Л. // Соціально-педагогічна робота. – 2007. – № 9. – С.42 – 45.
4. Овчарова Р. В. Справочная книга социального педагога. – М.: ТЦ Сфера, 2004. – 480 с.
5. Прибиткова І. Демографічна ситуація в Україні в дзеркалі Всеукраїнського перепису населення 2001 року // Соціологія ТММ. – 2002. – № 3. – С. 138 – 139.
6. Харчев А. Г. Социология воспитания. – М.: Политиздат, 1990. – 125 с.
7. Хоментаскас Г. Т. Использование детского рисунка для исследования внутрисемейных отношений // Вопросы психологии. – 1986. – № 1. – С. 165 – 170.

Степура Ю.
Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г.Короленка
Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент **Сайко Н.О.**

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ПРОБЛЕМ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ

Впродовж багатьох століть поняття "обдарованість" є предметом дискусії різних галузей наук. Цій проблемі присвятили свої дослідження Б.Г.Ананьєв, Д.Б.Богоявленська, А.Й.Капська, О.І.Кульчицька, Н.С.Лейтес, О.М.Матюшкін, В.О.Моляко, Р.О.Пономарьова-Семенова, С.Л.Рубінштейн, Б.М.Теплов, В.Д.Шадріков, І.В.Козубовська, І.І.Мигович, Дж.Гілфорд, Дж.Рензуллі, Р.Стернберг, Г.Тейлор, Е.Торренс, І.Д.Зверева та ін. [5, с. 44].

Сьогодні більшість учених визнає, що рівень, якісна своєрідність і характер розвитку обдарованості – це завжди результат взаємодії спадковості (природних задатків) і соціального середовища, опосередкованого діяльністю дитини. Проте обдарованість конкретної дитини – значною мірою умовна характеристика. Найбільш значні здібності дитини не є прямим і достатнім показником досягнень у майбутньому [4, с. 295]. При проведенні численних спеціальних досліджень з проблеми обдарованості було встановлено, що інколи дуже високий рівень розвитку однієї сфери може супроводитися низьким рівнем розвитку іншої. Так, американський психолог Л.Сілвермен, спеціалізуючись на вивченні і навчанні таких дітей пропонує наступні ознаки обдарованості, що супроводжуються слабкостями в інших галузях: блискуча довготривала пам'ять, притаманна обдарованій дитині може співпадати зі слабкою миттєвою пам'яттю, тому діти інколи важко повторюють тільки-що сказане; розвинуте мовлення і багатий словниковий запас може проявлятися в усній мові, тоді як їхнє письмо може бути досить бідним; обдаровані діти часто добре міркують, проте їх так можуть захоплювати емоції від бажання висловити свої ідеї, що вони втрачають послідовність своїх міркувань або використовують непотрібні слова, що їхня мова інколи здається сумбурною і непродуманою; обдаровані діти досить енергійні, активні, але часто не можуть вчасно виконувати завдання, обмежені в часі (тести, контрольні, екзамени) [3, с. 24–26].

До основних проблем обдарованих дітей можна віднести також такі:

неординарність, гнучкість і швидкість мислення, прекрасно розвинуте мовлення, здібності організатора, висока чутливість, схильність до критичного ставлення до себе й оточуючих. З одного боку, ці якості допомагають обдарованій дитині досягати високих результатів у сфері її обдарованості, з іншого – служать джерелом конфліктів [1, с. 18–24].

Агресивність обдарованих дітей: часто обдаровану дитину просто не розуміють ні однолітки, ні педагоги, а іноді й батьки. Це веде до складних переживань такої дитини, вона або закривається, замикається в собі, намагаючись збагнути, чому її не розуміють, або, не бажаючи миритися з долею вигнанця, вдається до різноманітних хитрощів, намагаючись отримати соціаль-

ну підтримку. Якщо ж така тактика не приносить бажаних результатів, дитина у відповідь на завданий біль прагне відповісти кривдникам тим же [4, с. 300–301]. Саме тому, не дивлячись на високий рівень інтелекту чи певних здібностей дитини, соціальному педагогу необхідно проводити як профілактичну, так і психокорекційну роботу по запобіганню у них агресивних реакцій.

Негативне ставлення до школи: часто не з'являється, тому що навчальна програма є нудною, нецікавою для обдарованих дітей.

Відчуття незадоволеності: таке ставлення до самих себе пов'язано з характерним для обдарованих дітей прагненням досягти досконалості в усьому, стати кращими. Вони дуже критично ставляться до власних досягнень, часто незадоволені ними, звідси – відчуття неадекватності й низька самооцінка [2, с. 11–16].

Труднощі в спілкуванні з батьками: батьки обдарованої дитини не завжди адекватно ставляться до вирішення питання розвитку здібностей власної дитини. Адже це, як правило, означає для них додатковий неспокій: треба допомагати дитині з'ясувати безліч питань, що виникають у її свідомості, постачати все нову і нову інформацію для пізнання світу. А це може втомлювати, забирати багато часу і просто набридати. Окрім цього, у будь-якій сім'ї можуть виникати тривалі конфлікти, які ведуть до сильної психічної травматизації дитини та є сприятливим джерелом для формування у неї таких рис, як: тривожність, емоційна нестабільність, невпевненість у собі, низька самооцінка, байдужість до оточення, замкненість, агресивність.

Через вищезазначені проблеми обдаровані діти, за рішенням Всесвітньої організації охорони здоров'я, входять до "групи ризику" поряд із розумово відсталими, малолітніми порушниками, дітьми алкоголіків. Їм необхідні особливі умови для виховання, спеціальні індивідуальні навчальні програми, спеціально підготовлені вчителі, спеціальні школи [3, с. 301–302].

Саме тому основними напрямками роботи соціального педагога з обдарованими дітьми є сприяння забезпеченню вчителів, педагогів, вихователів та батьків необхідною інформацією про особливості психіки, інтелектуального, соціального розвитку обдарованої особистості, ознайомлення з основними методами, формами та прийомами роботи, діагностичними методиками виявлення обдарованості, які допомогли б їм в максимальній мірі реалізувати творчий потенціал дітей, зменшити прояви асоціальної поведінки та попередити чи вирішити труднощі, які часто виникають у спілкуванні з батьками і однолітками, а отже, сформулювати соціальну та психологічну готовність дітей та їх найближчого соціального оточення до розв'язання різного роду життєвих проблем [5, с.70].

Література

1. Бовть О. Б., Василенко И. Ю. Причины "агрессивности" одаренных детей // Обдарована дитина. – 2000. – №1. – С. 18 – 24.
2. Музыка О. Л. Як розвивати обдарованість і чи можна її втратити? // Обдарована дитина. – 2006. – №3. – С. 11 – 16.

3. Синягина Н.Ю. Одаренность как психолого-педагогическая проблема // Одаренный ребенок. – 2004. – №3. – С. 24 – 26.

4. Соціальна робота : технологічний аспект : Навчальний посібник / За ред. проф. А. Й. Капської. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – С. 292 – 315.

5. Третьяк Т.М. Вплив негативних чинників на реалізацію і розвиток творчого потенціалу особистості // Практична психологія та соціальна робота. – 2005. – №10. – С. 69 – 72.

Стрільчук А.

***Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди***

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент **Доброскок І.І.**

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ ЗІ СТАРШОКЛАСНИКАМИ У ПРОЦЕСІ ВЗАЄМОДІЇ ДІЯЛЬНОСТІ СЕРЕДНЬОЇ ТА ВИЩОЇ ШКІЛ

Теоретичний аналіз проблеми професійної орієнтації учнівської молоді показав, що її педагогічна значущість та основні завдання полягають у вивченні особливостей особистості кожного учня, виявленні його нахилів і здібностей, у здійсненні можливості надання йому кваліфікованих порад, рекомендацій щодо вибору професії, а також формування його професійних намірів та створення умов їхньої реалізації.

Процес вибору професії – це активний пошук особистістю свого призначення, який необхідно розглядати з двох точок зору: із позиції самого суб'єкта, його інтересів, здібностей, можливостей, індивідуальних особливостей, і вимог, які ставляться професією до людини. Основні труднощі професійного самовизначення в юнацькому віці пов'язані з недостатнім рівнем самопізнання, а також із слабкою орієнтацією у світі професій.

Специфічною формою особистісного самовизначення старшокласників є професійне самовизначення, визначальну роль у якому на цьому віковому етапі відіграє самосвідомість, що виступає основою побудови ставлення особистості до себе як суб'єкта самовизначення (Я-концепція).

Поняття "професійне самовизначення" на думку ряду дослідників, одночасно виступає метою, об'єктом, критерієм, певним підсумком профорієнтаційної роботи [6].

Встановлено, що профорієнтаційна робота сприяє цілеспрямованому розвитку здібностей особистості, зростанню її професіоналізму, працездатності, збереженню здоров'я і виступає одним із важливих елементів державної політики у сфері соціального захисту та зайнятості населення, забезпечує ефективне використання трудового потенціалу особи, підвищення її соціальної та професійної мобільності. Профорієнтаційні заходи стимулюють пошук людиною найефективніших засобів підвищення свого професійно-кваліфіка-

ційного рівня, розвиток соціально-економічної ініціативи, інтелектуальної та трудової незалежності.

Процес професійної орієнтації також спрямований на формування конкурентноспроможної особистості, здатної до неперервної педагогічної освіти. Виявлено, що індивід постійно перебуває у складних психолого-педагогічних відносинах, взаємовпливах, зокрема, самовизначенні, саморегуляції, творчій діяльності, самоствердженні.

Проблемним для старшокласника є вибір сфери діяльності як основи реалізації життєвих планів, а значить – напряму освіти, професійної спеціалізації і, зокрема, навчального закладу.

Особливості професійної орієнтації на педагогічні спеціальності полягають у тому, що: у процесі вибору педагогічної спеціальності необхідно враховувати психофізіологічні можливості організму, його стан; професійну орієнтацію майбутніх фахівців-педагогів можна реалізувати повніше, якщо її головна мета буде спрямована на професійно особистісний розвиток майбутнього вчителя; здібності до педагогічної професії не завжди проявляються у ранньому віці, внаслідок чого їх важко коректно дослідити на етапі підготовки до навчання в старшій школі.

Одночасно з підвищенням вимог до випускника школи як абітурієнта щодо навчання у вищому педагогічному навчальному закладі виявляється недостатня його підготовленість до розуміння подальшої професійної діяльності. Певна невідповідність переноситься і на перші курси, знижуючи ефективність навчального процесу, призводить до відсіву студентів, які розчарувалися у виборі майбутнього фаху або не спроможні навчатися за станом здоров'я. Підвищені вимоги до вищої педагогічної освіти впливають на зростання вимог і до якості професійної орієнтації учнів на педагогічні спеціальності [29].

Основними чинниками, які впливають на ефективність форм та методів профорієнтаційної роботи є необхідність формування: позитивної мотивації та стійкого інтересу; схильності і прагнення реалізувати себе в майбутній професійній діяльності; фундаментальних знань; морально-психологічної, емоційної готовності, пов'язаної з досягненням поставленої мети. Доцільними є організаційні методи (інформаційно-рецептивний, репродуктивний, креативний) та форми профорієнтаційної роботи: групові заняття (лекції, уроки, семінари, колоквіуми, зрізи знань, практичні та лабораторні роботи); науково-дослідницька робота (наукові гуртки, секції, олімпіади, захисти проектів, конференції); індивідуальні заняття; консультації; профорієнтаційні екскурсії; соціологічні дослідження та спостереження. Найбільше поширення має комбінування форм та методів профорієнтаційної роботи відповідно до цілей, завдань та наявності необхідних ресурсів.

Для реалізації поставлених завдань необхідним є здійснення у загальноосвітній школі системної, планомірної діяльності педагогічного колективу, зокрема, соціального педагога, практичного психолога спрямованої на активізацію професійної самовизначеності старшокласників: розвиток у них здатності до самоаналізу, аналізу професій, рефлексії набутого допрофесійного досвіду у проекції на майбутню трудову діяльність.

Необхідними *організаційно-педагогічними умовами активізації професійної орієнтації старшокласників* на педагогічні спеціальності є: здійснення професійної орієнтації старшокласників у взаємодії із вищими навчальними закладами, що спрямована на формування свідомого професійного самовизначення старшокласників у педагогічній галузі;

розробку та впровадження змісту, організаційних форм і методів, спрямованих на оволодіння початковими професійними педагогічними знаннями, вміннями, навичками;

інтеграцію професійно орієнтуючої інформації у програми та зміст профільних навчальних предметів; розвиток в учнів загальноосвітніх навчальних закладів професійно-значущих якостей;

використання активних форм профорієнтаційної роботи, зокрема, екскурсій, конкурсів, акцій, соціальних програм, спрямованих на наближення до педагогічної практики тощо [11].

Актуалізований досвід професійної орієнтації старшокласників на педагогічні спеціальності в процесі співпраці, взаємодії ДВНЗ "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди" та загальноосвітніх навчальних закладів Переяслав-Хмельницького міста і району, сприятиме досягненню відповідного рівня сформованості свідомого професійного самовизначення на педагогічні спеціальності: мотивації на опанування педагогічною професією; сформованості моральних особистісних якостей, естетичних, деонтологічних та інтелектуальних цінностей; оволодіння інформаційними технологіями з фаху; сформованості системи початкових професійно важливих умінь і навичок; опанування старшокласниками різноманітних технологій навчання, які використовуються у вищих педагогічних навчальних закладах.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів активізації професійного самовизначення учнів старших класів середніх загальноосвітніх шкіл. Важливим для дослідження залишається визначення форм та методів педагогічного впливу на мотиви вибору майбутньої професії та трудові ціннісні орієнтації старшокласників, проблеми, пов'язані з використанням комп'ютерних технологій у профорієнтаційній роботі із школярами, шляхи впровадження до практики роботи школи професійних проб.

Література

1. Наказ МОН N 659 від 16.07.2009 р. // mon.gov.ua/education/average/659.doc
2. Березівська Л.Д., Бібік Н.М., Бурда М.І., та ін. Концепція профільного навчання в старшій школі.
3. Бернс Р. Развитие Я-концепции и воспитание: Пер. с англ. – М.: Прогресс, 1986. – 420 с.
4. Богданова И.М. Формирование профессионального самоопределения студентов педагогических училищ: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / ИПС РАО. – М., 1998. – 21 с.
5. Божович Л.И. Проблемы формирования личности: Избр. психол. труды. –М.:Воронеж,1995. – 352 с.

6. Васильков В.В. Соціально-психологічні питання професійного самовизначення старшокласників в сучасних умовах // Педагогіка і психологія. – 1999. – № 3. – С. 59-66.
7. Выготский Л.С. Педология подростка: проблемы возраста // Собр.соч.: в 6 т – Т.4. – М., 1983. – С. 6-223.
8. Гинзбург М.Р. Личностное самоопределение как психологическая проблема // Вопросы психологии –1998.-№2.-с.19-27.
9. Головаха Е.И. Жизненные перспективы и профессиональное самоопределение молодежи.- К.: Наукова думка, 1988. –С. 142.
10. Закатнов Д.О. Технології активізації професійного самовизначення старшокласників // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. – 2001. – № 6. – С. 99-104.
11. Капустіна О.В. Методика професійного самовизначення Д.Голанда // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 25. – 2003. – С. 74-79.
12. Климов Е.А. Как выбирать профессию. – М.: Просвещение, 1990. –159 с.
13. Кон И.С. В поисках себя: личность и ее самосознание. – М.: Политиздат, 1985. – 244 с.
14. Кыверялг А.А. Методы исследования в профессиональной педагогике. – Таллин: Валгус, 1980. – 334 с.
15. Маркова А.М. Психология профессионализма. – М.: "Знание", 1996. – 308 с.
16. Мачуський В.В. Формування готовності старшокласників до професійного самовизначення у сфері технічної діяльності в позашкільних закладах: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.07 / Інститут проблем виховання АПН України. – К., 2001. – 16 с.
17. Козаков В. А. Психологія діяльності та навчальний менеджмент: Підручник. У 2-х ч. – Ч.1. Психологія суб'єкта діяльності. – К.: КНЕУ, 2000. – 243 с.
18. Митина Л. М. Психология развития конкурентноспособной личности. – 2-е изд., стер. – М. : Изд.-во Моск. психолого-соц. ин-та; Воронеж: Изд-во НПО"МОДЕК", 2003. – 408 с.
19. Михайлов И.В. О профориентационной работе во Франции // Вопросы психологии. – 1977. – №5. – С. 158-163
20. Мудрик А.В. Современный старшеклассник: проблемы самоопределения.- М.: Знание, 1977.-с. 64.
21. Педагогічні основи трудового становлення і професійного самовизначення учнівської молоді: Колективна монографія / За ред. М.П.Тименка. – К.: Інститут педагогіки України, 1996. – 268 с.
22. Профконсультационная работа со старшокласниками / Под ред. Б.А. Федоришина. – К.: Рад. школа, 1980. – 158 с.
23. Процицкая Е.Н. Джон Голланд о выборе профессии // Школа и производство. – 1993. – № 4. – С. 20-22.
24. Пряжніков М. Особиста професійна перспектива. / Психолог №16, 2004. – с.6-8.
25. Рыжов В.А. Организация профориентационной работы в развитых капиталистических странах. – М.: Высшая школа, 1987 – 96 с.

26. Тернопільська В. І. Психологія для старшокласників (від самопізнання до соціальної відповідальності): Навчальний посібник / За ред. проф. М.В. Лемківського. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 272 с.

27. Фельдштейн Д.И. Психология взросления: структурно-содержательные характеристики процесса развития личности: Избранные труды / Д. И. Фельдштейн. – 2-е изд. – М.: Московский психолого-социальный институт: Флинта, 2004. – С. 94-124.

28. Фридман Л.М., Кулагина И.Ю. Психологический справочник учителя. – М.: Просвещение, 1991. – 288 с.

29. Фукуяма С. Теоретические основы профессиональной ориентации. – М.: Изд-во МГУ, 1989. – 108 с.

30. Янцур М.С. Теоретичні підходи до розбудови системи професійної орієнтації в ринкових умовах // Стан та перспективи професійної орієнтації, трудового профільного навчання та професійної підготовки учнів загальноосвітніх навчальних закладів. – К.: ІВ АПН України, 2002. – С. 116-127.

Таран О.

*Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г.Короленка*

Науковий керівник: доктор пед. наук, доцент **Шпак В.П.**

ПРОФІЛАКТИКА ТЮТЮНОПАЛІННЯ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ ЗАСОБАМИ СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ

Проблема швидкого поширення тютюнопаління серед молоді є дуже актуальною в наш час. Кожного дня дедалі більше людей стають споживачами отруйної речовини, свідченням цього є такі переконливі факти:

- 1) у світі проживає понад 1,1 мільярд курців;
- 2) середній курець робить близько 200 затягувань на день;
- 3) за прогностичними даними ВООЗ – з 850 млн нинішніх мешканців Європи приблизно 100 млн мають померти через причини, пов'язані з палінням;
- 4) щороку від хвороб, пов'язаних з тютюном, вмирає 4 мільйони чоловік, або одна людина кожні 8–10 секунд;
- 5) тютюн вбиває половину людей, що палять, а тривалість життя скорочує в середньому на 20–25 років;
- 6) підраховано, що кожна викурена цигарка скорочує життя на 12 хвилин [3, с. 4].

Особливо гостро проблема тютюнопаління постає серед дітей підліткового віку, бо під впливом паління знижується насиченість крові киснем і розвивається кисневе голодування, від якого передусім страждає головний мозок. Встановлено, що одна викурена цигарка позбавляє організм 25 мг аскорбінової кислоти. Нестача аскорбінової кислоти згубно діє і на стан нервової системи: підвищується стомлюваність, погіршується пам'ять. Підлітки, які починають палити, звичайно погано вчаться.

Таким чином, відновлення рівня стану здоров'я молоді в даний момент стає актуальною проблемою суспільства і велике значення набувають нові

методи, які використовують суспільство і соціальні інститути, прагнучи забезпечити високий рівень розуміння шкоди негативних звичок на наше здоров'я. До таких методів відноситься соціальна реклама, оскільки крім інформаційної функції, вона має адаптивну і виховну функцію. До того ж емоційна насиченість дозволяє швидко і коректно включати індивіда в систему соціальних відносин і зв'язків, так що немає нічого надзвичайного в тому, що роль соціальної реклами в питанні формування механізмів соціального захисту за останній час значно зросла.

Різноманітні сторони реклами стали об'єктом уваги багатьох учених. У її вивченні склалися певні підходи як в зарубіжній, так і у вітчизняній науці Ю.Л.Борисов, Б.Грушин, Л.Ю.Гермогенова, Г.Н.Кессон, В.Перепелиця, Б.С.Разумовський, В.Л.Музикант.

Проблема використання психологічних знань в рекламній діяльності актуальна і сьогодні. Свідомством цього є численні публікації на цю тему в періодичному друці, різні наукові статті і монографії. Це праці Є.Аронсона, Н.І.Богомолрової, Н.В.Алімпієвої, В.Н.Володєєвої, В.Г.Зазикіна, Т.І.Івльова, А.Н.Лебедева і А.К.Боковікова, В.В.Усова, В.М.Шепеля і ін.

У словнику-довіднику для соціальних педагогів та соціальних працівників подане таке визначення цього поняття: "Соціальна реклама – інформація з питань здорового способу життя, охорони здоров'я, екології, збереження енергоресурсів, профілактики правопорушень, соціального захисту та безпеки населення, яка не має комерційного характеру і спрямована на дітей, підлітків, молодь, жінок, різні категорії сімей" [4].

Відомо, що основними принципами створення соціальної реклами є законність, точність, достовірність, використання державної та інших мов відповідно до Законодавства України, використання форм та засобів, які не завдають споживачеві реклами моральної чи психічної шкоди.

Основними напрямками соціальної реклами визначено:

Соціальна підтримка сім'ї:

Підвищення авторитету української сім'ї;

Профілактика негативних явищ в дитячому і молодіжному середовищі (проблеми вживання алкоголю, наркотичних і токсичних речовин, тютюнокуріння);

Соціальна підтримка дітей і молоді, які опинилися в складних життєвих обставинах:

Запобігання торгівлі людьми [2, с. 75].

Саме профілактика тютюнопаління через соціальну рекламу допоможе попередити дане явище в середовищі підлітків, бо як відомо підлітковий вік – це один з найважливіших етапів життя людини, вік цей нестабільний, ранимий, важкий і виявляється, що він залежить від реальностей довкілля. У підлітковому віці відбувається втрата дитячого статусу, хоч зберігаються нереалістичні уявлення про власні привілеї і статус дорослих. Такому становищу сприяють і суб'єктивні враження: різкі фізичні зміни, мрії та ідеали, які починають уявлятися все менш реальними, кризові зіткнення з самим собою та сім'єю, почуття самотності та прагнення швидше досягнути статусу дорослої

людини [1 с. 151]. Все це наштовхує підлітка вперше спробувати цигарку і відчути себе дорослим.

Отже, право людини дихати чистим повітрям є очевидним фундаментальним правом, записаним у багатьох деклараціях, хартіях і законах, національних і міжнародних, і особливо в тих, що стосуються промислової гігієни й умов праці. Дивлячись на екологічну ситуацію в нашому суспільстві, зрозуміло, що потрібно займатися попередженням явища тютюнопаління, особливо в підлітковому віці. Даній профілактиці повинна сприяти соціальна реклама, котра в нашій державі слабо розвинена, більше ми бачимо реклам сигарет, ніж їх заборону. Потрібно питання розповсюдження профілактичної соціальної реклами підіймати до державного рівня.

Література:

1. Скрипченко О. В. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посібник / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та інші. 2-ге видання. – К.: Каравела, 2007. 400с.
2. Гейдар Л. Соціальна реклама та інформування з проблеми ВІЛ/СНІДу в Україні: можливості впливу на зміни в поведінкових практиках / Л.Гейдар, Г.Довбах // Соціальна педагогіка: теорія і практика. – 2006. – №2. – С.73-80.
3. Радбиль О. С. Курение. / О. С. Радбиль ., Ю. М Комаров – М. : Медицина, 1988.–160 с.
4. Капська А. Й. Словник-довідник для соціальних педагогів та соціальних працівників / За заг ред. А.Й.Капської, І.М.Пінчук, С.В.Толстоухової. — К., 2000

Терновець О.

Луганський національний університет ім. Т.Шевченка
Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент **Краснова Н.П.**

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З ДІТЬМИ-ІНВАЛІДАМИ

Соціально-педагогічна робота з дітьми-інвалідами за умов сьогодення набуває пріоритетного значення в діяльності соціальних служб у нашій країні. Саме в процесі цієї діяльності кваліфіковані фахівці надають можливість дітям з особливими потребами брати участь у соціальному та економічному житті незалежно від характеру і причин їхньої інвалідності через оволодіння ними певним обсягом знань, умінь і навичок, розвиток особистості в умовах спеціально організованого навчально-виховного процесу, органічно поєднаного з іншими формами реабілітації та інтеграції в суспільство.

Серед науковців, які займались вивченням питання соціально-педагогічної підтримки дітей з особливими потребами, можна відокремити Л.Олиференко, Т.Шульгу, І Дементьева. Соціологи та філософи (А.Маллер, В.Бондарь) окрему увагу приділили вихованню, соціалізації та адаптації дітей з обмеженими функціональними можливостями. У вітчизняній соціальній педагогіці певних результатів при розробці концепцій реабілітаційних програм для дітей з особливими потребами досягли Н. Вайзман, Є. Горшкова, Р. Овчарова.

У міжнародному спілкуванні стосовно осіб, що мають фізичні та психічні відхилення у здоров'ї, не прийнято вживати слово "інвалід". Вважається, що воно принижує людську гідність, підкреслює нездатність особистості до повноцінного життя, виконання соціальних і біологічних функцій. Оскільки до сьогодні в Україні не існує єдиного визначення, то в засобах масової інформації, спеціальній літературі вживаються різні поняття: інваліди, люди з інвалідністю, з обмеженою дієздатністю, з вадами розвитку. У законодавчих документах, як правило, домінує термін "інвалід".

Державними установами здійснюється велика робота щодо надання державної соціальної допомоги дітям-інвалідам, забезпечення медико-соціальних, реабілітаційних, освітніх послуг, організації дозвілля, професійної підготовки дітей з особливими потребами. Про це говорять закони України: "Про освіту", "Про державну допомогу сім'ям з дітьми", "Про фізичну культуру і спорт", "Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні".

Виховання, навчання й оздоровлення дітей-інвалідів в соціальних установах охоплює спеціальні психолого-педагогічні, культурно-гігієнічні й індивідуальні загально-розвивальні заходи, спрямовані на зміни та перспективний розвиток дитини. Важливе завдання соціальних установ полягає в тому, щоб сформувані в суспільстві розуміння проблем дітей з особливими потребами.

Експериментальна частина нашого дослідження проводилася на базі Відділення ранньої соціальної реабілітації дітей-інвалідів міста Ровеньки Луганської області.

Першим кроком нашого соціально-педагогічного експерименту стала діагностична робота з метою отримання необхідної інформації про кожну дитину з функціональними обмеженнями, виявлення труднощів, з якими вона стикається у повсякденному житті.

Наступним етапом нашої діагностичної роботи стало визначення найбільш вразливих та необхідних у повсякденному житті та навчанні дітей психофізичних процесів: розвитку пам'яті та уваги; оволодіння навчальною діяльністю; зосередженості, організованості та самостійності дитини. Наведені показники дають нам можливість дослідити рівень розвитку дітей з обмеженими можливостями та спланувати процес їхньої реабілітації.

Вивчивши різні соціально-педагогічні, соціологічні, психологічні джерела, праці відомих мистецтвознавців, та проаналізувавши досвід роботи різних дитячих творчих об'єднань, ми визначились, що для здійснення реабілітаційної роботи з дітьми-інвалідами доцільним буде залучення їх до театрального мистецтва та почали розробку програми та перспективи плану роботи майбутнього театрального гуртка; підготували та провели батьківські збори, в ході яких розповіли про реабілітаційний потенціал засобів мистецтва та запропонували взяти участь у створенні театрального гуртка для їхніх дітей.

У роботі нашого театрального гуртка ми використовували різноманітні методи роботи, враховуючи такі вікові особливості дітей, як інтерес створювати щось своїми руками, відсутність навичок колективної роботи, які

слід постійно виробляти та заохочувати; спільність відчуттів, уявлень та суджень, а також швидка втомлюваність від одноманітних завдань.

Отже, заняття мистецтвом мають великий позитивний вплив на особистість дитини-інваліда. Заняття творчістю виступають одним із ефективних способів соціальної реабілітації дітей з обмеженими можливостями. Заняття театральним мистецтвом сприяли підвищенню рівня розвитку психофізичних процесів дітей, формуванню у них комунікативних здібностей, навичок роботи у колективі, розширенню соціальних контактів, зменшенню соціокультурної та психологічної ізоляції, підвищенню самооцінки.

Зважаючи на те, що за досить недовгий період часу були досягнуті значні результати, ми вважаємо за доцільне продовження та вдосконалення розпочатої справи на більш професійному рівні, можливо з залученням до співробітництва спеціалістів сучасного театрального мистецтва та місцевих дитячих діячів культури.

Трухан М.

***Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка***

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент **Калаур С.М.**

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ СТАТЕВОРОЛЬОВОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІВЧАТ-ПІДЛІТКІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ

Процес соціалізації зумовлений впливом найрізноманітніших та суперечливих чинників. Причому, вплив цих чинників торкнувся всіх найважливіших напрямків соціалізації: громадянської, трудової, політичної, статево-рольової та інших. Довгий час проблема статевого виховання учнів взагалі вважалася ледве не забороненою. Говорити про статевий розвиток та сексуальну культуру було не прийнято. Усі проблеми, пов'язані із статевим вихованням педагоги намагалися обходити стороною. Сьогодні означена тема навпаки стала досить актуальною.

Питання статевого виховання в останні роки активно досліджувалося науковцями. Зокрема, актуальні проблеми сексуального виховання підлітків були в центрі уваги: О.В.Петрунько, Ю.В.Гаврилова, О.Л.Главацької, Д.Н.Ісаєва, І.М.Козубовської. Тема статево-рольової соціалізації піднята у роботах В.О.Васютинського, І.А.Ковальчука, В.Г.Романової, В.І.Слепкової, Л.І.Столярчук. В останні роки з'явилися дослідження щодо становлення та виховання дівчаток-підлітків, цій проблемі присвятили свої дослідження О.В.Сечейко, Л.Н.Тимошенко, А.Г.Хрипкова, Л.І.Кузнєцова.

Не дивлячись на вагомі здобутки науковців у зазначеному напрямку, школа явно не може впоратися з цією роботою через низку причин. По-перше, дуже заважає негативна інформація, отримувана дітьми поза школою через ЗМІ й у неформальному спілкуванні. По-друге, особлива делікатність і складність

проблеми статевої соціалізації вимагає від соціальних педагогів відповідної підготовки, яку вони в педагогічних навчальних закладах не отримують у потрібному обсязі й змісті.

Усе вищевикладене загострює протиріччя між вимогами суспільства до формування добре підготовлених до дорослого сімейного життя громадян з високим рівнем статевої соціалізації та реальними можливостями школи ефективно готувати їх до цього життя. Саме це і зумовило вибір теми наукового дослідження: **"Соціально-педагогічні аспекти статевої соціалізації дівчат-підлітків у загальноосвітніх закладах"**.

Мета дослідження – вивчити процес статевої соціалізації дівчат-підлітків у загальноосвітніх закладах, розробити та експериментально перевірити програму статевої соціалізації дівчат підліткового віку.

Завдання дослідження:

Вивчити особливості статевої соціалізації дівчат-підлітків та дослідити зміст діяльності соціального педагога у процесі статевої соціалізації дівчат-підлітків.

Обґрунтувати та експериментально апробувати програму статевої соціалізації дівчат-підлітків.

Об'єкт дослідження є статева соціалізація дівчат підліткового віку.

Предмет дослідження зміст роботи соціального педагога по статевої соціалізації дівчат-підлітків у загальноосвітніх закладах.

Статева соціалізація трактується як процес розвитку особистості дівчинки в реальній життєдіяльності, що здійснюється за допомогою взаємин з дорослими, ровесниками своєї й протилежної статі. Результатами є усвідомлення власної статевої приналежності, засвоєння статевої ролі і відтворення статевої поведінки. До основних особливостей статевої соціалізації віднесено: пряма залежність від біологічної статі людини; зумовленість процесу статевої соціалізації психосексуальною культурою суспільства; специфічна спрямованість процесу статевої соціалізації на людські стосунки.

Підлітковий вік – відповідальний етап у статевої соціалізації і від характеру його протікання залежить подальший процес становлення особистості дівчинки. У цей період дівчатка-підлітки дуже потребують професійного статевого виховання зі сторони соціального педагога. Методика організації виховної діяльності у цьому аспекті передбачала три компоненти: організацію, структурування й упорядкування педагогічних ситуацій. У рамках першого компоненту виділені інтелектуальні, мотиваційні, емоційні, діяльнісні ситуації, ситуації саморегуляції та самореалізації для розвитку індивідуальності дівчини-підлітка. Другий компонент передбачає формування уявлень про статево поведінку, культуру стосунків статей, способи саморегуляції статевої поведінки, самореалізації й самовдосконалення жіночої індивідуальності; виховання й самовиховання. Третій компонент передбачає усвідомлення умов для позитивної статевої соціалізації.

У результаті констатувального експерименту встановлено, що із 87 респондентів 8-х класів ЗОШ №9 м. Тернополя високий рівень властивий для 14

дівчаток-підлітків; на середньому рівні знаходяться 35 опитаних; 38 учениць мають низький рівень статевої соціалізації. З метою підвищення рівня статевої соціалізації розроблено та апробовано відповідну тренінгову програму. Ми ставили собі за мету: виявити причини низького рівня статевої соціалізації; сприяти формуванню морально-духовних цінностей та здатності до рефлексії над процесом статевої соціалізації; підвищити рівень теоретичних знань дівчаток-підлітків про сім'ю; допомогти дівчаткам у формуванні сексуальної культури, розвивати усвідомлене емоційно-позитивне ставлення до майбутнього материнства. Програма реалізовувалася за такими етапами: інформаційно-підготовчий; основний; заключний етапи, що складалася із 10 занять. У формувальному етапі експерименту брали участь 14 дівчат 8–Е класу ЗОШ № 9 м. Тернополя.

Розроблена нами програма дає суттєве покращення рівня статевої соціалізації у дівчаток підліткового віку. Зокрема, дівчаток-підлітків із високим рівнем статевої соціалізації збільшилося із 14,2% до 35,7%. Позитивними вважаємо зміни у групі із низьким рівнем на початковому етапі експерименту 6 (42,86%) осіб – на кінцевому етапі залишилася лише 1 (7,14%) учениця.

Встановлені у процесі дослідження факти і сформульовані на їх основі висновки можуть бути використані студентами психолого-педагогічних факультетів з метою більш глибокого вивчення питань соціально-психологічної роботи з дівчатами у галузі формування сексуальної культури

Усманова В.

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент **Майборода Г.Я.**

ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ ПО ФОРМУВАННЮ ГРОМАДСЬКОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Удосконалення будь-якого суспільства немислиме без систематичної та цілеспрямованої роботи щодо розвитку і становлення особистості. Молодь, знаходячись на стадії формування життєвих орієнтацій, інтересів, пошуку, оволодіння соціальними ролями, у зв'язку з цим є найактивнішою групою населення. Величезне значення студентської молоді визначає важливість її соціальної активності, тому що тільки здійснюючи самостійну, свідому діяльність, зумовлену власними потребами, можна досягти високого професійного і культурного рівня, забезпечити подальше збереження та ефективний розвиток суспільства.

Однак, стан нинішньої державної молодіжної політики в цілому можна характеризувати як складний, що значно вплинуло на зниження рівня активності студентства у суспільній сфері та сфері захисту власних прав і свобод. У

зв'язку з цим стає зрозумілою важливість створення всіх умов для громадської активізації студентської молоді.

Величезне значення студентської молоді визначає важливість її соціальної активності, тому що тільки здійснюючи самостійну, свідому діяльність, зумовлену власними потребами, можна досягти високого професійного і культурного рівня, забезпечити подальше збереження та ефективний розвиток суспільства.

Ми вважаємо, що соціальна активність реалізується у світогляді та діяльності суб'єкта, тобто ці категорії співвідносяться як ціле до частини. Подібний підхід характерний для С.А.Потапової, яка визначає соціальну активність як "соціально-психологічну, ціннісну, професійну установку суб'єкта, що реалізується у його діяльності" [25, 36].

Педагогічна теорія і практика, виконуючи завдання відродження та оновлення процесу громадянського виховання, прагне наповнити його новим змістом, а життєдіяльність молоді – новими, державно зорієнтованими потребами, оскільки ціннісні громадянські орієнтації не є узагальненими поняттями, а обов'язково співвідносяться з психофізичними характеристиками особистості. При цьому прояв тих чи інших громадянських якостей свідчить про результативність та рівень організаційно-виховної роботи у конкретному навчальному закладі [24, 33].

Однак сучасний рівень громадської активності студентської молоді значно знижується. Серед основних причин варто зазначити: зневіра у ефективності діяльності держави та громадських організацій, відсутність інформації про діяльність молодіжних громадських організацій, поширення шкідливих звичок та моди на бездумні розваги тощо. Хоча варто зазначити позитивну тенденцію, що проглядається у сфері громадської активності студентів сучасності. У порівнянні з іншими верствами населення, студентська молодь відзначається підвищеною активністю. Це пов'язано з тим, що все більшого поширення набувають громадські організації молоді, які створюються за фаховим принципом та ті об'єднання, що спрямовані на захист прав та боротьбу з існуючими проблемами студентства [6].

Наше дослідження було проведено у місті Черкаси. У ньому взяли участь 200 громадян віком від 17 до 24 років. Метою нашого дослідження стало здійснення оцінки рівня громадської активності молоді Черкащини.

На підготовчому етапі було проведено діагностичну роботу, яка дала змогу виявити основні проблеми студентської молоді та визначити особливості їх вирішення.

На формуючому етапі було проведено опитування громадської думки в ході якого було визначено рівень інформованості студентів про існування та діяльність громадських організацій, їх участі у діяльності таких організацій, впевненості студентів щодо отримання допомоги у вирішенні власних соціальних проблем.

Наше дослідження показало, що рівень обізнаності молоді щодо існування молодіжних громадських організацій є високим порівняно з обізнаністю щодо конкретних молодіжних громадських організацій. Молодь регіону достатньо

самостійна у вирішенні власних проблем, вона не особливо розраховує на підтримку держави, молодь Черкащини достатньо низько оцінює діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування у вирішенні проблем молоді. Тому нововведення, поєднані з низкою заходів зі збільшення співпраці органів влади із молоддю, могли б сприяти змінам у ставленні молоді до органів державної влади та місцевого самоврядування у кращий бік.

Для сприяння активності студентів, на нашу думку, ефективною технологією соціально-педагогічної роботи стане проведення Кампанії громадської активізації студентської молоді, яка покликана мобілізувати молодь до активних дій у сфері громадсько-політичного життя і надати знання та практичні навички реалізації громадянської позиції. Хоч вона і має орієнтовну цінність, вона переконує, що подальше вивчення існуючих та розробка нових технологій формування громадської активності студентської молоді – є перспективною сферою соціально-педагогічної діяльності.

Література

1. Головенько В.А. Український молодіжний рух у ХХ столітті / В.А. Головенько. – К., 1997.
2. Пометун О. Кроки до демократії: уроки громадянської освіти / О.Пометун, Т. Ремех, Е. Ламах; за ред. О.І. Пометун. – К.: АПН, 2001. – 128 с.
3. Потапова С.А. Социальная активность студенческой молодежи современного молодого города/ С.А. Потапова. – СПб.: Изд-во "Инфо-да". – 2005. – 127 с.

Холмогорська Т.

Бердянський державний педагогічний університет

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент **Захарова Н.М.**

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Згідно з демократичними та гуманістичними світовими стандартами, нині людство переходить до нової світоглядної парадигми – "єдине суспільство, яке включає людей з різноманітними проблемами". Сучасною світовою тенденцією є прагнення до деінституалізації та соціального інтегрування осіб з особливостями психофізичного розвитку. Формується нова культурна і освітня норма – повага до людей фізично та інтелектуально неповносправних.

Ратифікувавши основні міжнародні правові документи, Україна взяла на себе зобов'язання щодо дотримання загальнолюдських прав, зокрема, щодо здобуття якісної освіти дітьми з особливими освітніми потребами. Актуальність цього питання засвідчує вже сама наявність категорії дітей з обмеженими функціональними можливостями та потреба у здобутті ними освіти.

Нині недостатньо вирішеною в соціальній педагогіці є проблема навчання дітей з особливими потребами через те, що більшість із них не отримує належної освіти. В Україні 55 % дітей з вадами розвитку здобувають освіту в школах-інтернатах, тільки 4,8 тис. дітей з особливими освітніми потребами

навчаються у спеціальних загальноосвітніх школах із продовженим днем, а майже 15 тис. взагалі не навчаються. Разом з тим все більшого поширення набуває спільна форма навчання та виховання дітей з особливостями розвитку та їхніми здоровими однолітками, яка є основою їх інтеграції та соціальної адаптації.

Розвиток світового громадського руху на захист прав дітей з обмеженими функціональними можливостями вимагає розробки та запровадження альтернативних моделей спеціальної освітньої системи, уможливлення виховання неповносправних дітей серед їхніх здорових ровесників, починаючи з дошкільної освіти і до здобуття ними професійної підготовки.

Сучасна соціально-педагогічна наука послуговується терміном "**інклюзія**" (від англ. *inclusion* – утримувати, містити в своєму складі) для опису процесу навчання дітей з обмеженими функціональними можливостями в масових загальноосвітніх школах. Ідеологія інклюзивного навчання виключає будь-яку дискримінацію дітей, забезпечує рівне ставлення до всіх, водночас створює необхідні умови для учнів з особливими освітніми потребами. Тому *inclusion* є терміном, що відображає нові погляди не лише на освіту, а й на місце людини в суспільстві.

Мета інклюзивної школи – дати всім учням можливість повноцінного соціального життя, активної участі в колективному житті, тим самим забезпечуючи найбільш повну взаємодію і турботу один про одного як членів співтовариства. Ресурси інклюзивної школи спрямовані на стимуляцію рівноправності неповносправних учнів та їх багатоаспектної участі в житті групи, на розвиток у всіх дітей необхідних для спілкування з різними категоріями людей навичок. Інклюзивне навчання створює сприятливі умови для інтеграції дітей з особливими потребами під час проходження ними всіх ланок навчання: від дошкільної до вищої освіти; надає можливість стати повноцінними членами дитячого, підліткового, юнацького співтовариства., створити міцну соціально-психологічну основу дорослого життя.

Інклюзивне навчання повною мірою не є альтернативою спеціальній освіті, проте воно значно розширює її можливості. Через це впродовж останніх років активно розробляють нові типи й моделі освітніх закладів.

Ключовим фактором розвитку інклюзивної освіти має бути відповідна підготовка педагогів до роботи з дітьми з особливими потребами та з оточуючим їх соціальним середовищем. Успішне впровадження інклюзивного навчання в загальноосвітніх закладах потребує вирішення багатьох завдань на державному рівні. Разом з тим особливої актуальності набуває питання організації своєчасного комплексного соціально-психолого-педагогічного супроводу, в якому велика роль відводиться соціальному педагогу.

Вважаємо, що роль соціального педагога у контексті розгортання інклюзивного навчання полягає у наступному: по-перше, підтримка державної політики щодо формування нової філософії розуміння та ставлення суспільства до дітей з особливостями психофізичного розвитку, позитивної суспільної думки щодо даної категорії людей як рівноправної частини суспільства; по-друге, формування взамін існуючої сегрегаційної (відокремлення від

суспільства) інтегрованої та інклюзивної моделі навчання дітей; по-третє, забезпечення права дітей з вадами розвитку на інтеграцію в суспільство шляхом отримання якісної освіти. Щоденна діяльність соціального педагога повинна бути спрямована на допомогу у всебічному розвитку дітей, в організації корекції розумової чи фізичної відсталості, компенсації втрачених функцій, розвитку соціально-побутових, комунікативно-контактних навичок, засвоєнні навичок побутового орієнтування, соціально прийнятних норм поведінки, формування психологічних новоутворень.

Отже, впровадження інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах сприятиме вдосконаленню демократичних підходів в організації освітнього процесу дітей з особливими потребами, своєчасній допомозі в соціальному розвитку, соціальній адаптації та соціалізації, включенню їх у життя суспільства.

Література

1. Наказ Міністерства освіти і науки України "Про затвердження Плану дій щодо запровадження інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на 2009/12 роки" від 11.09.2009 р.

2. Сабат Н. Соціально-педагогічний аспект інклюзивного навчання // Соціальний педагог. – 2008. – №3. – С. 42-46.

3. Концепція розвитку інклюзивної освіти (проект) [Електронний ресурс] / www.mon.gov.ua/gr/obg/konceptsiya_rozvytku_inklyuzyvnoyi_osvity.doc

Холоша М.

Сумський державний педагогічний університет ім.А.С.Макаренка

Науковий керівник: ст. викл. **Радько Н.М.**

ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ, ЯКІ ПЕРЕЖИЛИ РОЗЛУЧЕННЯ БАТЬКІВ

На даний час демографічний стан в Україні виявляє ознаки кризової ситуації в такому важливому соціальному інституті як сім'я та шлюб, а складною проблемою є рівень розлучень в Україні, який з 90-х рр. ХХ ст. зріс майже вдвічі, що вивело Україну на 1-ше місце у Європі за кількістю розлучень. Проте, не дивлячись на високі показники розлучень, у 2009 році в Україні продовжилася тенденція до зменшення їх кількості.

Як зазначають С.Швецова, Т.Товмач, наслідками цього є погіршення демографічної ситуації та утворення неповних сімей, адже понад 80% розлучених є одnodітними і бездітними подружжями. За дослідженнями К.Рибакова, В.Абрамов, Н.Іоничева, розлучення також впливає на майбутнє виховання дітей. Інші аспекти даної проблеми розглядалися також С.Нартовою-Бочавер, М.Несміяною, Н.Маляровою, Е.Мухортовою, С.Великовою.

Розкриваючи основні поняття даної проблематики та аналізуючи реакції дітей, ми зосереджуємо увагу на розкритті змісту основних технологій соціально-педагогічної роботи з дітьми, які пережили розлучення батьків.

Конкретизуючи травматичний вплив розлучення на психоемоційний стан дитини, важливо зауважити, що розлука батьків є руйнуванням середовища існування, яка знищує впевненість у майбутньому, призводить до накопичення прихованої агресивності, створює напругу у стосунках.

Як бачимо, діти емоційно важко переживають розлучення батьків, у зв'язку з чим фахівці соціально-психологічної служби разом з батьками, з метою зменшення травматичного впливу мають підібрати доцільні методики роботи.

Під час індивідуальних консультацій для батьків щодо покращення адаптації дітей у цей складний період життя, спеціаліст має пояснити їм, що діти процес розлучення сприймають як втрату одного з них. І часто вони в процесі розлучення батьків відчують себе винуватцями за те, що трапилось, тому важливим є прояснення подій, які відбуваються в сім'ї. Батьки при цьому мають акцентувати увагу на трьох психологічних складових "здоров'я" майбутнього сім'ї:

1. *Орієнтація на майбутнє.* Потрібно думати і говорити не про те, що відбувається зараз, а про спокійне благополуччє майбутнє.

2. *Побудова сприятливої перспективи.* Варто бути готовими прийняти зміни на краще, посилювати гарні події та пом'якшувати погані.

3. *Ставлення до розлучення як до прийдешньої події.* Батьківський обов'язок – зменшити значення насущних подій для дитини, для чого потрібно говорити і про інші сторони реальності – про дитячі свята, канікули, вибір професії та інші події, які наповнюють повсякденне життя.

Ми дотримуємось думки сучасних дослідників про те, що продуктивними методами роботи з такою групою клієнтів є символдрама та казкотерапія. Як основні мотиви символдрами для дітей і підлітків Х.Льойнер пропонує наступні: 1) луг, як початковий образ кожного психотерапевтичного сеансу; 2) підйом в гору, щоб побачити з її вершини панораму ландшафту; 3) спостереження і встановлення контакту з сім'єю тварин – з метою отримати уявлення про проблеми в сім'ї дитини, а також провести їх корекцію; 4) надання у володіння землею, щоб її обробити або побудувати будь-що; 5) уявлення себе через 10 років. Зазначимо, що спеціаліст перед початком роботи заспокоює клієнта, застосовуючи розслабляючі техніки, при цьому його завданням є створення атмосфери комфорту і безпеки, постановка відкритих запитань, спонукання дитини до саморозкриття.

Казкотерапія є методом роботи спеціалістів і батьків по зменшенню тривожності у дітей, тому що на прикладі збірного персонажу пояснює тривоги, долає конфлікти. І саме тому казкові історії дозволяють дитині відчути, що вона не самотня у своїх страхах, чинять заспокійливу дію. Ми погоджуємось із думкою Д.Бретт, про те, що казкотерапевтична робота з дитиною має бути проведена різними способами: 1) для роботи має використовуватися існуюча авторська або народна казка; 2) терапевт і дитина можуть скласти казку разом,

одночасно драматизуючи її повністю або окремі елементи; 3) дитина може скласти казку самостійно; 4) після складання або читання казки батьки разом з дітьми можуть обговорювати дії головних персонажів, відповідати на питання.

За допомогою казкового героя батьки можуть повідомити дитині про розлучення, і на його прикладі дитина вчиться сприймати ситуацію, адаптуватися в ній, що вселяє їй впевненість у власних силах.

З огляду на вищезазначене, ми схилиємось до думки, що розлучення батьків є глибокою травмою для дітей, проте існують ефективні методи роботи, які дозволяють зменшити шкоду стресових факторів. До таких методів ми відносимо індивідуальні консультації батьків, які дозволяють підготувати їх до менш травматичного повідомлення дитині новини про розлучення, символдраму та казкотерапію як техніки роботи по адаптації дітей до нових умов середовища життя, прийняття факту, що життя триває.

Література

1. Бретт Д. "Жила была девочка, похожая на тебя...". Психотерапевтические истории для детей. – М: Независимая фирма "Класс", 2006. –224 с.
2. Как пережить развод. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.womenhealthnet.ru/relationships/51.html>
3. Лейнер Х. Основы глубинно-психологической символики. // Журнал практического психолога. – 1996. – № 3, 4. – С. 14-16.
4. Нартова-Бочавер С.К., Несмеянова М.И., Малярова Н.В., Мухортова Е.А. Ребенок в карусели развода. – М.: ТОО "ТП", В. Секачев, 1998 г. – 222 с.
5. Обухов Я.Л. Символдрама. Кататимно-имагинативная психотерапия детей и подростков. – М.: Издательство "Эйдос", 1997 г. – 128 с.
6. Психологічна допомога сім'ї. Книга 1. навч. посібник (у 3 книгах). – К.: Главник, 2006. – 128 с. – (серія "Психологічний інструментарій"). Бібліогр.: с. 122. Кісарчук З.Г., Єрмусевич О.І.
7. <http://www.golosua.com/suspilstvo/2009/07/21/v-ukrayini-pomenshalo-rozluchen/>

Ширінкіна О.

*Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького*

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент **Волкова В.А.**

ПОДОЛАННЯ МІЖСОБИСТІСНИХ КОНФЛІКТІВ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ ПСИХОТЕРАПІЇ

Підвалини більшості конфліктів закладаються ще в дитинстві. Тягар пережитих психологічних травм з віком може або загостритись або послабитись, в залежності від обставин життя. Таким чином, міжособистісні конфлікти виникають у зв'язку із специфічним формуванням базових новоутворень раннього віку. Педагогічний досвід переконує, що причиною виникнення в майбутньому внутрішніх суперечностей може стати будь-яка ситуація, в якій обмежуються можливості задоволення потреб людини [2, с. 46].

У зв'язку з цим методи зняття напруги та тренінгові програми подолання конфліктності у людей становлять науково-практичну та методичну цінність.

Корені виникнення музикотерапії, як методу лікування, йдуть у глибоку давнину і безпосередньо пов'язані з історією народної медицини [1, с.13]. Слідуючи рекомендаціям психологів, ми використовували класичну музику (Бах, Шопен, Бетховен, Моцарт, Шуберт, Чайковський та ін.). Під час прослуховування спокійних мелодій виникають приємні відчуття. Студентам була надана інструкція: думати про предмети чи явища, які викликали у них тривогу, страх. При появі яскраво виражених негативних емоцій ми використовували засоби арттерапії. Студентам було запропоновано намалювати картину на вільну тему. Це можуть бути ті ж самі страхи, які вони відчували колись, або щось взагалі незрозуміле. Але, у такому випадку, кожен демонстрував сам собі свої переживання та тривоги, мав змогу проявити себе індивідуально з різних боків.

До програми вирішення молодіжних конфліктів ми додали тренінгові заняття на теми: "Образа", "Як подолати поганий настрій", "Мої проблеми" і "Я тебе розумію". Заняття на тему "Образа" включає у себе ритуал вітання – у вільній формі, завдання "Антонім", у якому називаються емоції, протилежні негативним, згадуються дитячі образи, а згодом вирішуються шляхи їх подолання. На наступному етапі заняття студенти вирішували: куди знає злість і раділи новим знанням перед ритуалом прощання. Заняття "Як подолати поганий настрій". Після ритуалу привітання, звичайного для усіх наступних занять, використовувались завдання "Якого я кольору..." і "Твій настрій", що чудово підійняло настрій учасникам тренінгу своєю простотою, бо треба було лише сконцентруватись на своїх емоціях, пояснити їх доцільність. Після завдання "Відро для сміття", у якому треба було викинути у маленьке відерце написані на папері свої образи та переживання, що значно полегшує самопочуття, студенти розслаблялись під спеціально підібрану класичну музику.

За зразком аукціону пропонувалось назвати якомога більше способів подолання несприятливого стану. Усі способи приймались, фіксувались на дошці, а потім ми намагались їх запам'ятати. Заняття "Мої проблеми" включає багато корисних бесід на актуальні для молоді теми, а також завдання "Подолай свого дракона". Важливо тут повірити, що ми дійсно перемогли у собі щось негативне і подякувати за надану допомогу у подоланні дракона. У вправі "Ми з тобою однієї крові" студентам пропонувалось скласти список спільних якостей один одного, не дивлячись, що вони різного віросповідання, росту, кольору волосся тощо. Бажано надавати перевагу глибинним позитивним моральним та духовним якостям.

Література

1. Гришина Н.В. Конфликт [Електронний ресурс] / Н.В.Гришина // Психология. – 2009. – №1. – С.13. – Режим доступу до журналу: <http://azps.ru/articles/soc/indexcn.html> – 2009- 12-01
2. Технології соціально-педагогічної діяльності: курс лекцій. – Мелітополь, 2007. – 131 с.

ЗМІСТ

Абрамова К. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ У ПІДБОРІ ТА ПІДГОТОВЦІ КАНДИДАТІВ У ПРИЙОМНІ БАТЬКИ ТА ВИХОВАТЕЛІВ ДБСТ (НА ПРИКЛАДІ М. ЧЕРНІВЦІ).....	3
Бартків О. ДО ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ДИТЯЧИХ ТАБОРАХ.....	5
Богінська О. СОЦІАЛЬНИЙ ПЕДАГОГ-ОРГАНІЗАТОР ДОЗВІЛЛЯ СТУДЕНТІВ У ЛІТНЬОМУ ОЗДОРОВЧОМУ ТАБОРІ.....	7
Бурик О. РЕСОЦІАЛІЗАЦІЯ НАРКОЗАЛЕЖНОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ТРЕНІНГУ.....	9
Вознюк Ю. РОЗВИТОК ЗДАТНОСТІ ПІДЛІТКІВ ДО ПОДОЛАННЯ КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ.....	11
Волкова О. СОЦІАЛІЗАЦІЯ СТУДЕНТІВ У СУЧАСНІЙ ВИЩІЙ ШКОЛІ.....	13
Гончар І. СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ ПРОТИДІЇ НЕГАТИВНОМУ ВПЛИВУ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ПІДЛІТКА.....	15
Гречуха А. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ШКІЛЬНОЇ СЛУЖБИ ПОРОЗУМІННЯ.....	17

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Д'яченко У.

**ОСОБЛИВОСТІ МІЖСОБИСТІСНИХ СТОСУНКІВ В СІМ'Ї, ЩО ВИХОВУЄ
ДИТИНУ З ЗПР.....30**

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

СТИЛІ ВЗАЄМОВІДНОСИН У МОЛОДІЙ СІМ'Ї.....	50
.....	
.....	
Мартінова С.	
ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА У ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ ЗАКЛАДІ.....	52
.....	
.....	
.....	
.....	
Марченко О.	
СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА КОРЕКЦІЯ ТРИВОЖНОСТІ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ІГРОВОЇ ТЕРАПІЇ.....	55
.....	
.....	
.....	
.....	
Мензак Є.	
СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА ВІЛ-ПОЗИТИВНИХ ЛЮДЕЙ У ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	57
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
Михно Т.	
СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДОПОМОГА ДІТЯМ, ЯКІ ОПИНИЛИСЯ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ (В УМОВАХ СІЛЬСЬКОЇ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ)	
59	
Моцар Н.	
СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З НЕПОВНОЛІТНІМИ ЗАСУДЖЕНИМИ ДО ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ БЕЗ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ.....	61
.....	
Мошків М.	
ГЕНДЕРНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ІЗ НЕПОВНИХ СІМЕЙ.....	63
.....	
Наконечна О.	
ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ АРТ-ТЕРАПІЇ У РОБОТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З ДІТЬМИ.....	64
.....	
.....	
.....	
.....	

Олексюк О. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ.....	66
Псйчева М. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З МОЛОДІЖНИМИ НЕФОРМАЛЬНИМИ ОБ'ЄДНАННЯМИ.....	68
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
Петрук К. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОГО БАТЬКІВСТВА ЗАСОБАМИ СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ.....	70
.....	
.....	
.....	
Пироговська І. ОСОБЛИВОСТІ АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	72
Підкамінна Ю. ВИВЧЕННЯ ФЕНОМЕНУ ГЕМБЛІНГ-ЗАЛЕЖНОСТІ У РОБОТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА.....	74
Попович О. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ.....	76
Савіцька Ю. "ШКОЛА ВОЛОНТЕРІВ" ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛІЗАЦІЇ, РОЗВИТКУ І САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ВОЛОНТЕРА ТА ПРОФІЛАКТИКИ НЕГАТИВНИХ ЯВИЩ.....	78
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
Самойленко Н. ДІАГНОСТИКО-ПРОФІЛАКТИЧНА РОБОТА З ПІДЛІТКАМИ З АДИКТИВНОЮ ПОВЕДІНКОЮ.....	80
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	

Сахневич О.	
ДОСЛІДЖЕННЯ СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ДО СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ.....	82
Семенюк М.	
ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-ВОЛОНТЕРІВ ДО СОЦІАЛЬНО-КОРИСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ.....	84
Сидорчук М.	
ВОЛОНТЕРСЬКА МОЛОДІЖНА СТУДІЯ ЯК ЕФЕКТИВНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ.....	86
.....	
.....	
.....	
Сініціна Ю	
ДЕВІАНТНА ПОВЕДІНКА ПІДЛІТКІВ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА.....	88
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
Скиба М.	
ВИКОРИСТАННЯ МЕДІА-РЕСУРСІВ У СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПІДЛІТКІВ В ІНТЕРНАТНИХ ЗАКЛАДАХ.....	90
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
Соценко А.	
УСВІДОМЛЕНЕ БАТЬКІВСТВО ЯК УМОВА ПОВНОЦІННОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ.....	92
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
Станченко К.	
ОСОБЛИВОСТІ ДИТЯЧО-БАТЬКІВСЬКИХ ВІДНОСИН У НЕПОВНИХ СІМ'ЯХ.....	94
Степура Ю.	

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ПРОБЛЕМ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ.....	96
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	

Стрільчук А. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ ЗІ СТАРШОКЛАСНИКАМИ У ПРОЦЕСІ ВЗАЄМОДІЇ ДІЯЛЬНОСТІ СЕРЕДНЬОЇ ТА ВИЩОЇ ШКІЛ.....	98
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
Таран О. ПРОФІЛАКТИКА ТЮТЮНОПАЛІННЯ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ ЗАСОБАМИ СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ.....	102
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
Терновець О. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З ДІТЬМИ-ІНВАЛІДАМИ.....	104
Трухан Н. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ СТАТЕВОРОЛЬОВОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІВЧАТ-ПІДЛІТКІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ.....	106
.....	
Усманова В. ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ ПО ФОРМУВАННЮ ГРОМАДСЬКОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ.....	108
.....	
Холмогорська Т. ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА.....	110
Холоша М. ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ, ЯКІ ПЕРЕЖИЛИ РОЗЛУЧЕННЯ БАТЬКІВ.....	112
.....	
.....	
.....	
.....	
Ширінкіна О. ПОДОЛАННЯ МІЖОСОБИСТІСНИХ КОНФЛІКТІВ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ ПСИХОТЕРАПІЇ.....	114

.....
.....
.....
.....

Наукове видання

**СТУДЕНТСЬКИЙ НАУКОВИЙ ВИМІР
СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ СЬОГОДЕННЯ**

*Матеріали наукових досліджень учасників
II етапу Всеукраїнської студентської олімпіади
зі спеціальності "Соціальна педагогіка"
11-15 травня 2010 року*

Відповідальний за випуск – Конончук А.І.
Технічний редактор – Сливко В.П.
Верстка, макетування – Борщ О.В.

Видання друкується за авторським редагуванням.

Підписано до друку 05.05.10 р.
Гарнітура Computer Modern.
Замовлення №

Формат 60x84/16.
Ум. друк. арк. 7,9

Папір офсетний.
Тираж 80 прим.

Видавництво
Ніжинського державного університету
імені Миколи Гоголя.
м. Ніжин, вул. Воздвиженська, 3/4.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єкта видавничої справи ДК №2137 від 29.03.05 р.

8(04631) 7-19-72
E-mail: vidavn_ndu@mail.ru